

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA

Tarinallisia toimintaideoita perhepäivähoitajille
leikin rikastuttamiseen

TEKIJÄT: Anni-Maria Smolander
Hanna Tuhkanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Anni-Maria Smolander ja Hanna Tuhkanen	
Työn nimi Vuosi Satukeijun maailmassa. Tarinallisia toimintaideoita perhepäivähoitajille leikin rikastuttamiseen.	
Päiväys	25.10.2017
Sivumäärä/Liitteet	42/45
Ohjaaja Anne-Leena Juntunen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tuotettiin kehittämistyönä Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko, joka sisältää erilaisia toimintaideoita perhepäivähoitajille arjessa hyödynnettäväksi. Tavoitteena oli rohkaista ja tukea perhepäivähoitajan roolia leikin rikastuttajana ja erilaisten leikkitalanteiden mahdollistajana. Toimeksiantajana oli Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Yhteyshenkilönä toiminut perhepäivähoidonohjaaja koki tarpeelliseksi perhepäivähoitajien roolin tukemisen ja kehittämisen leikissä. Opinnäytetyön aiheen taustalla olivat uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Kuopion kaupungin vuosien 2016–2018 pedagoginen painopiste leikki. Leikin kehitys, leikkipedagogiikka, tarinallisuus ja aikuisen rooli muodostivat opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen.</p> <p>Kehittämistyö eteni tuotteistamisprosessin mukaisesti, johon kuuluivat vaiheina ongelman tunnistaminen, kehittämistyön ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. Osana kehittämistyön ongelman tunnistamista ja ideointia toteutettiin perhepäivähoitajille teemahaastatteluja. Haastatteluihin osallistui seitsemän Kuopion Pirtin, Saaristo-kaupungin ja Jynkän alueella toimivaa perhepäivähoitajaa.</p> <p>Opinnäytetyön kehittämistyönä valmistui Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko, joka sisältää 12 satua ja niihin liittyviä toimintoja vuoden jokaiselle kuukaudelle. Sadut ovat lyhennettyjä ja uudistettuja versioita perinnesaduista, kuten Punahilkka ja Ruma ankanpoikanen. Satuihin liittyvät toiminnot ovat muun muassa erilaisia leikkiä rikastuttavia askarteluita, liikuntaideoita ja draamatoteutuksia, joiden tarkoitus on antaa ideoita perhepäivähoitajille sadun toteuttamiseen ja sadun yhdistämiseen leikkiin. Vihkoa jaetaan perhepäivähoitajille heidän omassa tietojärjestelmässään, josta sitä voi hyödyntää verkkoversiona tai tulostaa paperiversion. Opinnäytetyön yhteyshenkilö ohjeistaa vihkon käytössä. Jatkotutkimuksena voisi tutkia, kuinka laajasti vihko on otettu käyttöön tai kuinka vihkoa ja sen toimintoja voisi kehittää.</p>	
Avainsanat perhepäivähoito, leikkipedagogiikka, tarinallisuus, draamakasvatus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Anni-Maria Smolander and Hanna Tuhkanen			
Title of Thesis Year in the World of Fairy. Tips for narrative activities for childminders to enrich play.			
Date	25.10.2017	Pages/Appendices	42/45
Supervisor Anne-Leena Juntunen			
Client Organisation/Partners Early Childhood Education in the municipality of Kuopio			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to develop a booklet for childminders to enrich narratively children's play. Booklet encourages childminders to actively guide the play and participate in it. Client organization was the early childhood education in the municipality of Kuopio. Contact person was a family day care supervisor who thought that it is important to support childminders' role in play. The thesis is based on the new national early childhood education and care plan and pedagogic focus of early childhood education in the municipality of Kuopio during years 2016–2018. The theoretical framework consisted of development of play, play-based pedagogy, narrativity and adult's role in play.</p> <p>Booklet's productization proceeded in six phases. Phases were recognizing the problem, creation, sketching, development and revision. Part of the recognition and creation was the theme interviews with seven childminders. Interviewed childminders were from Pirtti–Saaristokaupunki–Jynkkä-area.</p> <p>Year in the World of Fairy booklet includes a fairy tale and tips for narrative activities for every month in a year. Fairy tales are short and new versions of traditional fairy tales such as Little Red Riding Hood and Ugly Duckling. Tips for activities are suggestions how to narratively connect the fairy tale to children's play and different actions. Activities include for example crafts, drama and different nature activities. Booklet can be used as a PDF file or it can be used as a printout. The family day care supervisor instructs childminders to use the booklet. A future study could be a study of how widely the booklet has been utilized or how the booklet could be developed.</p>			
<p>Keywords family day care, play-based pedagogy, narrativity, drama education</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	VARHAISKASVATUS LASTEN JA VANHEMPIEN PALVELUNA	7
2.1	Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä	8
2.2	Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut ja perhepäivähoito	8
3	LEIKKI VARHAISKASVATUKSESSA JA PERHEPÄIVÄHOIDOSSA	10
3.1	Leikki varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa	11
3.2	Leikin kehitys alle kouluikäisellä lapsella	12
4	LEIKIN RIKASTUTTAMINEN LEIKKIPEDAGOGISIN MENETELMIN	14
4.1	Tarinallisuus, sadut ja juoni leikkimaailman luojana	16
4.2	Draamakasvatus ja elävät roolihahmot	17
4.3	Aikuisen rooli ja erilaiset ohjaamisen muodot	19
4.4	Oppimis- ja leikkiympäristöt leikin innoittajina	20
4.5	Havainnoiminen ja pedagoginen dokumentointi	21
5	PERHEPÄIVÄHOITAJIEN HAASTATTELUT	23
5.1	Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä	24
5.2	Sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä	25
5.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	27
5.4	Tutkimustulokset perhepäivähoitajien haastatteluista	28
5.4.1	Leikki perhepäivähoidossa	29
5.4.2	Perhepäivähoito toimintaympäristönä	30
6	KEHITTÄMISTYÖNÄ VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA -VIHKO	31
6.1	Ongelman tunnistaminen ja kehittämistyön ideointi	32
6.2	Kehittämistyön luonnostelu ja kehittäminen	33
6.3	Kehittämistyön viimeistely	35
6.4	Valmis Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko	35
7	POHDINTA	38
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	40
	LIITE 1: TUTKIMUSLUPA	43
	LIITE 2: SAATEKIRJE	45
	LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO	46

LIITE 4: TULOSTUSOHJE	47
LIITE 5: VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA -VIHKO.....	48

1 JOHDANTO

Käytännön kokemus ja tutkimushavainnot osoittavat vaihtelua siinä, millaisena toimintana aikuiset ymmärtävät lasten leikin, miten he sen lapsille mahdollistavat ja kuinka he siihen osallistuvat. Rikkaaseen leikkikulttuuriin vaikuttavat monet asiat, joten sen syntyminen ei ole itsestään selvää. Muun muassa arjen aikatauluilla, leikkipaikoilla, lasten ikäjakaumalla, ryhmän pysyvyydellä ja lasten kokemuksilla eroilla kodin ja päivähoiton leikkiympäristöjen välillä on merkitystä leikkikulttuuriin. Myös aikuisten selkiytymätön käsitys leikistä ja omasta roolistaan siinä ovat tekijöitä, jotka hankaloittavat lasten yhteistä luovaa leikkiä ja mielikuvituksen käyttöä. (Karila ja Lipponen 2013, 114–115.) Karilan ja Lipposen edellä mainitsevat asiat ja etenkin aikuisen käsitys lasten leikistä ja omasta roolistaan siinä liittyvät vahvasti opinnäytetyömme aiheeseen perhepäivähoitajan rooli leikin rikastuttajana.

Uusissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) leikki korostuu aiempaa enemmän. Leikki on myös varhaiskasvatuksen pedagogisena painopisteenä Kuopiossa vuosina 2016–2018. Tällöin Kuopion varhaiskasvatuksessa painotetaan lasten keskinäisiä suhteita sekä leikkiä lapsen ominaisimpana tapana toimia ja oppia. Aikuisen rooli lapsen leikissä on Kuopiossa painopisteenä vuosina 2017–2018. (Penttinen 2016; Kuopion kaupunki 2017a, 31.) Penttisen (2016) mukaan leikki on tärkeä kehittämisen kohde perhepäivähoitajissa. Hän on kohdannut työssään erilaisia näkemyseroja ja toimitapoja leikin ohjauksessa ja toteutuksessa perhepäivähoitajien arjessa. Penttinen kokee tärkeäksi muun muassa perhepäivähoitajien näkemyksen ja ymmärryksen laajentamisen, leikin kaavamaisuuden välttämisen ja aikuisen roolin tukemisen leikin ohjaamisessa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Kuopion kaupungin Varhaiskasvatuspalvelut. Opinnäytetyömme kohdistuu Kuopion Pirtin, Saaristokaupungin ja Jynkän alueelle, jonka perhepäivähoitajien ohjaaja Eija Penttinen toimii yhteyshenkilönä opinnäytetyön ajan. Teemme opinnäytetyön aikana yhteistyötä myös Kuopion kaupungin Lähdetään löytämään -hankkeen kanssa. Kuopion kaupunki on laatinut Opetushallituksen ja Siilinjärven kunnan kanssa yhteisessä hankkeessa Leikin käsikirjan (2017b), jonka tarkoituksena on vahvistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuutta ja osaamista leikin tukemisessa, ymmärtämisessä, havainnoinnissa ja ohjaamisessa. Tavoitteena on myös lisätä tietoisuutta leikistä ja sen merkityksestä lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäjänä. Leikin käsikirjassa kuvataan näkökulmia oppimisympäristön muokkaamiseen ja varhaiskasvatuksen suunnitteluun. (Kuopion kaupunki 2017a, 31, 44.)

Haluamme opinnäytetyössä selvittää, kuinka voimme tukea perhepäivähoitajia leikin rikastuttajina. Tähän kysymykseen haemme vastausta yhteistyöllä opinnäytetyön yhteyshenkilön kanssa sekä haastatteleamalla perhepäivähoitajia. Opinnäytetyömme tavoitteena on rohkaista ja tukea perhepäivähoitajia erilaisten leikkilanteiden mahdollistajana sekä tarjota uusia vinkkejä leikin rikastuttamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää vuodenaikojen seuraava satuvihko, joka erilaisia toimintaideoita ja joka tukee Leikin käsikirjan käyttöä. Tuotoksemme jää perhepäivähoitajille arjessa toimimisen tueksi.

2 VARHAISKASVATUS LASTEN JA VANHEMPIEN PALVELUNA

Varhaiskasvatuslaissa (1973) varhaiskasvatus on kuvattu kokonaisuudeksi, jonka muodostavat lapsen tavoitteellinen ja suunnitelmallinen opetus ja hoito. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuslaki määrittää myös tavoitteet Suomessa toteutettavalle varhaiskasvatukselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) tekevät varhaiskasvatuslaissa asetetut tavoitteet konkreettisemmiksi luoden kehyyksen varhaiskasvatuksen käytännöille ja pedagogiikalle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatus määritellään palveluksi, jonka tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Se lisää lasten tasa-arvoa ja vahvistaa heidän osallisuuttaan ja toimijuuttaan. Varhaiskasvatuksen on tarkoitus myös tukea vanhempia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän työssä käymisensä tai opiskelunsa. Toimintaympäristöjä voivat olla päiväkotit, perhepäivähoito tai esimerkiksi kerho- tai leikkitoiminta. (Opetushallitus 2016, 14–17.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat monet velvoitteet, kuten Suomen perustuslaki (1999), varhaiskasvatuslaki (1973), asetus päivähoitosta (1973) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ohjaavat varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet. Kunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa pedagogisen toiminnan periaatteita ja tavoitteita käydään läpi tarkemmin kuin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuteen kuuluu vielä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan muun muassa lapsen omat oppimisen ja kehityksen tavoitteet. (Opetushallitus 2016, 8–10, 37.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda hyvä suhde lapseen sekä toimia yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa, jotta he pystyvät yhdessä tekemään kasvatustyötä. On tärkeää, että henkilöstöllä on riittävä ymmärrys ja tieto lasten kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta, mutta myös taitoa kohdata jokainen lapsi yksilönä. Varhaiskasvatus on perusta elinikäiselle oppimiselle ja tärkeä osa koulutusjärjestelmää. (Opetushallitus 2016, 18.)

Varhaiskasvatus on kokenut huomattavia uudistuksia 2000-luvulla, joiden kautta se on saanut vanhan aseman osana lapsen elinikäistä oppimista (Koivula, Siippainen ja Eerola-Pennanen 2017, 21–25). Uusimpana uudistuksista ovat vuonna 2016 määräytyvät uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka tulivat voimaan elokuussa 2017. Varhaiskasvatuksen perusteiden tehtävänä on edistää yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista, järjestämistä ja kehittämistä koko maassa. Opetushallitus edellyttää kuntia, kuntayhtymiä ja kaikkia muita varhaiskasvatuksen palveluntuottajia laatimaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman. Uudistuksen lähtökohtana ovat olleet varhaiskasvatuksen muuttuneet toiminta- ja kasvuympäristöt. Varhaiskasvatuksen perusteet määräävät muun muassa varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt ja tavoitteet, yhteistyön huoltajien kanssa, monialaisen yhteistyön sekä lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällön. (Opetushallitus 2016, 3–8.)

2.1 Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä

Perhepäivähoito on varhaiskasvatusta, jota tehdään kodinomaisessa ympäristössä yhteistyössä lapsen, perheen sekä lähiseudulla asuvista perhepäivähoitajista koostuva tiimin ja perhepäivähoidon ohjaajan kanssa. Perhepäivähoitaja tekee yhteistyötä myös muiden lapsen toimintaan ja hyvinvointiin liittyvien tahojen kanssa, kuten esimerkiksi kerhojen, neuvolan sekä sosiaalityön. Perhepäivähoito hoitajan kotona on tavallisin perhepäivähoidon muoto, mutta perhepäivähoito voi olla myös ryhmäperhepäivähoitoa tai kolmiperhepäivähoitoa. Kolmiperhepäivähoidossa perhepäivähoitaja työskentelee vuorotellen yleensä kahden tai kolmen perheen kotona. Ryhmäperhepäivähoidossa perhepäivähoitajia on kaksi tai kolme, jolloin myös lasten ryhmäkoko kasvaa. (Parrila 2002, 19–26.) Kuopiossa perhepäivähoidossa toimii myös kotiryhmiä, joissa kaksi perhepäivähoitajaa tekevät työtä yhdessä toisen hoitajan kodissa. Tällöin se hoitaja, jonka kotona toimitaan, on niin sanottu emohoitaja ja toinen hoitajista toimii ikään kuin kolmiperhepäivähoitajana. (Penttinen 2016.)

Asetuksessa lasten päivähoidosta määritellään perhepäivähoitajan ryhmäkooksi enintään neljä alle kouluikäistä lasta mukaan lukien hoitajan omat lapset. Lisäksi perhepäivähoitajalla saa olla yksi kouluikäinen osapäivähoitoa tarvitseva lapsi. (Asetus lasten päivähoidosta, § 8.) Ryhmiä muodostettaessa tulee perhepäivähoidossa miettiä ryhmän tarkoituksenmukaisuutta. Perhepäivähoitaja vastaa ryhmän toiminnasta. Tavoitteellisessa toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa perhepäivähoitaja tukee perhepäivähoidon johtamista. (Opetushallitus 2016, 17.)

Opetushallituksen (2013) perhepäivähoitajan ammattitutkinnon näyttötutkinnon perusteissa määritellään perhepäivähoitajan osoitettava osaaminen. Tärkeiksi osaamisen tavoitteiksi on asetettu esimerkiksi vanhempien kanssa yhteistyössä toimiminen sekä ammatillinen vuorovaikutus lapsen ja vanhempien kanssa. Perhepäivähoitajan tulee osata luoda lapselle turvallinen sekä virikkeellinen oppimista ja kasvatusta tukeva ympäristö. Ammattitutkinnon pakollisia osia ovat ammatillinen toiminta perhepäivähoidossa, varhaiskasvattajana perhepäivähoidossa, lapsen terveydestä ja fyysisestä turvallisuudesta huolehtiminen sekä lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen.

Monessa kunnassa perhepäivähoitajien määrä on muuttunut kysynnän ja tarpeen mukaan (Heinämäki 2006, 51). Viime vuosina perhepäivähoidon osuus on kuitenkin laskenut. Vuonna 2015 kunnallisen perhepäivähoidon osuus oli 11 prosenttia; laskua edellisestä vuodesta oli kaksi prosenttiyksikköä. Kunnallisen päiväkotihoidon osuus samana vuonna oli noin 76 prosenttia varhaiskasvatuksen piirissä olleista 1–6-vuotiaista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

2.2 Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut ja perhepäivähoito

Kuopiossa tarjotaan päivähoitoa sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa ja perhepäivähoitopaikoissa. Hoidon tarpeen mukaan lapsen hoito järjestetään vuorohoitopäiväkodissa tai jatkettuna aukioloajan päiväkodissa. (Kuopion kaupunki s.a.a.) Kotona hoidossa oleville lapsille järjestetään avointa päiväkotitoimintaa sekä kerhotoimintaa (Kuopion kaupunki s.a.b.).

Kunnallinen päivähoito on jaettu kuuteen palvelualueeseen, joilla jokaisella on aluevastaavat päiväkodinjohtajat. He vastaavat kunnallisen päiväkotihoidon sekä usein myös perhepäivähoidon palveluohjauksesta. Perhepäivähoidon palvelunohjausta voi tehdä myös perhepäivähoidon ohjaaja. (Kuopio kaupunki s.a.a.) Toiminta-ajatuksena Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluilla on tarjota yhdessä vanhempien ja muiden toimijoiden kanssa lapselle kasvuympäristö, joka on turvallinen ja suotuisa tämän kehitykselle, oppimiselle ja leikille. Toiminnan arvoja ovat palveluhenkisyys, osallisuus sekä luottamuksellisuus. Kuopion kaupungin perhepäivähoidossa korostuvat kodinomaisuus ja kiireettömyys. Leikki on myös tärkeää. (Kuopion kaupunki s.a.c.)

Teimme opinnäytetyömme Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden Pirtin, Saaristokaupungin ja Jynkän alueilla, joiden perhepäivähoidon ohjaajana toimii Eija Penttinen. Alueella toimii 30 perhepäivähoitajaa, viisi kotiryhmää ja kolme kolmiperhepäivähoitajaa. Perhepäivähoitajat on jaettu sijaintinsa mukaan neljään tiimiin, jotka tekevät ammatillista yhteistyötä esimerkiksi kokoontumalla palaverihin, joissa käsitellään ajankohtaisia pedagogisia aiheita. (Penttinen 2016.)

3 LEIKKI VARHAISKASVATUKSESSA JA PERHEPÄIVÄHOIDOSSA

Leikistä ei ole olemassa yhtä yhtenäistä määritelmää vaan leikkiä on määritelty ajan saatossa monin eri tavoin ja teoreetikoilla on kullakin omat erilaiset näkemyksensä asiasta (Koivunen ja Lehtinen 2015, 163). Aili Helenius ja Leena Lummelahdi (2014, 61–72) ovat määritelleet leikin toiminnaksi kuvitteellisessa tilanteessa. Karilan ja Lipposen (2013, 151) mukaan leikki on lapsen elämisen maailmaa, joten se ei synny tyhjästä. Se on kertomusta lapsen omasta elämästä ja hänelle tärkeistä kokemuksista ja juuri sen vuoksi leikki on tärkeää ja mielekästä lapselle. Leikki onkin moniselitteinen käsite, joka voi antaa erilaisia näkökulmia lapsen kehitykseen (Lindqvist 2002, 437).

Aikuisen tulee tukea lasta tämän omissa taidoissa sekä ympäristön ja ilmiöiden jäsentämisessä, nimeämisessä ja kuvaamisessa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Varhaiskasvattajien tulee ymmärtää leikin tärkeys lapselle sekä sen merkitys lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä, oppimisessa ja hyvinvoinnissa. (Opetushallitus 2016, 20–22.) Nykyisin varhaiskasvatuksessa on jo ymmärretty leikin merkitys lapselle, mutta leikin tukeminen erilaisin keinoin haastaa kuitenkin varhaiskasvatuksen ammattilaisia päivittäin. Eri ikätasojen huomioiminen leikkiympäristöjä rakentaessa, sensitiivisyys leikin tukemisessa ja leikin merkityksestä puhuminen ovat arkipäivän haasteita varhaiskasvatuksessa. (Reunamo ja Käyhkö 2014, 84.)

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitajan aktiivinen ja sensitiivinen ote leikin rakentamiseen on avainasemassa. Perhepäivähoitajan tulee ymmärtää leikin merkitys lapsen oppimiselle ja kehittymiselle sekä tiedostaa leikin kehittymisen vaiheet lapsen eri ikävaiheissa. Suuri osa perhepäivähoidon arjesta koostuu perushoitotilanteista ja siksi onkin tärkeää, että perhepäivähoitaja pyrkisi tekemään tilanteista mahdollisimman kiireettömiä ja käyttäisi leikkiä enemmänkin toimintojen sujumisen apuna. Perhepäivähoitajan tulee varata leikin suunnittelulle riittävästi aikaa, koska ilman suunnittelua etenkin sisäleikeistä tulee helposti lyhytkestoista täyttötoimintaa muun toiminnan väliin. Lapsen kehityksen kannalta tärkeää olisi mahdollistaa lapselle keskeytymättömiä leikkihetkiä. Jotta näiden mahdollistaminen onnistuisi, hoitajalla tulisi olla joustavuutta ja herkkyyttä huomata lasten leikin tilanteet ja sitoutuneisuus leikkiin. Perhepäivähoidon erityinen vahvuus onkin lapsen omaehtoisen leikin ja leikissä oppimisen mahdollistava kodinomainen oppimisympäristö. (Parrila ja Vähänen 2006, 160–161.)

Lapsen näkökulma leikkiin on täysin toisenlainen kuin aikuisen. Leikki on lapsen itse rakentamaa toimintaa, johon lapsi on hankkinut ainekset ympäröivästä todellisuudesta. Leikki on lapsille kiehtova toimintaympäristö, jolla voi hankkia kokemusta ja tietoa todellisuudesta ilman tietoisia tavoitteita ja pyrkimyksiä. (Hakkarainen 2008, 99.) Luonnollisesti lapsen kiinnostuksen kohteet tulevat lapsen lähipiiriin vuorovaikutussuhteista ja ilmiöistä. Perhepäivähoitajan onkin hyvä keskustella lapsen perheen kanssa säännöllisesti leikissä ilmenevistä asioista ja lapsen kiinnostuksen kohteista. Tällöin hoitaja pystyy ymmärtämään paremmin lasten leikkien sisältöjä ja niiden toteutumista perhepäivähoidon toimintaympäristöstä. (Parrila ja Vähänen 2006, 160.)

Maailman ja esimerkiksi tekniikan kehittyessä, myös lasten maailma kokee muutoksia. Tästä seuraa, että myös leikki ja leikkivälineiden luonne tulee osittain muuttumaan, tuoden lisää uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. (Ojala 2015, 146.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa havainnointi ja dokumentointi on nostettu tärkeäksi osaksi laadukasta varhaiskasvatusta, sillä niitä voidaan hyödyntää leikin sekä muun toiminnan suunnittelussa. Ajankohtaisen kulttuurin ja lapsille tarjotun materiaalin tunteminen auttavat varhaiskasvattajia pysymään ajassa ja ymmärtämään paremmin lasten leikkejä. Ajankohtaisten asioiden huomioiminen lasten ohjauksessa herättää lasten mielenkiinnon ja antaa mahdollisuuksia muunnella perinteisiäkin asioita lapsia kiehtoviksi. Lasten omat mielenkiinnonkohteet ja heitä askarruttavat kysymykset ovatkin lapsille suunnatun toiminnan keskeinen lähtökohta. Varhaiskasvatuksessa osaamisen ja tiedon jakaminen, itsearviointi ja ammatillinen kehittyminen ovat tärkeitä asioita huomioida ja niihin tulisi kannustaa. Työyhteisön tulisi myös kannustaa varhaiskasvattajia mielikuvituksen käyttöön, luovuuteen, omaan ilmaisuun ja kekseliäisyyteen. (Opetushallitus 2016, 29–40.)

3.1 Leikki varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa

Leikin tärkeys lapselle on tunnistettu yleisesti. YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista on todettu, lapsella on oikeus ikänsä mukaiseen leikkimiseen (yleissopimus lapsen oikeuksista, 31 artikla). Varhaiskasvatusta laissa (1973, § 2a) mainitaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on järjestää muun muassa leikkiin perustuvaa pedagogista toimintaa ja näin mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa korostetaan sitä, että varhaiskasvatuksessa tulee tunnustaa leikin itseisarvo lapselle ja tunnistaa sen merkitys pedagogiikassa sekä lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa (Opetushallitus 2016, 20).

Kuten on selvää, lapsi oppii leikkiessään. Leikki motivoi lasta ja tuottaa iloa toimintaan. Tällöin oppiminen toiminnassa paranee ja lapsella on hyvä mahdollisuus omaksua tietoa ja oppia uusia taitoja. Leikissä lapsi käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilee ideoitaan ja tutkii maailmaa. Leikkiessä lapsi voi kehittää laaja-alaista osaamistaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden eri osa-alueilla. Oppiminen leikin avulla tai leikkiessä on nostettu esiin esimerkiksi alueilla ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä monilukutaito ja tieto ja viestintäteknologinen osaaminen. (Opetushallitus 2016, 20–24.) Myös Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017a, 20) on todettu leikin merkitys oppimisessa, sillä siinä määritellään, että leikki on kaiken oppimisen perusta. Leikkiessään lapsi käsittelee kaikkea kokemaansa, näkemäänsä ja kuulemaansa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että erilaiset kokemukset ja tunteet kannustavat leikkiin. Leikissä on turvallista kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita sekä käsitellä haastavia kokemuksia. (Opetushallitus 2016, 38–39.)

Leikin tulee olla myös osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, jossa leikin merkitys hyvinvoinnille ja oppimiselle tunnustetaan. Varhaiskasvatuksen toimijoiden tulee kehittää leikkiä edistäviä ja leikkiin ohjaavia oppimisympäristöjä ja toimintatapoja sekä huomioida leikkiä rajoittavia tekijöitä. Varhaiskasvatuksessa sekä aikuiset että lapset leikkivät, jolloin molemmilla on mahdollisuus yhdessä

tekemiseen ja leikin iloon. Tärkeää on huomioida lasten leikkialoitteet ja kokeilut sekä suoda leikki- rauha. Oppimisympäristöissä tulee näkyä lasten ideat ja leikit, ja niiden tulee tarjota vaihtoehtoja erilaisiin toimintoihin vauhdikkaasta liikkumista rauhalliseen leikkiin sekä toimintaan. Leikki- ja toimintavälineet sekä erilaiset oppimisympäristöt, kuten luonto ja piha-alueet, tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin. (Opetushallitus 2016, 29–32.) Kuopiossa leikkiin kannustaminen on myös huomioitu ja leikki onkin yksi Kuopion varhaiskasvatuksen painopistealueista vuosina 2016–2018. Tällöin korostetaan leikkiä lapselle ominaisena tapana toimia sekä aikuisen roolia leikissä. Opetushallituksen, Kuopion kaupungin sekä Siilinjärven kunnan hankkeessa on laadittu Leikin käsikirja lisäämään henkilöstön ymmärrystä leikin merkityksestä. (Kuopion kaupunki 2017a, 31.)

3.2 Leikin kehitys alle kouluikäisellä lapsella

Leikki on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä, sillä leikkiessään lapsi rakentaa omaa minäkuvaansa sekä käsittelee ympäristöään erilaisten kokemusten ja oivallusten kautta. Leikkiessään lapsi voi harjoitella myös esimerkiksi neuvottelua ja toisen ihmisen ymmärtämistä. (Vehkalahti ja Urho 2013, 8–9.) Leikkiessään lapsi rakentaa vahvan perustan oppimiselle. Muun muassa lapsen mielikuvituskyky, luovuus, spontaanisuus, ihmettely, itsearvostus ja sosiaaliset suhteet sekä luottamus oppimiseen ja kehittymiseen muotoutuvat. Tämän vuoksi leikillä on lapsen tulevaisuuden oppimisen kannalta tärkeä rooli, koska aiempi kehitys säätelee myöhempää oppimista. (Ojala 2015, 145.)

Lapsen leikin voidaan ajatella alkavan jo vauvaikäisenä, kun aikuinen leikittää lasta esimerkiksi sormileikein, laululeikein ja hyytellen. Tällöin aikuinen luo heille yhteisen kuvitellun tilanteen, eli leikkiä lapsen kanssa. Leikin kehitys jatkuu, kun lapsi oppii liikkumaan ja hän pystyy itse tekemään aloitteita. Tällöin lapsi kiinnostuu myös esineistä ja alkaa opetella niiden käsittelyä. Samalla hän oppii merkityksistä ja ympäröivästä maailmasta. Esineitä käsitellessään lapsi oppii esimerkiksi jäljittelemään toisten ihmisten toimintoja ja ottamaan mallia toisilta lapsilta sekä aikuisilta. Aikuisen tuella esineet auttavat myös luomaan sosiaalisia suhteita lasten välille sekä houkuttelevat lasta liikkumaan ja oppimaan myös uusia taitoja. Esineiden käsitteleminen ja siihen liitetyt sanat auttavat lapsen sanavaraston kehittämisessä. (Helenius ja Lummelahti 2014, 61–72.)

Toisen elinvuoden aikana lapsi alkaa hahmottaa minänsä ja oppii muun muassa sen, mitä voi ja mitä ei voi tehdä. Tällöin lapselle alkaa kehittyä kyky siirtyä itse kuviteltuun tilanteeseen ja luomaan esineille toisia merkityksiä. Tässä vaiheessa aikuisella on merkittävä rooli leikin välineiden ja leikkiympäristön luomisessa. Aikuinen luo merkityksiä esineille ja jäljittelemällä lapsi oppii esimerkiksi nukun käsittelyä. Alle kolmevuotiaiden lasten kanssa aikuisen osuus leikissä on merkittävä myös kielen oppimisen kannalta. Kun lapsi osaa ilmaista aikomuksensa, aikuisen on tärkeä tehtävä vastata aikomuksiin ja mahdollistaa leikki. Myös pikkulasten yhteisessä leikissä aikuisella on tärkeä rooli leikin sujumisen kannalta, sillä aikuinen voi esimerkiksi auttaa lapsia keskittymään leikkiin tai ratkaista ristiriitoja. (Helenius ja Lummelahti 2014, 73–79.)

Noin kolmevuotiaana lapsi alkaa siirtyä esineleikkivaiheesta roolileikkeihin, joissa lapsen on mahdollista tehdä sellaisia asioita, jotka eivät vielä todellisuudessa onnistu. Noin nelivuotiaana roolileikit ovat vilkkaimmillaan ja viisivuotiaat alkavat olla jo taitavia roolileikeissä, neuvottelemisessa ja leikin mahdollistamisessa. Roolileikkien alkaessa myös lasten keskinäinen sosiaalinen toiminta lisääntyy ja samalla lapset oppivat vuorovaikutuksesta sekä joustamisesta. Aikuisen tehtävä roolileikissä on tukea roolin omaksumisessa, osoittaa hyväksyntää sekä tarvittaessa auttaa leikin mahdollistamisessa. Aikuisen on kuitenkin hyvä muistaa hienovaraisuus ja antaa lapsen itse ideoida ja rakentaa leikkiään. Etenkin viisivuotiaiden kanssa aikuisen on hyvä jopa hieman haastaa lapsia itse rakentamaan leikkiään ja muokkaamaan ympäristöä leikille sopivammaksi. (Helenius ja Lummelahti 2014, 85–103.) Lapset saavat roolileikkeihinsä ideat ja ainekset omista kokemuksistaan, kuten perheen kanssa koetuista asioista, kuulluista tarinoista tai televisiosta. Roolissa ollessaan lapsi ei leiki itseään, vaan käsitystään leikkimästään henkilöstä. Tällöin lapsi voi turvallisesti vapautua kontrollista ja testata erilaisia toimintatapoja. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015.)

Kouluikään lähestyessä roolileikit jatkuvat, mutta rinnalle tulevat myös sääntöleikit, jotka sopivat myös isompien lapsiryhmien leikeiksi. Sääntöleikeissä, kuten esimerkiksi kymmenen tikkua laudalla, säännöt ohjailevat leikin kulkua ja leikin rooleja. Leikin kulku etenee sääntöjen mukaan ja lapsen taidot ja tuuri ratkaisevat lopulta leikin etenemisen. Myös nuoremmat lapset voivat osallistua näihin sääntöleikkeihin jäljittelemällä vanhempien leikkijöiden toimia. Sääntöleikeissä aikuisen rooli korostuu leikin ohjaajana. (Helenius ja Lummelahti 2014, 117–118, 155.)

4 LEIKIN RIKASTUTTAMINEN LEIKKIPEDAGOGISIN MENETELMIN

Tässä opinnäytetyössä leikin rikastuttamista on ajateltu siitä näkökulmasta, mitkä ovat niitä asioita, joita perhepäivähoitajien tulisi ottaa huomioon ja lisätä, jotta leikistä saataisiin perhepäivähoidossa mahdollisimman monipuolista ja kattavaa. Leikin ja sen mahdollisuuksien näkeminen laajemmin ja monipuolisemmin motivoi ja antaa mahdollisuuksia sen rikastuttamiselle. Leikin rikastuttamisella pyritään siihen, että leikki tukisi parhaalla mahdollisella tavalla lasten kasvua ja kehitystä.

Leikkiä voi rikastuttaa eri tilanteissa hyvinkin joustavasti esimerkiksi musiikilla, liikunnalla, kielellisellä ja kuvallisella ilmaisulla sekä suunnitelmallisesti hoitopäivän toimintahetkillä. Myös perushoidollisten tilanteiden leikillisuus on hyvin mieleistä etenkin pienimmille lapsille ja se kannattaa huomioida leikkihetkien ja hoitopäivien suunnittelussa. Retket lähiympäristöön ja pienet työtehtävät voivat olla myös osa hoitopäivää ja lasten leikkiä (Parrila ja Vähänen 2006, 160–161). Pihat, leikkipuistot ja luonto, sekä muut rakennetut ympäristöt ovat antoisia ja lasten kokemuksia rikastavia varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä, jotka on hyvä huomioida toimintaa suunnitellessa. (Opetushallitus 2016, 31–32.)

Leikin kasvatuksellisesta näkökulmasta puhuttaessa, käytetään käsitettä leikkipedagogiikka. Siinä yhdistyvät aikuisen järjestämät leikilliset ja leikkiin perustuvat toiminnot, leikki- ja oppimisympäristöjen suunnittelu ja erilaiset leikkiä ja leikissä oppimista tukevat pedagogiset menetelmät. (Wood 2004, 19.) Leikkipedagogiikan perustana on ajatus siitä, että leikki on toimintaa, joka kuuluu sekä lapsille että aikuisille (Lindqvist 2002, 438). Leikkipedagogiikassa aikuinen hyödyntää erilaisia luovia menetelmiä, jolloin leikin ja kulttuurin yhteiset piirteet yhdistyvät eri taiteen lajien tukiessa toisiaan. Leikkipedagogiikassa luodaan erilaisia leikkimaailmoja, jotka kehittävät lasten leikkejä. Leikkimaailmat muodostuvat fyysisestä leikkiympäristöstä, mutta myös yhteisestä teemasta, koskettavasta, kiinnostavasta ja rikkaasta sisällöstä. Maailman luomiseen tarvitaan kirjallisia, monitulkintaisia tekstejä ja draamallista toimintaa. (Lindqvist 1998, 79–86.) Leikkimaailmat ovat lasten ja aikuisten yhteisiä kuviteltuja maailmoja, joiden osatekijöitä ovat esimerkiksi leikkiteema, juoni sekä juonen toteutus. Tavoitteena leikkimaailmojen rakentamisessa on luovuuden, mielikuvituksen ja kehityksen edistäminen. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 130–131.) Leikkimaailmojen rakentamisessa ja juonen kehittelyssä voidaan yhdistää esimerkiksi improvisaatiota, satuja ja draamaa (Opetushallitus 2016, 39).

Kehittävässä leikkipedagogiikassa muodostetaan toimintaympäristöjä, joiden juonellinen toiminta ja leikki kehittävät lapsia ja aikuisia. Aikuisen osallistuminen aktiivisesti ja aidosti leikkiin on erittäin tärkeää, ja sen tarkoituksena on luoda yhteisiä pitkäkestoisia leikkejä. Aikuisen rooli ei ole toimia auktoriteettina vaan yhtenä leikkijänä ja kytkeä oma osaamisensa rooliin. Tärkeitä ominaisuuksia ja taitoja aikuiselle ovatkin tarinankerronnan taidot, herkkyyks sekä improvisointitaidot erilaisissa tilanteissa. Leikkipedagogiikassa ei ole tarkkoja tavoitteita oppimiselle, vaan oppimista ohjaavat mielekkyyks ja oppimisen motivaatio, jotka syntyvät lapselle toiminnassa. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 1, 243–244.) Leikissä on tärkeää maailman lisäksi toiminta eli leikin juoni. Juoni saa leikkiteeman

kehittymään ja on yleistä, että toimintakaava muodostuu kodista, matkasta ja seikkailusta. Tällä kaavalla voidaan myös yhdistää leikki ja kertomus toisiinsa. Leikkimaailman ja toiminnan lisäksi leikkipedagogiikassa roolihahmot ovat myös merkittäviä. Etenkin aikuisten esittämät hahmot edistävät leikkimaailmojen syntymistä ja eri toimintojen kehittymistä. Aikuinen luo kirjojen teksteistä ja tarinoista eläviä, eläytymällä roolihahmoon ja houkuttelemalla lapset mukaan edustamaansa maailmaan. (Lindqvist 1998, 106, 128, 142.)

KUVIO 1. Leikkimaailman muodostuminen ja leikkiä rikastavat tekijät.

Olemmekin tässä opinnäytetyössä käsitelleet leikkipedagogiikan näkökulmasta hieman syvällisemmin leikkimaailman luomiseen ja syntymiseen vaikuttavia tekijöitä. Kuviossa 1 olemme esittäneet, mitä leikkimaailman muodostumiseen mielestämme vaaditaan. Tarinallisuus ja sadut ovat perusta leikkipedagogiikan toteuttamiselle ja kuten leikin tutkija ja pedagogi Gunilla Lindqvistkin (1998, 146) toteaa, rikas teksti on edellytys leikkimaailmojen luomiseen. Käsittelemme myös draamaa ja draamakasvatusta, sillä draaman ja leikin välinen yhteys on selkeä. Lindqvistkin (1998, 81, 128) yhdistää leikkipedagogiikan ja draamallisen toiminnan etenkin kirjallisten tekstien hyödyntämisessä ja erilaisien roolihahmojen esittämisessä. Myös esimerkiksi Hakkarainen ja Brédikyté (2013, 123) ovat nostaneet draaman yhdeksi leikin rikastamisen keinoksi. Edellä mainittujen leikkiin ja leikkipedagogiikkaan olennaisesti kuuluvien asioiden lisäksi olemme käsitelleet opinnäytetyössä aikuisen roolia, vuorovaikutusta sekä ohjaamisen erilaisia muotoja. Nämä asiat ovat myös olennaisia, sillä aikuisen rooli on tärkeä yhteisessä leikissä ja leikkipedagogiikka vaatii aikuisen osallistumista leikkitalanteiden luomiseen (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 1).

Leikkimaailman luomiseen vaaditaan myös fyysinen leikkiympäristö, joka voi käsittää sekä sisä- että ulkotiloja (Lindqvist 1998, 80–83). Leikkiprosessiin kuuluu tärkeänä osana välineiden hankkiminen

sekä leikkipaikan rakentaminen (Helenius 1993, 91). Käsitlemme leikkiympäristöä sekä oppimisympäristönä että fyysisenä leikkiympäristönä. Lopuksi määrittelemme havainnoimista ja pedagogista dokumentointia, joilla on tärkeä rooli leikkitoiminnan kehittämisen ja suunnittelun kannalta.

4.1 Tarinallisuus, sadut ja juoni leikkimaailman luojana

Kirjallinen teksti ja sen draamallisuus auttavat leikin kehityksessä (Lindqvist 1998, 81). Tarinat ja sadut voivat antaa lapsille mahdollisuuden samaistumiselle, erilaisille tunnekokemuksille sekä tilaa mielikuvitukselle. Tarinoita eli narratiiveja voidaan hyödyntää leikin epäsuorassa ohjaamisessa, sillä ne innostavat pohtimaan arvoja ja satujen opetuksia. Tarinoiden hyödyntäminen lasten kanssa on perusteltua, sillä ajattelu ja muistaminen perustuvat niihin. Sadut voivat muodostaa tilan, jossa lapsi ja aikuinen voivat olla yhdessä. Luova kertominen luo vuorovaikutusta ja vetää kuulijoitaan tarinoiden maailmaan. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 92–93, 118.) Aikuisen kertoessa satua lapselle heidän välisestä vuorovaikutuksesta tulee vielä läheisempää (Helenius ja Lummelahti 2013, 125). Ohjaajan eläytyminen ja erilaisten tarinankerronnan keinojen käyttäminen auttavat vuorovaikutuksen syntymisessä. Eläytymiseen tarvitaan avoimuutta tarinan herättämille tunteille. Erilaisia tarinankerronnan keinoja ovat esimerkiksi erilaiset painotukset, rytmin vaihtelut, voimakkuuden säätely, kontakti kuulijoihin sekä erilaiset roolimerkit, kuten ääni tai ilme. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 26–27.) Lapsen, joka ei itse vielä osaa lukea, kokemus tarinasta on lukijan varassa (Heinonen 2001, 201).

Etenkin vanhat sadut, joissa on tietynlaiseksi rakennettu juoni kiehtovat lapsia. Lapsia kiehtova juoni rakentuu tietyistä henkilöistä, pienestä jännityksestä ja loppuratkaisusta. Sadussa mahdoton muuttuu mahdolliseksi, jolloin voi kuvitella kaikenlaista, vaikkei se olisi tosielämässä mahdollista. Juuri tämä tekee sadusta jännittävän ja samalla turvallisen. (Helenius ja Lummelahti 2013, 125–126.) Tarinat saavat kuulijan ajattelemaan ja etenkin lapselle läheiset teemat ja luova tarinankerronta voivat herättää ajatuksia ja mielenkiintoa lapsessa. Hän voi reagoida tarinoihin esimerkiksi kommentoimalla tapahtumia, esittämällä kysymyksiä tai neuvomalla. Lapsen mielenkiinto tarinaan voi ilmetä myös leikeissä ja tämän piirustuksissa. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 92–95, 103, 118–119.)

Lapsen kasvaessa myös hänen kertomansa tarinat ja leikin juonellisuus kehittyvät. Aluksi lapsi kertoo tarinoita omilla teoillaan ja eleillään leikissä. Vähitellen tästä lapset alkavat esittää tarinoita sekä arkielämästä että kuvitelluista tilanteista, jolloin kieli auttaa yhteisessä tekemisessä ja esittämisessä. Kehittyneemmässä leikissä puhuttu kieli luo juonellisuutta ja kertoo tarinaa. Lapsi osaa 2–3-vuotiaana hahmottaa tapahtumien ajallisen järjestyksen ja kuvata syysuhteita. Tarinallinen kyvykkyys kehittyy 3–4-vuotiaana niin, että lapsi ymmärtää dialogia ja keskustelua. Pikkulapsille rutiinit ovat tärkeitä, mutta tarinallisen kyvykkyuden kehittyessä lapsi alkaa erottaa, mikä on odotettua tai odotamatonta sekä todennäköistä tai epävarmaa, myös poikkeamat tavallisesta erottuvat. Eri näkökulmien ymmärtäminen eri aikoina ja paikoissa kehittyy vähitellen, kuten myös tärkeiden teemojen tunnistaminen tarinoista. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 96–99.) Tarinoilla on yleensä samankaltainen rakenne, joka voi seurata esimerkiksi kaavaa koti, lähtö, seikkailu ja paluu (Lindqvist 1998, 83).

Leikkipedagogiikassa sadun tarkoituksena on innoittaa käsiteltyyn teemaan. Hyvä satu on toiminnan perusta ja se takaa sitoutumisen ja motivaation leikkiin. Hyvään satuun kuuluu kiehtova teema, draamallinen ja kiehtova tapahtuma, ristiriitaisia ideoita sekä erilaisia arvoja ja näkökulmia. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 149–150.) Moniselitteiset, draamalliset tarinat auttavat leikin kehittämisessä (Lindqvist 1998, 81). Moniulotteinen teksti antaa mahdollisuuden erilaisten merkitysten ja tulkintojen syntymiselle yhteisessä leikissä (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 131).

Satuleikille suotuisin ajankohta on heti satutuokion jälkeen, jolloin lapset ovat innokkaimmillaan ja saavat toisia lapsia mukaansa leikkiin. Aivan tavallinen ympäristö on riittävä satuleikin alkamiselle, mutta innostusta ja mielikuvitusta saattaa edesauttaa, jos huoneessa on jotakin materiaaleja käytettävissä. Huovat, tyynyt tai vaikkapa isot rakennuspalikat luovat leikin rakentumiselle jo enemmän mahdollisuuksia. Usein tuttu satu johdattelee lapset leikkiin tietyillä rooleilla, mutta leikki muuttuu ja saa uusia muotoja edetessään. Leikin eläessä lapset voivat alkaa tarinoimaan omia satuja ja keksiä uusia rooleja. Aikuisen tärkeä tehtävä onkin tukea lasten omatoimisuutta ja järjestää leikille aikaa ja materiaaleja. (Helenius ja Lummelehti 2013, 126–127.)

Hakkaraisen, Brédikytén, Jakkulan ja Munterin (2013, 217–223) artikkelissa kuvataan Kajaanissa tehtyä tutkimusta, jonka tarkoituksena oli selvittää, kuinka aikuisen narratiiviset eli tarinalliset väliintulot tukevat yhteisleikkiä. Tutkimuksessa selvitettiin myös mitkä aikuisen ohjaamisen tekijät edistävät tai haittaavat yhteisleikkiä. Tutkimuksen mukaan tarinallinen ohjaaminen nosti leikkitoimintaa korkeammalle ja kehittyneemmälle tasolle. Osallistumalla aikuinen voi joko auttaa leikin onnistumisessa tai haitata leikin etenemistä. Tutkimuksessa todettiin, että onnistuneissa leikkihetkissä yhteistä oli se, että aikuisen osallistuminen oli spontaania, improvisoitua sekä luovaa. Aikuinen otti myös lasten ideat huomioon ja loi leikistä haastavaa ja motivoivaa. Jos aikuinen ei tukenut lasten ideoita tai leikin juoni katkesi, aikuisen leikkiin puuttuminen ja leikkitalanne eivät olleet onnistuneita.

4.2 Draamakasvatus ja elävät roolihahmot

Draama on esittävää toimintaa, joka voidaan käsittää usealla tavalla, esimerkiksi näytelmäksi, kirjallisuuden muodoksi tai opetusmenetelmäksi. Esimerkiksi Hakkarainen ja Brédikyté ovat hyödyntäneet luovaa draamaa kehittävän leikkipedagogiikan tutkimuksessaan, sillä draamalla voidaan tukea lasten oppimista ja kehitystä. Etenkin pienen lapsen kaikki luova toiminta antaa mahdollisuuden välittää hänen omaa ymmärrystä maailmasta. Luova draama on tehokas tapa oppimisen ja kehityksen tukemiseen, sillä se kytkeytyy leikkiin, perustuu kokonaisvaltaiseen maailmankuvaan ja se on pienten lasten yhteistoiminnallisen oppimisen muoto. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 123–135.)

Draamakasvatus on alle kouluikäisillä ohjattua leikkiä, jolla on pedagogisia tavoitteita. Se pitää sisällään leikkiä, tarinoita sekä teatterin piirteitä. Draamakasvatuksen tavoitteena on taidekasvatus sekä vapaan leikin virittäminen. Aikuisen tehtävänä on osallistua toimintaan ja luoda leikkiympäristöjä, jotta lapsen omaehtoisen leikin on mahdollista syntyä. Lapsi on aktiivinen toimija, sillä oppiminen on

sosiaalista ja kokemuksellista. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 9.) Draamalliseen toimintaan vaaditaan juonellisuutta eli tietynlaista tapahtumien kulkua (Lindqvist 1998, 81). Yleensä draamaleikin lähtökohdaksi onkin jokin tarina (Heinonen 2001, 204).

Draamakasvatus muuttuu lapsen kasvaessa ja eri kehitysvaiheissa. Jo pieni vauva oppii ilmaisua vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Tunneilmaisu tulee tutuksi, kun hoitaja tunnistaa lapsen tunteita ja vastaa niihin. Vauva pyrkii matkimaan hoitajansa äänensävyjä ja äänteitä ja hakee aktiivisesti katsekontaktia. Ilmaisua vauva harjoittelee esimerkiksi loruttelussa, köröttelyssä ja lauleleikkeissä. Taaperot, noin puolitoistavuotiaasta eteenpäin, siirtyvät jäljittelystä kuvitteluleikkeihin, joissa he käyvät läpi erilaisia arjen toimintoja, ja saman tarinan toistaminen on mielekästä. Roolileikkivaihe alkaa noin 3–4-vuotiaana, jolloin kieli on jo tarpeeksi kehittynyt yhteiseen leikkiin. Leikissä on tärkeää ympäristö, henkilöt sekä juoni. Roolileikkiin tarvitaan yhteinen kokemus, esimerkiksi leikkipuustosta, jotta leikki voi syntyä. Usein leikki voi jäädä lyhyeksi vielä ilman aikuisen tukea ja apua. Tämän ikäisen lapsen tarinat ovat vielä jäsentymättömiä, mutta niissä on paljon luovuutta. 4–5-vuotiaana tarinankerronnassa alkaa ilmetä jo tarinan rakenne, sillä siinä on yleensä ainakin alku ja loppu. Tällöin myös leikkimaailmassa ja juonessa mukana pysyminen mahdollistuu. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 34–36.)

Draamakasvatuksessa on erilaisia osa-alueita, joista osa on hyvinkin spontaaneja ja valmistelemattomia, kun taas toiset vaativat etukäteissuunnittelua ja työstämistä. Draamaleikit ovat draamakasvatuksen kevyin muoto, kun taas valmis, esittävä draamateatteri vaatii kaikista eniten suunnittelua, valmistelua ja draaman taitojen osaamista. Draamaleikissä leikin tekijöinä, suunnittelijoina ja neuvottelijoina ovat sekä aikuinen että lapset. Draamaleikit voivat olla sekä valmisteltuja että spontaaneja. Draamaleikki voi tulla spontaanisti aikuisen ohjaamana esimerkiksi, jos lasten omaehtoinen leikki on tyrehtynyt tai se tarvitsee uutta intoa. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 37–38.) Aikuinen voi rajata draamaleikkiä erilaisilla järjestelyillä, ajalla ja tilalla tai esimerkiksi rituaalilla, joka johdattaa fiktiiviseen maailmaan (Heinonen 2001, 207). Draamaleikkiä voi valmistella esimerkiksi luomalla leikkiympäristöjä, kuten erilaisia leikkinurkkauksia. Leikkinurkkaukset muodostavat pysyviä tiloja, jotka mahdollistavat pitkäkestoisen leikin. Tarvittaessa näitä nurkkauksia voi myös vaihdella ja niihin voi lisätä mukaan erilaisia roolivaatteita. On tärkeää, että aikuinen on lapsille mallina jossain leikkiin kuuluvassa roolissa. Draamaleikissä roolivaatteet voivat innostaa lapsia, mutta ne eivät ole välttämättömiä, sillä mielikuvat auttavat leikkiin uskomisessa ja roolien luomisessa. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 40–44.) Aikuisen tehtävänä leikissä on huomioida tarinan ainekset ja draamallisen toiminnan kehittämismahdollisuudet (Heinonen 2001, 208).

Roolit ovat tärkeässä osassa draamassa, teatterissa sekä leikissä. Erityisesti aikuisten esittämät roolihaamot vaikuttavat olennaisesti leikin kehittymiseen ja leikkimaailmojen syntymiseen. Lapset samaistuvat aikuisten esittämiin hahmoihin ja eläytyvät niiden eri toimintoihin. Leikissä roolit ovat epävakaita ja muuttuvia, sillä roolien ja toiminnan välillä on vuorovaikutussuhde. Yhteiset leikit aikuisten ja lasten välillä kehittävät lasten taitoa itse esittää erilaisia roolihahmoja. Erilaiset roolihahmot saavat leikkimaailman elämään. Myös draaman ja teatterin avulla lapsi voi kohdata useita erilaisia hahmoja,

jotka antavat mahdollisuudet kokeilla leikissä erilaisia toimintoja ja suhtautumistapoja. (Lindqvist 1998, 128–131, 142–143.)

4.3 Aikuisen rooli ja erilaiset ohjaamisen muodot

Leikin ohjaaminen on hyvin kiinnostavaa, mutta myös samalla haastavaa taitavallekin varhaiskasvatuksen ammattilaiselle ja pedagogiikan osaajalle. Leikin ohjaajana voi kuitenkin aina ylittää rajoja ja kehittyä. (Koivula ym. 2017, 184.) Leikin muoto ja leikki kehittyvät yhdessä lapsen kehityksen kanssa. Tämä on tärkeää huomioida, sillä leikin muuttuminen vaikuttaa myös aikuisen rooliin leikissä. Koska leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana, tulee varhaiskasvattajien olla tietoisia sen moninaisuudesta. Leikin ohjaaminen sopivalla tavalla ja huolehtiminen jokaisen lapsen mahdollisuudesta leikkiin osallistumiseen kuuluvat varhaiskasvatuksen parissa työskentelevän aikuisen tehtäviin. (Opetushallitus 2016, 39.) Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta vaaditaan ponnistuksia leikin ymmärtämiseksi. Heidän tulisi jatkuvasti kehittää omia taitojaan ja lisätä tietoaan lasten leikistä, jotta leikin ohjaaminen palvelee lasten kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. (Hujala ja Turja 2011, 76.)

Lasten kanssa yhdessä leikkiessään aikuinen voi toimia samalla tukena sekä antaa leikkiin virikkeitä ja ideoita. Aikuinen voi osallistua leikkiin yhtenä leikkijänä, eikä aikuisen välttämättä tarvitse aina toimia ohjaajana ja leikin johtajana. (Vehkalahti ja Urho 2013, 8–9.) Aikuisen ja lapsen yhteinen leikki voi sisältää useita hyvin erilaisia osallistumisen ja ohjaamisen muotoja. Ohjaaminen voi rajoittua lasten omassa leikissä opettamiseen, mutta aikuinen voi myös esimerkiksi olla luomassa kokonaisuuksia leikkimaailmoja alusta alkaen lasten kanssa. (Helenius ja Korhonen 2008, 113.) Aikuinen voi osallistua ja puuttua tarinalliseen roolileikkiin useilla eri tavoilla. Onnistuneessa yhteisleikissä aikuinen voi toimia yhteisen teeman tai leikki-idean kannustajana ja auttaa lapsia kehittämään heidän ideoitunsa. Aikuisen on tärkeää olla roolissaan aktiivinen ja hyödyntää erilaisia tunteita rooliin eläytymisessä. Aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tulee olla dialogista ja spontaania. Leikin onnistumisen kannalta myös jännityksen luominen esimerkiksi erilaisilla rooleilla tai jännittäväillä tapahtumilla on merkityksellistä. Johdonmukainen ja kiehtova juoni auttaa aikuisen osallistumista leikkiin. Aikuinen voi tuoda leikkiin yksityiskohtia ja yllättäviä juonenkäänteitä, jos leikki alkaa tulla tylsäksi. Näin aikuinen voi edistää lasten suoritusta ja toimia leikin rikastuttajana. Onnistuneiden leikkikokemusten jälkeen lapset voivat helpommin luoda pidempi kestoisia leikkejä itse. (Hakkarainen ym. 2013, 222–223.)

Satu Särkkä (2012, 53–68) kuvailee aikuisen roolia leikissä välillisenä ja välittömänä ohjaamisena sekä havainnoimisena. Välitöntä eli suoraa ohjausta ovat esimerkiksi sanallinen aktivoiminen, toiminnallinen stimuloiminen eli kielellisen ohjaamisen ja leikkiin osallistumisen yhdistäminen. Myös leikin stabiloiminen, joka tarkoittaa leikin vakauttamista ja rauhoittamista niin, että leikki voi jatkua on suoraa ohjausta. Välillisesti eli epäsuorasti aikuinen voi vaikuttaa leikkiin muun muassa rikastamalla lapsen kokemusmaailmaa sekä tekemällä erilaisia etukäteisjärjestelyjä. Leikin etukäteisjärjestelyjä voivat olla esimerkiksi ryhmäjako, tilojen järjestely sekä leikkiajan huomioiminen. Välillisesti aikuiset voivat rikastaa leikkiä tuomalla tarkoituksenmukaisesti esimerkiksi pienryhmätilanteisiin tilanteita ja

kokemuksia, jotka voivat jatkua vapaassa leikissä. Vaikka onnistunut leikki edellyttääkin aikuiselta usein suoraa tai epäsuoraa ohjaamista (Koivunen ja Lehtinen 2015, 163), aikuisten olisi kuitenkin muistettava välttää dominoivaa ja sanelevaa osallistumista ohjatessaan leikkiä ja osallistuessaan siihen (Helenius ja Korhonen 2008, 112–113).

Aikuisen ja lapsen näkökulmien ero voi olla ongelma etenkin suorassa ohjauksessa (Ojala 2015, 146). Aikuisesta hienovaraiseltakin tuntuva leikkiin puuttuminen voi lakkauttaa koko leikin, koska aikuisten ratkaisujen perusteet voivat olla täysin vieraita lapselle. Aikuinen ei myöskään aina välttämättä huomaa leikin lakkautumista tai siihen johtanutta syytä. (Parrila ja Vähänen 2006, 159.) Aikuisten tulisi olla emotionaalisesti herkkiä huomaamaan lasten aloitteet ja pyrkimykset, tarttumaan niihin sekä kuljettamaan leikkiä yhdessä lasten kanssa eteenpäin. Näin aikuinen voi auttaa yhteisten leikkien rakentumisessa. (Opetushallitus 2016, 39.) Aikuinen voi kehittää lasten leikkiä ehdottamalla uusia ideoita ja hankkimalla uutta materiaalia. Erilaisten materiaalien ja leikkivälineiden tarjoaminen mahdollistaa uusien kokemusten syntymisen. (Lindqvist 2001, 32.) Leikkivälineiden vaihtuvuus ja niiden käytön erilaiset vaikeusasteet, sekä lasten oma valinnanmahdollisuus herättävät ja pitävät yllä motivaatiota leikkiin (Ojala 2015, 147).

Ohjaajana aikuinen on tärkeässä roolissa lapsen mielenkiinnon herättäjänä. Muun muassa ohjaajan leikillinen asenne, läsnäolo sekä pyrkimys hyvään kontaktiin auttavat lapsen huomion heräämisessä sekä ylläpitämisessä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 26–27.) Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, että aikuisella on kyky leikkiä (Koivula ym. 2017, 182). Aikuiselle voi olla suuri haaste yhtyä lasten kuvitteluun. Kuviteltujen tilanteiden luominen ja niissä johdonmukaisesti toimiminen voivat aikuisen mielestä olla haastavampia kuin juonen ja leikin sisällön kehittäminen. (Helenius ja Korhonen 2008, 113.) Aikuisen on hyvä muistaa se, että leikkiessään hänellä ei ole tarvetta olla looginen ja järkevä, vaan tärkeintä on heittäytyä leikkiin, unohtaa kiireet ja antaa leikin viedä. Aikuinen voi myös ottaa leikkeihin itseään kiinnostavia aiheita ja houkuttaa toisia lapsia mukaan leikkiin. Myös oman roolin valinta voi auttaa mielenkiinnon ylläpitämisessä. Välillä voi olla esimerkiksi sellaisessa roolissa, joka ei vaadi jatkuvaa läsnäoloa. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 42.)

Erilaisin ohjaamisen keinoin lapsilla on mahdollisuus kohdata uusia mielenkiintoisia asioita, jotka haastavat ja motivoivat lasta kokeilemaan ja oppimaan (Ojala 2015, 147). Kaikkien varhaiskasvatuksessa käytettävien työtapojen tulee tukea lapsen oppimista ja kehitystä sekä tulee olla myös pedagogisesti perusteltavissa (Opetushallitus 2016, 28). Kokonaisuus, joka muodostuu eri ohjaamisen muodoista ja lapsen oma-aloitteiselle leikille jätetystä ajasta, on oleellista leikin kehityksen kannalta. Tämän kokonaisuuden tulisi muuttua lapsen ja leikin kehittyessä. (Helenius ja Korhonen 2008, 112.)

4.4 Oppimis- ja leikkiympäristöt leikin innoittajina

Oppimisympäristöä voidaan tarkastella fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Se muodostuu tiloista, paikoista, yhteisöistä, käytännöistä, välineistä ja tarvikkeista, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen, oppimiseen ja vuorovaikutuksen tukemiseen. (Opetushallitus 2016, 31.) Rikas

leikkiympäristö puolestaan vaikuttaa lasten leikkiin sitoutumiseen ja kutsuu lapsia leikkimään. Leikkiympäristön leikkivälineiksi sopivat myös hetkellisesti leikkivälineiksi muuttuvat materiaalit, kuten esimerkiksi huivit, patjat tai kattilat. (Kalliala ja Tahkokallio s.a., 18–19.) Leikkiympäristö ja siinä leikkivät lapset voivat muodostaa hyvän oppimisympäristön, sillä leikki on lapsille ominainen tapa oppimiseen (Siren-Tiusanen s.a., 15). Fyysisen oppimis- ja leikkiympäristön rakentaminen, niiden ylläpitäminen sekä kehittäminen kuuluvat osaksi varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. (Kalliala ja Tahkokallio s.a., 18–19.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöltä vaaditaan, että se on oppimista edistävä, kehittävä sekä turvallinen ja terveellinen. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä suunnitellessa tulee huomioida lasten ikä ja kehitys. Oppimisympäristön tulisi tukea ja innostaa lapsia leikkiin, aktiivisuuteen, tutkimiseen, kokeilemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun, tarjoten monipuolisesti erilaisia vaihtoehtoja aktiivisesta toiminnasta rauhalliseen oleiluun. Lasten leikit, ideat ja heidän tekemänsä työt on hyvä olla näkyvillä osana oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi myös hyvä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan luomaan ympäristö, joka rohkaisisi lapsia monipuoliseen leikkiin ja jossa lapset olisivat aloitteentekijöitä. Oppimisympäristöjen joustavuus on tärkeää, koska leikkien pysyminen niille tarkoitettussa tilassa ei ole taattua. (Opetushallitus 2016, 14–16, 31–39.) Leikkitalan hallittavuus kuitenkin edistää leikin syntymistä. Siksi leikkiympäristössä on tärkeää materiaali, jolla leikkitalaa voidaan rajata ja rakentaa leikin tarpeiden mukaan. (Helenius 1993, 91–95.) Hyvä oppimisympäristö on muuttuva ja syntyy aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Siihen vaikuttavat myös lapsiryhmän tarpeet, kiinnostuksen kohteet, toimivuus ja eri vuodenaajat. Onnistunut ja hyvä oppimisympäristö kehittää lasten elämässään tarvitsemia taitoja monipuolisesti ja rikastuttaa lasten toimintaa. (Reunamo 2014, 118–119.)

Leikkimaailmoja voidaan luoda hyvinkin erilaisiin fyysisiin ympäristöihin ja samaan tarinaan voi liittyä useita eri leikkiympäristöjä. Leikkimaailma voi rakentua sekä sisälle että ulos, ja se voi ulottua myös esimerkiksi leikkipuistoihin tai metsiin. Leikkimaailman ulottumisen eri tiloihin mahdollistaa leikkimaailman innoittaman tarinan tai sadun monipuolisuus. Myös lapset voivat löytää yhdistäviä tekijöitä tutun ympäristön ja tarinassa esiintyvät ympäristön välillä. Leikkiympäristöä voi rakentaa yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Esimerkiksi jos tarinassa ilmenee matka laivalla, voidaan lasten kanssa yhdessä suunnitella ja toteuttaa leikissä tarvittava laiva. Lisäksi voi askarrella muita leikissä tarvittavia välineitä, kuten kaukoputkia tai pelastusliivejä. Kaikki fyysisesti läsnäolevat esineet ja välineet kiinnostavat lapsia ja innoittavat leikkiin. (Lindqvist 1998, 83–100.) Aikuiset voivat ohjata leikkiympäristöä, mutta on tärkeää antaa tilaa myös lasten valinnoille ja ideoille (Siren-Tiusanen s.a., 16).

4.5 Havainnoiminen ja pedagoginen dokumentointi

Havainnoiminen ja havaintojen kirjaaminen ovat keskeisiä työvälineitä varhaiskasvatuksessa. Havaintoja lasten tulkinnoista ja ajatuksista voidaan tehdä monissa eri yhteyksissä, mutta etenkin leikkihavaintojen tekeminen erityisen antoisaa. Tapa, jolla lapset tuovat uudet asiat leikkiin, näyttää nii-

den merkityksen ja mielekkyyden lapselle, miten hän on asian ymmärtänyt ja miten hän siihen suhtautuu. Leikin havainnointi ja dokumentointi luovat perustan toiminnan suunnittelulle. (Hakkarainen 2002, 269–270.)

Havainnoimisen avulla voidaan muokata leikkiympäristöä (Kalliala ja Tahkokallio s.a. 19). Huolellinen ja säännöllinen lasten leikin ja leikkivälineiden käytön seuraaminen ja havainnointi ovat tärkeitä, koska tällöin saadaan tärkeää tietoa lasten mielenkiinnonkohteista, vahvuuksista ja kyvyistä sekä kehittymisen ja oppimisen mahdollisuuksista. Havainnoimalla aikuisen on myös mahdollista huomata, mikäli lapsi tarvitsee tukea ja apua toimintaan. (Ojala 2015, 147.) Havainnoimalla aikuinen pystyy tarvittaessa vaikuttamaan leikkiin konfliktitilanteissa, auttamaan lelujen saamisessa sekä tukemaan leikissä alkuun pääsemisessä. Havainnoimalla voidaan tehdä huomioita turvallisuudesta leikkiympäristössä ja havaita muutoksen tarpeita. Lapsen maailman ymmärtäminen on yksi merkittävimmistä havainnoimisen syistä. (Särkkä 2016, 65–66.) Aikuisen tulee olla läsnä ja huomaamattomasti lasten leikin lähellä, mikäli lapsi tai lapset tarvitsevat aikuisen tukea ja apua. On tärkeä huomioida lasten tuntemus siitä, että aikuinen on kiinnostunut heidän leikistään, niin ettei aikuinen häiritse heidän leikkiään. Lasten itsenäiselle toiminnalle tulee antaa aikaa mahdollisimman paljon, jotta lapset saavat tehdä mahdollisimman paljon itse. Leikkiä tulisi suojella kaikilta niiltä lapsilta sekä aikuisilta, jotka eivät osallistu leikkiin. Tämän vuoksi aikuisten olisi hyvä välttää esimerkiksi keskustelua toisten aikuisten kanssa lasten leikkiessä. (Lindqvist 2001, 32.)

Lasten leikin ja yhteistoiminnan havainnointi ja arviointi auttavat määrittelemään sekä ryhmän että yksittäisten lasten kehitystavoitteet. Niiden mukaisesti voidaan valita sopiva satu ja ohjata käsiteltävää teemaa. Lasten vapaan eli oma-aloitteisen leikin havainnoiminen auttaa aikuisia ymmärtämään, kuinka lapsi soveltaa yhteisissä toiminnoissa käsiteltyjä asioita. Oma-aloitteisen leikin havainnoiminen auttaa toiminnan jatkosuunnittelussa ja teeman etenemisessä. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 26–28, 150–151.)

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioimisessa keskeiseksi työmenetelmäksi nousee myös pedagoginen dokumentointi, joka voidaan nähdä jatkuvana prosessina. Pedagogisella dokumentoinnilla saadaan tärkeää tietoa lasten elämästä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä tarpeista. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toimintaan, suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2016, 37.) Leikkihavaintojen dokumentoiminen valmiisiin lomakkeisiin voi olla haastavaa lomakkeen joustamattomuuden takia, joten havaintojen kirjaaminen vapaasti voi olla hyvä vaihtoehto. Myös jatkuvan havainnoimisen takia lomakkeiden käyttäminen voi olla haastavaa. Tärkeintä on kirjata lapsen tekeminen yksinkertaisesti, mutta kuitenkin tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Kirjattuaineisto voi koostua osin myös esimerkiksi videoista, äänitteistä ja valokuvista. (Hakkarainen 2002, 270–273.)

5 PERHEPÄIVÄHOITAJIEN HAASTATTELUT

Osana alkukartoitusta sekä kehittämistarpeen selvittämistä haastattelimme Pirtin, Saaristokaupungin ja Jynkän alueen perhepäivähoitajia. Haastatteluiden tavoitteena oli selvittää, miten leikki näkyy perhepäivähoidon arjessa ja millaiseksi perhepäivähoitajat kokevat oman roolinsa leikissä. Tarkoituksena oli lisätä omaa tietämystämme perhepäivähoidon arjesta ja toimintaympäristöstä sekä tunnistaa kehittämistarpeita. Haastatteluiden avulla haimme vastausta tutkimuskysymyksiimme: Miten leikki näkyy ja mikä on sen merkitys perhepäivähoidon arjessa sekä mikä on perhepäivähoitajan rooli leikissä? Saimme haastatteluille tutkimusluvan (liite 1) joulukuussa 2016.

Päädyimme laadulliseen tutkimukseen ja teemahaastatteluun aineistonkeruumenetelmänä, sillä halusimme tutustua perhepäivähoitoon ja sen arkeen henkilökohtaisesti ja kohdata perhepäivähoitajia. Meillä ei ollut aikaisempaa ammatillista näkökulmaa perhepäivähoitoon, joten halusimme lisätä tietämystämme, jotta pystyimme tekemään opinnäytetyöstämme mahdollisimman hyvin tarvetta vastaavan. Meille oli myös tärkeää päästä näkemään perhepäivähoidon toimintaympäristöä. Erilaisten avointen kysymysten esittäminen mahdollisti monimuotoisen arjen kuvaamisen. Tämän vuoksi koimme keskustelevan tutkimuksen olevan sekä meille että perhepäivähoitajille sopiva tapa lähestyä leikkiä.

Kuten tutkimuksessa yleensäkin, myös laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää totuus tutkitusta ilmiöstä. Tutkimukset jaetaan pääsääntöisesti kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin tutkimuksiin, jotka sopivat hieman erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on yleensä mahdollisuus esittää enemmänkin avoimia kysymyksiä, ja siinä halutaan selvittää tutkittavan kohteen laatua, kun puolestaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoitus saada vastaus syy- ja seuraussuhteisiin esittämällä strukturoituja kysymyksiä. (Metsämuuronen 2006, 80–88.) Laadullisen tutkimuksen voi tehdä käyttämällä erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Näiden avulla pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä.

Aineistokeruumenetelmiä voivat olla muun muassa haastattelu, havainnointi ja kirjalliseen materiaaliin perehtyminen. Haastattelu on niin sanottu perusmenetelmä, joka sopii moneen tilanteeseen. (Metsämuuronen 2006, 111.) Käytimme opinnäytetyössämme aineistonkeruumenetelmistä yleisintä, teemahaastattelua.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei tunne ilmiötä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, aineistoa kerätään niin paljon ja niin kauan, että tutkimusongelma ratkeaa. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmällä, tässä opinnäytetyössä teemahaastattelulla pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja ja kattava aineisto. Laadullisen tutkimuksen yleinen ongelma kuitenkin on aineiston runsaus ja moninaisuus. (Kananen 2015, 127-129.) Tämän vuoksi aineisto tarvitsi jatkokäsittelyä, ennen kuin me pääsimme analysoimaan sitä.

5.1 Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä

Teemahaastattelu on niin sanottu puolistrukturoitu haastattelu, jossa hyödynnetään ennalta valittuja teemoja, ei valmiita kysymyksiä. Teemahaastattelu sopii hyvin, kun tutkitaan esimerkiksi arkoja tai heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia tai perusteluita. (Metsämuuronen 2006, 113–115.) Teemahaastattelu on usein laaja asiakokonaisuus, jonka teemat ovat keskustelun aiheita. Teemahaastattelussa tarkoitus on keskustella aiheista laaja-alaisesti niin, että keskustelun aiheisiin ei voi vastata lyhyesti. Haastattelu toteutetaan haastateltavan ja haastattelijan keskustellen kasvotusten. Tällöin keskustelusta nousee usein uusia asioita ja kysymyksiä keskusteltavaksi ja haastatteluaineistosta tulee siten laajempi ja tarkempi. Teemahaastattelulla pyritään selvittämään tutkimusongelmaan liittyviä asioita, niin että tutkijan ymmärrys ilmiöstä kasvaa. Teemahaastattelun teemat pyritään valitsemaan niin, että koko ilmiö saataisiin esille mahdollisimman hyvin. Tämä edellyttää, että tutkijalla on kuitenkin jo vähän ennakkotietoa ja näkemystä asiasta. (Kananen 2015, 148.)

Haastattelimme kolmea yksin toimivaa perhepäivähoitajaa ja kahta kotiryhmää. Haastateltavien valinta perustui vapaaehtoisuuteen ja halukkuuteen osallistua haastatteluihin. Halukkaat ilmoittautuivat haastatteluihin Eija Penttiselle. Haastateltavat muodostivat monimuotoisen ryhmän perhepäivähoitajista, sillä jokaisen tausta oli hyvin erilainen. Haastateltavissa oli hyvin eri mittaisia työuria tehneitä, eri ikäisiä perhepäivähoitajia. Heidän koulutuksensa vaihtelivat myös suuresti. Haastattelujen aikataulut järjestimme haastateltavien toiveiden ja päiväjärjestyksen mukaisesti. Haastatteluiden kesto vaihteli noin 15 minuutin ja tunnin välillä. Pyrimme haastattelutilanteissa rennon ilmapiirin luomiseen ja siihen, että keskustelu olisi mahdollisimman luontevaa. Oli tärkeää saada perhepäivähoitajat kertomaan arjestaan mahdollisimman todenmukaisesti siten, että meille muodostui kuva käytännön mahdollisuuksista ja haasteista. Haastattelut järjestettiin yksilöhaastatteluina perhepäivähoitajien kotona heille parhaiten sopivana ajankohtana ja heitä tiedotettiin haastattelusta sekä keskustellen että saatekirjeellä (liite 2). Haastatteluteemamme (liite 3) olivat leikki arjessa, leikkiympäristö, perhepäivähoitajan rooli leikissä ja vuosikellon mukainen toiminta. Näiden lisäksi tiedustelimme perhepäivähoitajien taustatietoja.

Käytimme teemahaastattelussa suurimmaksi osaksi avoimia kysymyksiä pelkistetyn teemarungon pohjalta. Avoimet kysymykset pelkistetyn teemarungon pohjalta tuottavat haastattelutilanteessa usein laajempia vastauksia ja mahdollistavat siten kattavamman aineiston. Haastateltavan vastaukset nimittäin usein synnyttävät ja ruokkivat uusia jatkokysymyksiä. (Kananen 2015, 150.) Avoimet kysymykset auttoivat meitä samaan haastattelutilanteesta rennon ja niiden kautta vastaukset tuottivat meille paljon muutakin tietoa, mikä teki aineistostamme kattavamman. Nauhoitimme haastattelut ja litteroimme aineiston referoivaa litterointitapaa käyttäen. Litterointi tarkoittaa haastattelutekstin puhtaaksikirjoittamista, jotta ymmärrettäisiin ja voitaisiin analysoida vastauksia (Metsämuuronen 2006, 88). Referoivassa litteroinnissa tutkija määrittää itse sen, mikä tekstistä on litteroinnin arvoista (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2016). Päädyimme referoivaan litterointiin, sillä tutkimus ja haastattelut eivät olleet opinnäytetyömme ydin, vaan osa alkukartoitusta ja tuotteistamisprosessiin

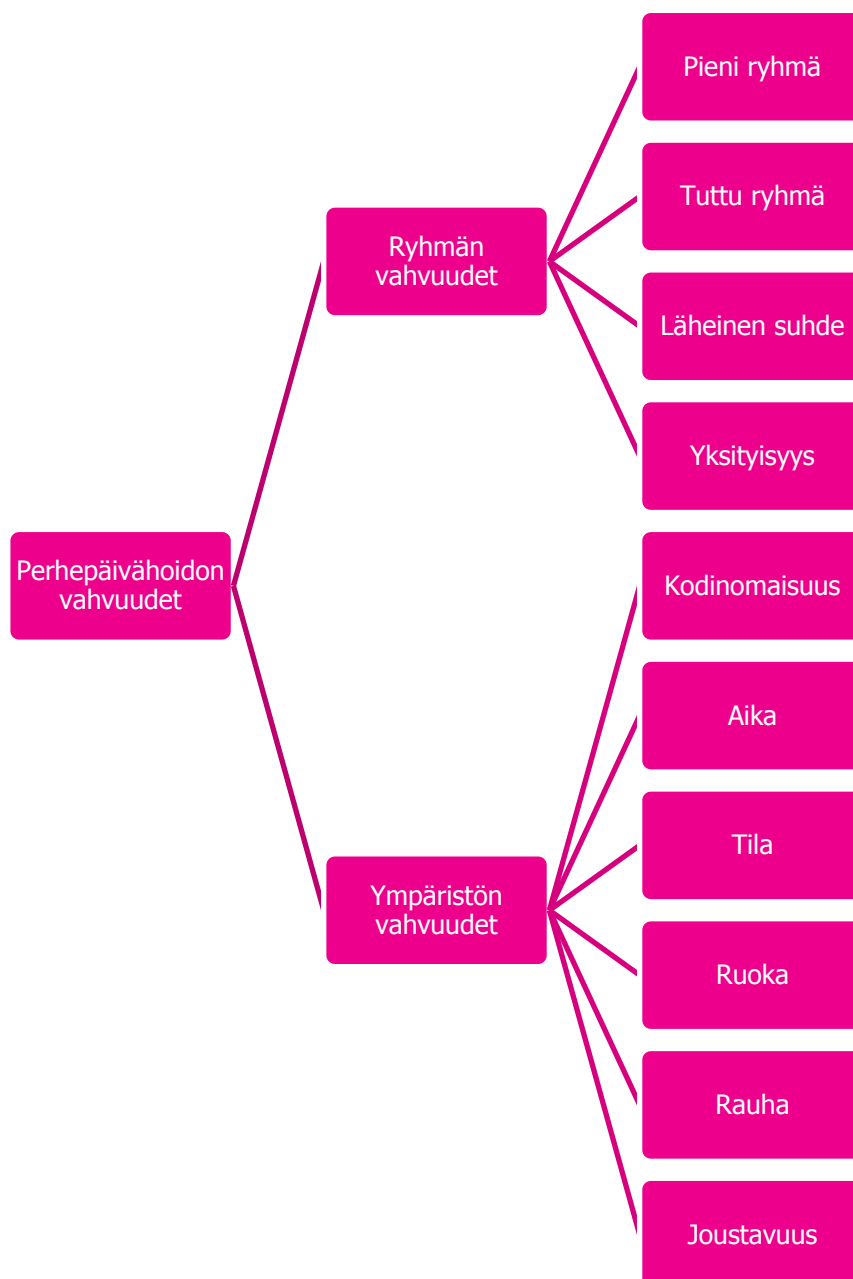
kuuluvaa ideointia. Litteroinnissa hyödynsimme tekstistä ne kohdat, jotka selkeästi vastasivat käsiteltyihin teemoihin ja kuvasivat perhepäivähoidon arkea.

5.2 Sisällönanalyysi aineiston analysointimenetelmänä

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto analysoidaan. Analysoinnissa voi tulla haasteita, jos tutkijalla on voimakkaita mielipiteitä tai ennako-oletuksia tutkittavasta aiheesta. Kuitenkin tutkija itse on ainut, joka voi tehdä varisnaisen aineiston analysoinnin. Aineistoa analysoidessaan on tutkijan hyvä muistaa ajatus siitä, onko tutkija ymmärtänyt aineiston pieniä vihjeitä. (Metsämuuronen 2006, 121–128.) Me hyödynsimme opinnäytetyössämme sisällönanalyysiä aineiston analysointimenetelmänä.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen perinteissä ja hyvin monenlaisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Dokumentti tässä yhteydessä opinnäytetyössämme tarkoittaa haastattelua, keskustelua ja dialogia, jonka kävimme perhepäivähoitajien kanssa. Sisällönanalyysillä pyritään samaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Kerätty aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätöksiä varten sisällönanalyysillä. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 91, 103–108).

Aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineistoanalyysi voidaan nähdä kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluvat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tarkoitus saada vastaus tutkimustehtävään käsitteitä yhdistelemällä. Päätelyyn ja tulkintaan perustuvassa sisällönanalyysissä edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 108–112).

KUVIO 2. Esimerkki abstrahointikaaviosta

Aineistoa redusoidessa, aineistosta karsitaan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Tässä opinäytetyössä aineiston pelkistämistä ohjasi tutkimustehtävä, jonka mukaan litteroimme aineistosta olennaisimmat asiat, minkä jälkeen aloimme pelkistämään vastauksia. Etsimme aukikirjoitetusta aineistosta ilmauksia, jotka vastasivat meidän tutkimuskysymyksiimme. Poimimme kuvaavat ilmaisut värjäämällä ne eri väreillä aukikirjoitetusta aineistosta. Tämän jälkeen klusteroimme eli ryhmittelimme aineiston. Ryhmitellyt vastaukset muokkasimme pelkistetyiksi ilmauksiksi, jotka yhdistelimme, jonka jälkeen pystyimme muodostamaan niistä nimensä mukaisia ala- ja yläluokkia. Luokittelun tarkoituksena on tiivistää aineistoa, siten että yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 111). Kuviossa 2 on esimerkki abstrahointikaaviosta. Kuviossa oikeassa laidassa näkyvät pieni ryhmä, tuttu ryhmä, läheinen suhde ja yksityisyys kuuluvat alaluokkaan, jonka yläluokkia ovat ryhmän vahvuudet ja ympäristön vahvuudet. Koko kuvion pääluokka on perhepäivähoidon vahvuudet.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen vaikuttaa hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, 6) on tehnyt ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja siihen kuuluvat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Myös avoimuus ja vastuullisuus lisäävät tutkimuksen ja työn luotettavuutta ja eettisyyttä. Tutkimusta tehdessä ja raportoidessa täytyy muistaa myös muiden tutkijoiden kunnioitus, ja huomioida heidän työnsä esimerkiksi oikeanlaisilla lähdeviiteillä. Työ ja tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida vaatimusten mukaisesti. Eettisyyteen vaikuttaa myös tarvittavan tutkimusluvan hakeminen sekä erilaisten tarvittavien sopimusten tekeminen, esimerkiksi vastuista ja velvollisuuksista.

Haastattelimme opinnäytetyön alkuvaiheessa perhepäivähoitajia, joten oli tärkeää huomioida eettisyyden ja tutkimuksen onnistumisen kannalta myös haastateltavien informointi. Haastateltavat voivat suostua haastatteluihin vain, jos he tietävät, mihin suostuvat ja sen takia huolellinen ja kattava informointi haastattelusta ja sen tarkoituksesta on tärkeää. Luotettavuutta lisää myös haastateltavan tieto siitä, että kerättyä aineistoa käsitellään asianmukaisella tavalla tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Informointi selkeyttää myös itse haastattelijan omaa toimintatapaa ja toimii sopimuksena haastateltavan ja haastattelijan välillä. Informoinnin voi toteuttaa suullisesti tai kirjallisesti ennen haastattelua, esimerkiksi saatekirjeellä sekä suostumuslomakkeella. Informoinnissa tärkeitä tietoja ovat muun muassa tutkimuksen aihe ja tavoite, miten aineistoa kerätään, aineiston käsittely ja sen luottamuksellisuus sekä yksityisyyden säilyttäminen. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2016.)

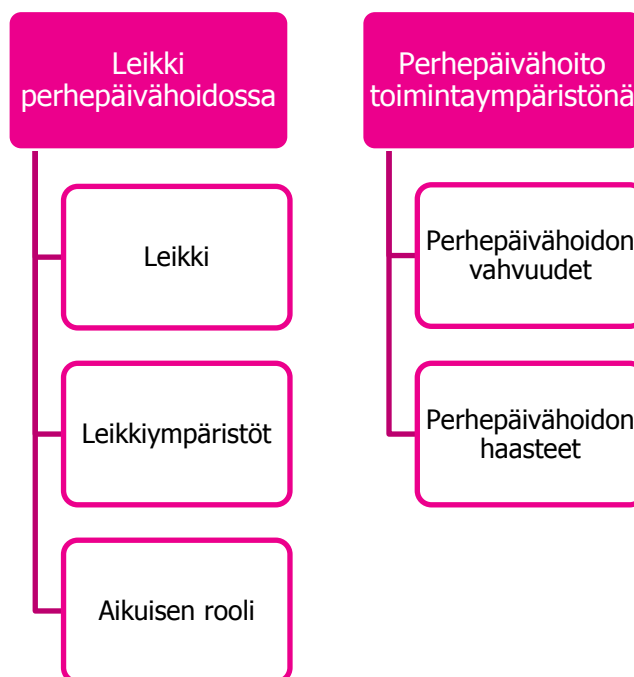
Tutkimusta ja tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellessä voidaan puhua tutkimuksen validiteetista ja reabiliteetista. Validiteettia tarkastelemalla saadaan selville, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu, kun reabiliteetti puolestaan osoittaa tutkimustulosten toistettavuuden eli mikäli tutkimus uusittaisiin, siitä saataisiin samat tulokset. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 136.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston saturaatio kertoo tutkimuksen haastateltavien riittävän määrän. Mikäli haastateltavien vastaukset alkavat olla samankaltaisia ja tutkimusaineisto alkaa toistaa itseään, on tutkimuksessa saavutettu kylläntymispiste. Tällöin haastateltavien määrä on riittävä suhteessa tutkittavaan asiaan, jolloin tutkimustulokset ovat antaneet tarvittavat tulokset ja vastanneet tutkimuskysymyksiin. (Kananen 2015, 354.)

Kun tutkimuksen luotettavuudesta halutaan saada varmuus, on parhain ja yksinkertaisin keino luettaa aineisto ja tulkinta heillä, joita se koskee. Heidän vahvistaessaan tulokset ja tulkinnat oikeiksi, voidaan tutkimus todeta olevan luotettava tutkittavan kannalta. Tämä todistaa, etteivät tulokset ole tutkijan itsensä keksimiä. Mikäli tutkimusongelma ei kuitenkaan ratkea yhtä tutkimusmenetelmää käyttäen tai tutkimuksen luotettavuus halutaan varmistaa keräämällä lisää todistusaineistoa, voidaan apuna käyttää triangulaatiota eli monimenetelmäistä menetelmää. Trianguloimalla pystytään tuottamaan syvällisempää tietoa moniongelmaiseen tutkimukseen. Sen avulla ilmiöön voidaan hakea ymmärrystä useammasta näkökulmasta, kuten eri aineistoista, aineistonkeruumenetelmistä, tutkijoilta ja eri tieteenaloilta. (Kananen 2015, 355–359.)

Saimme haastatteluista vastaukset tutkimuskysymyksiimme, joten koemme tutkimuksemme olleen validi. Reliabiliteettia tutkimuksessamme kuvaa hyvin aineiston kylläntyminen, kun haastatteluissa alkoi nousta esille samoja asioita ja aiheita koskien leikkiä perhepäivähoidossa. Kuvasimme myös tutkimuksen toteuttamisen niin tarkasti, että se olisi mahdollista toistaa samanlaisena. On kuitenkin selvää, että perhepäivähoitajien kokemukset aiheesta voivat muuttua ja näkemykset kehittyä ajan myötä. Noudatimme koko opinnäytetyöprosessin ajan hyvää tieteellistä käytäntöä ja pyrimme tarkkuuteen, huolellisuuteen sekä rehellisyyteen. Huomioimme eettisyyden myös haastatteluissa ja tulosten käsittelyssä. Raportoimme tuloksista huolellisesti ja huomioimme haastateltavien yksityisyyden niin, että haastateltavia ei voi tunnistaa. Muistimme raportoinnissa myös huolellisen lähdeviitteiden merkitsemisen. Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluilta joulukuussa 2016 saamamme tutkimusluvan myötä myös viralliset lupa-asiat olivat kunnossa.

5.4 Tutkimustulokset perhepäivähoitajien haastatteluista

Haastatteluissa keskityimme leikkiin arjessa, leikkiympäristöihin sekä perhepäivähoitajien rooliin leikissä. Haastatteluissa saimme vastauksia asettamiimme kysymyksiin: miten leikki näkyy ja mikä on sen merkitys perhepäivähoidon arjessa sekä mikä on perhepäivähoitajan rooli leikissä. Näiden lisäksi haastatteluissa ilmeni meille tärkeää tietoa perhepäivähoidon arjen haasteista sekä mahdollisuuksista koskien leikkiä.

KUVIO 3. Haastattelutulosten jakautuminen leikkiin ja perhepäivähoidon piirteisiin.

Aineiston analyysissa jaoimme tulokset kategorioihin leikki perhepäivähoidossa ja perhepäivähoito toimintaympäristönä. Kuviossa 3 näkyvät näiden teemojen alle muodostuneet pääluokat. Leikki käsitti muun muassa erilaisia käsityksiä ohjatusta ja vapaasta leikistä. Leikkiympäristöt muodostuivat perhepäivähoidon tiloista, sekä ulko- että sisäympäristöistä. Aikuisen roolia kuvattiin monella tavalla,

esimerkiksi leikin rikastajana tai mahdollistajana. Perhepäivähoidon vahvuudet muodostuivat tilan, ryhmän ja perhepäivähoitajan erilaisista mahdollisuuksista, kun taas haasteita toivat muun muassa arki, ryhmä sekä ympäristö.

5.4.1 Leikki perhepäivähoidossa

Saimme perhepäivähoitajilta paljon tietoa leikistä perhepäivähoidossa. Suorista lainauksista käy selville eri perhepäivähoitajien näkemyksiä ja ajatuksia haastattelussa kysytyistä asioista. Perhepäivähoitajat kuvasivat yleisesti muun muassa, että perhepäivähoidossa on pääsääntöisesti enemmän vapaata kuin ohjattua leikkiä. Etenkin kotityöt rajoittavat perhepäivähoitajien osallistumista leikkiin, sillä perhepäivähoitajien arkeen vaikuttavat esimerkiksi ruuanlaitto ja tiskien hoitaminen. Leikin ohjaamista he kuvasivat niin, että se ei ole yleensä suunniteltua, vaan he ohjaavat lapsia leikissä yleensä silloin, jos leikki ei vaikuta onnistuvan. He kertoivat osallistuvansa leikkiin myös lasten niin halutessa. Osassa ryhmistä perhepäivähoitajat kuvasivat perhepäivähoidossa olevan mahdollisuus pitkäkestoiselle leikille ja sille, että leikki voi jatkua myös seuraavana päivänä. Etenkin ulkona lapset innostuvat pitkäkestoisimpiin leikkeihin. Osassa ryhmistä lapset ovat kuitenkin hyvin nuoria, jolloin perhepäivähoitajat kertoivat, ettei pitkäkestoista leikkiä vielä esiinny. Useat perhepäivähoitajat korostivat ulkoleikin merkitystä perhepäivähoidossa. Etenkin kesäaikaan ulkona ollaan paljon ja metsä innostaa lapsia leikkimään.

No, varmasti eniten vapaata leikkiä ja totta kai sitä lähdetään ohjaamaan ja rikastuttamaan ja lasten kanssa yhdessä kehittämään sitä leikkiä, jos se ei lähde sujuakseen ja lapset haluaa siihen aikuisen.

Perhepäivähoidossa olevia leikkiympäristöjä ovat perhepäivähoitajien kodissa olevat tilat sekä erilaiset ulkoympäristöt. Sisätiloissa useimmilla oli oma leikkihuone, josta kuitenkin levittäydyttiin tarpeen mukaan myös muualle leikkimään ja jaettiin lapsia myös eri tiloihin. Joissain kodeissa oli rajattu osa tiloista vain perheen käyttöön, mutta osalla perhepäivähoitajista kaikki kodin tilat olivat hyödynnettävissä. Lelut olivat lasten saatavilla niin, että lapset voivat omatoimisesti valita ja vaihtaa leluja. Monet kuvasivat myös, että leluja vaihdellaan ajoittain, jolloin osa leluista voi olla käytössä rajoitetusti. Ulkona leikkiympäristöjä olivat piha-alueet, leikkipuistot sekä luonnonympäristöt kuten metsät ja järvenranta-alueet. Monet kokivatkin piha-alueiden ja metsien olevan erittäin hyviä leikkiympäristöjä.

Tosi monipuoliset ulkoilumahdollisuudet tässä kohti. - - On metsät lähellä ja päästään jälle ja leikki muokkautuu sitä mukaa.

Omaa rooliaan leikissä perhepäivähoitajat kuvasivat hyvin monipuolisesti. Erilaisia rooleja, joista keskusteltiin, olivat havainnoija, osallistuja, ohjaaja, mahdollistaja ja rikastuttaja. Kaikki kuvasivat jollain tavalla olevansa havainnoija, esimerkiksi sivustaseuraajana tai tarkkailijana. Osa kuvasi havainnoimista jatkuvana ja hyvinkin tietoisena tekemisenä.

Tällä hetkellä mä koen, että se on hyvin tämmönen niinkun avustajan rooli. - - Tavaltaan en vielä koe olevani mikään sellainen leikin rikastuttaja.

Osa kuvasi rooliaan osallistujana, joka on mukana lattialla lasten kanssa samalla tasolla. Monet kuvasivat rooliaan mahdollistajana, joka toimii ikään kuin avustajana ja tukee tarvittaessa leikissä. Tällöin leikin ohjaaminen on hienovaraista ja voi tapahtua esimerkiksi lapsi sylissä. Osa perhepäivähoidtajista ei kokenut olevansa leikin rikastuttajia, mutta osa taas selkeästi omaksui tämän roolin. Leikin rikastuttajana perhepäivähoitaja voi toimia lapsen pyynnöstä, mutta voi antaa ideoita myös itse huomautessaan tarpeen.

5.4.2 Perhepäivähoito toimintaympäristönä

Haastatteluissa nousi hyvin esille perhepäivähoidon mahdollisuuksia sekä haasteita. Poimimme muutamia vastauksia suoriksi lainauksiksi. Haasteet liittyivät muun muassa ympäristöön, arkeen sekä ryhmään. Perhepäivähoidon kotiympäristö tuo omia haasteitaan. Kotiympäristö ei aina ole suunniteltu pienille lapsille, kuten päiväkodit, ja esimerkiksi koriste-esineet ja rajatut tilat voivat rajoittaa toimintaa. Arjen haasteita tuovat esimerkiksi yksintehtävä työ, kotiaskareet sekä perushoidon paljous. Perhepäivähoitajat kuvasivat, että ohjattu toiminta usein keskeytyy esimerkiksi vaipanvaihdon takia. Pieni ryhmä voi olla myös haaste, sillä esimerkiksi eräällä perhepäivähoitajalla oli huoli siitä, onko kaikille lapsille kaveri. Ryhmä voi olla haastava myös eri-ikäisten lasten ja monitasoisen toiminnan tarpeen takia. Osa kuvasi myös pienten jäävän usein jalkoihin tai toiminnan olevan tarpeellista jakaa, että isommat voivat esimerkiksi keskittyä lautapeleihin.

Tää on varmaan just perhepäivähoidossa, kun on niin eri-ikästä. - - Siinä pitää ihan oikeesti niin ku ajatella, että kaikki pääsee mukaan.

Perhepäivähoidolla, ryhmällä ja ympäristöllä on myös omat vahvuutensa. Perhepäivähoidon pienessä ja tiiviissä ryhmässä muodostuu hyvinkin läheinen suhde perhepäivähoitajan ja lapsien välille. Pieni ryhmä tulee nopeasti tutuksi myös lapsille, eikä ryhmässä ole suurta vaihtuvuutta, joten ryhmästä tulee hyvin tiivis. Pienessä ryhmässä on myös enemmän mahdollisuutta yksityisyyteen kuin esimerkiksi päiväkodissa. Aikuisella on myös enemmän mahdollisuuksia osallistua leikkiin. Perhepäivähoito on joustavaa, joten esimerkiksi leikkiä ei välttämättä tarvitse keskeyttää ja aikataulu voidaan tehdä lapsilähtöisesti.

Perhepäivähoidossa on enemmän aikaa ja rauhaa leikkimiseen. - - Jos lapsilla on hyvät leikit, niin ei meillä ole mikään kiire ulos tai et sitä ei tarvii niin kun katkasta.

Perhepäivähoitajilla on mahdollisuus hyödyntää liikuntaa ja luontoympäristöjä eri tavalla kuin päiväkodissa. Perhepäivähoidon kodinomainen ympäristö luo myös omat vahvuutensa. Esimerkiksi aika, tila ja rauha antavat lapselle hyvät mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä luonnollisessa ja kiireettömässä ympäristössä. Perhepäivähoitaja suunnittelee ja toteuttaa itse ruokailut, mikä antaa lapsille ja vanhemmille mahdollisuuden vaikuttaa ruuan laatuun, sekä mahdollistaa osaltaan esimerkiksi lasten kanssa leipomisen ja ruuanlaiton. Perhepäivähoitajat kokivat myös, että he pystyvät olemaan enemmän läsnä ja tekemään tiiviimpää yhteistyötä vanhempien kanssa. Perhepäivähoitajan työ on hyvin moninaista ja perhepäivähoitajalla itsellään on hyvin paljon vaikutusmahdollisuuksia arkeen ja työhön.

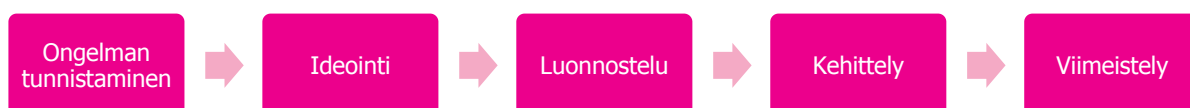
6 KEHITTÄMISTYÖNÄ VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA -VIHKO

Aloitimme opinnäytetyön syksyllä 2016 tapaamisella Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksen johtajan Tuula Nuotion kanssa. Kyseisessä tapaamisessa halusimme keskustella opinnäytetyömme mahdollisesta aiheesta. Tapaamisessa meidän kaikkien yhteiseksi mielenkiinnonkohteeksi osoittautui leikki. Kerroimme myös omasta mielenkiinnostamme perhepäivähoitoon. Opinnäytetyömme toimeksiantaja ehdotti yhteyshenkilöksi perhepäivähoidonohjaajan Eija Penttisen, jonka kanssa lähdimme suunnittelemaan opinnäytetyötä eteenpäin.

Yhteisissä palaverissa perhepäivähoidonohjaaja Penttisen kanssa mielenkiintoiseksi, ajankohtaiseksi ja tärkeäksi aiheeksi nousi aikuisen rooli leikin rikastuttajana perhepäivähoitossa. Penttinen koki, että hänellä on jo tietämystä nykyisestä tilanteesta koskien leikkiä perhepäivähoitossa, joten päädyimme yhdessä tekemään opinnäytetyön kehittämistyönä tutkimuksen sijaan. Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa konkreettinen tuotos, joka jää perhepäivähoitajille työvälineenä käytettäväksi arjessa. Tavoitteena oli, että kehittämistyömme kokonaisuudessaan tukee perhepäivähoitajien roolia leikin rikastuttajana.

Tuotteistamisessa lähdetään liikkeelle yhteisen ymmärryksen luomisesta yhdessä asiakkaan, johdon ja tuottajien kanssa. Tuotteistamisprosessi sisältää yhteistyökumppaneiden välisesti sovitun lupauksen, sekä tuotteen rakenteen, työprosessin ja resurssien kiteyttämisen. Tuotteistettua tuotetta testataan ja levitetään sekä viedään käytäntöihin eri konteksteissa. Tuotteistamisen myötä luodut uudet toimintatavat integroidaan olemassa oleviin, millä huolehditaan, ettei tuote ja sen käyttöön oton myötä tulevat uudet toimintatavat jää irrallisiksi. Tällöin vaarana olisi, että tuotos jäisi käyttämättömäksi. Tuotteen jalkauttaminen ja levittäminen kohderyhmälle edes auttaa sen käyttöönottoa ja käytön jatkuvuutta.

Opinnäytetyömme tuotteistamisprosessin voidaan katsoa noudattavan ketterän tuotteistamisprosessin mallia. Kyseinen tuotteistamismuoto tulee usein valituksi, kun tuote halutaan käyttöön mahdollisimman nopeasti. Tällöin tuotteistamisessa keskitytään usein ensin ulkoiseen, asiakkaalle näkyvien elementtien kuvaamiseen. Kehitettyä tuotetta ryhdytään usein markkinoimaan asiakkaille jo tuotteistamisprosessin aikana. Jatkokehittäminen ja -tuotteistaminen tehdään loppuun ensimmäisten asiakkaiden kanssa. (Tuominen ym. 2015, 10-11.) Kyseinen tuotteistamisprosessi kuvaa hyvin opinnäytetyömme tuotteistamisprosessia, koska resurssimme velvoittivat meidät toimimaan suhteellisen ripeästi, jotta saisimme tavoitetta ja tarkoitusta vastaavan tuotteen kehitettyä opinnäytetyölle osoitussa ajassa.

KUVIO 4. Tuotteistamisprosessi (mukaillen Jämsä ja Manninen 2000.)

Etenimme kehittämistyössä tuotteistamisprosessin mukaisesti (kuvio 4). Tuotteistamisprosessi eteni lineaarisesti ja se jaettiin viiteen vaiheeseen, jotka olivat ongelman tai kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. (Jämsä ja Manninen 2000, 28.) Olemme tässä luvussa kuvanneet prosessin eri vaiheita sekä lopullista kehittämistyötä.

6.1 Ongelman tunnistaminen ja kehittämistyön ideointi

Tuotteistamisprosessi alkaa ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistamisesta, jolloin esimerkiksi asiakaskyselyillä voidaan tunnistaa kehittämiskohteet. Tällöin on tärkeää selvittää ongelman laajuus, yleisyys sekä olosuhteet. Seuraavaksi on ideointivaihe, jossa pohditaan erilaisia keinoja haasteiden ratkaisemiseksi. Ratkaisuja voidaan etsiä jo valmiista vaihtoehdoista tai etsiä uusia lähestymistapoja esimerkiksi luovista menetelmistä. Ideointivaiheessa voi käyttää erilaisia ideointimenetelmiä, kuten esimerkiksi aivoriihi, tuplatiimi, ideapankki tai benchmarking. (Jämsä ja Manninen 2000, 29–40.) Ongelman tunnistamis- ja ideointivaiheessa keskustelimme useamman kerran perhepäivähoidonohjaaja Eija Penttisen kanssa sekä opinnäytetyönohjaajamme Anne-Leena Juntusen kanssa. Osana ongelman tunnistamista haastattelimme myös Pirtin, Saaristokaupungin ja Jynkän alueen perhepäivähoitajia.

Perhepäivähoidonohjaaja Penttinen koki leikin rikastuttamiseen tärkeäksi kehittämisen kohteeksi, sillä oli kohdannut työssään erilaisia näkemyseroja ja toimitapoja koskien leikkiä perhepäivähoidon arjessa. Hän koki tärkeäksi muun muassa perhepäivähoitajien näkemyksen ja ymmärryksen laajentamisen, leikin kaavamaisuuden välttämisen ja aikuisen roolin tukemisen leikin ohjaamisessa. Jotta saimme itse käsityksen perhepäivähoidosta nykypäivänä, sen arjesta ja mahdollisista haasteista, kävimme haastattelemassa perhepäivähoitajia. Näin mahdollistimme myös mahdollisimman tarkoituksenmukaisen ja käyttöönotettavaan tuotoksen. Haastatteluista saatu aineisto auttoi kehittämistyön ideoinnissa. Haastatteluista nousi esille Penttisenkin nostama huomio, etteivät kaikki perhepäivähoitajat pitäneet itseään leikin rikastuttajina. Tämän takia koimme kehittämistyön avulla tärkeäksi korostaa aikuisen monipuolista roolia leikissä ja leikin rikastuttajana. Toinen haaste, joka nousi esille haastatteluissa, oli ryhmän hyvinkin eri-ikäiset lapset. Halusimme tehdä kehittämistyön, joka mahdollistaisi kaikkien perhepäivähoidon lasten osallistumisen toimintaan. Haastatteluista saimme myös tietoa perhepäivähoidon toimintaympäristöstä ja vahvuuksista, jotka ohjasivat kehittämistyömme ideointia.

Teimme yhteistyötä Lähdetään löytämään -hankkeen koordinaattorin Tiina Mikkilän kanssa, sillä Leikin käsikirjan sisältö sivuaa suurelta osin opinnäytetyömme aihetta. Yhteistyö opinnäytetyön luonnostelu- ja kehittämissä vaiheissa oli tärkeää ehkäistäksemme päällekkäisyyksiä. Opinnäytetyömme kehittämistyön tarkoituksena oli myös tukea Leikin käsikirjan käyttöä ja sisältöä, niin että tuotteet eivät olisi täysin irralliset ja erilliset, vaan toisiaan täydentävät.

Ideointivaiheessa päädyimme tekemään konkreettisen tuotoksen, joka tulisi jäämään perhepäivähoitajille käyttöön arjessa. Tässä vaiheessa olimme ideoineet vuosikellon, joka sisälsi vuoden jokaiselle

kuukaudelle oman aiheen. Pohdimme myös satujen ja tarinallisuuden merkitystä roolileikin rakentamisessa ja kuinka saisimme sadut ja tarinallisuuden mukaan tuotokseemme. Pidimme yhteisen palaverin, johon osallistuivat perhepäivähoidonohjaaja, hankekoordinaattori sekä opinnäytetyöohjaajamme. Halusimme opinnäytetyömme alkuvaiheessa saada yhteisen käsityksen opinnäytetyöstä kokonaisuutena ja kehittämistyön suunnasta. Palaverissa esittelimme ideamme mahdollisesta tuotteesta ja tarinallisuuden liittämisestä tuotteeseen, sekä siitä että valmis tuotos tukisi leikin rikastuttamista perhepäivähoitossa. Ideamme sai myönteistä palautetta. Saimme palaverissa myös hyviä ideoita ja huomioita jatkotyöstämistä varten.

6.2 Kehittämistyön luonnostelu ja kehittäminen

Luonnosteluvaiheessa analysoidaan tuotteen eri tekijöitä ja lähtökohtia. Luonnosteluvaiheen keskiössä on tuotteen laatu, mutta merkittäviä tekijöitä ovat esimerkiksi myös asiasisältö, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö sekä säädökset ja ohjeet. Luonnosteluvaiheessa tehdyt päätökset ohjaavat tuotteen kehittämissä vaiheita. Se alkaa usein työpiirustuksesta ja etenee kohti valmista sisältöä ja ulkoasua. Tärkeitä huomioita tässä vaiheessa ovat muun muassa tekstisisältö ja ulkoasu. (Jämsä ja Manninen 2000, 43–57.)

Otimme luonnosteluvaiheessa huomioon opinnäytetyömme ohjaajan näkemykset sekä perhepäivähoidonohjaajan kokemukset. Tutustuimme teoriakirjallisuudessa leikkiin, leikin kehitykseen, leikkipedagogiikkaan, aikuisen rooliin ja tarinallisuuteen. Leikkipedagogiikasta tuli meille ydinkäsite ja keskeisimmiksi lähdeteksiksi leikkipedagogiikan osalta nousivat Gunilla Lindqvistin Leikin mahdollisuudet sekä Pentti Hakkaraisen ja Milda Brédikytén Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Kokosimme aiheista itsellemme mind mapin, jolla hahmottelimme työmme teoreettista viitekehystä sekä toimintaympäristöä.

Koska opinnäytetyön aiheena leikki oli ajankohtainen aihe niin kunnallisesti kuin koko Suomessa, halusimme että kehittämistyömme tukisi myös valtakunnallisia säädöksiä. Siksi huomioimme muun muassa uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esille tuodut erilaiset oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen. Oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin toimin ympäristössäni ja kasvan, liikun ja kehityn (Opetushallitus 2016). Halusimme vihkoa tehdessä ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen monipuolisesti, joten suunnittelimme eri toiminnot eri osaamisen alueita tukevien. Laaja-alainen osaaminen puolestaan muodostuu taitojen, tietojen, asenteiden, arvojen ja tahdon kokonaisuudesta (Opetushallitus 2016, 21).

Pidimme tärkeänä, että tuotos on oikeasti käytännön kannalta mahdollinen hyödyntää. Tämän vuoksi myös haastatteluidemme perusteella muodostamamme kuva perhepäivähoitosta ohjasi paljon tuotteen luonnostelua ja kehittelyä. Teemahaastatteluista keräämämme tiedon ja toiveiden pohjalta sekä teoriaa apuna käyttäen työstimme ideaa vuosikellosta. Haastatteluista tärkeiksi lähtökohdiksi nostimme etenkin perhepäivähoidon haasteet ja mahdollisuudet, sillä oli tärkeää huomioida

toimintaympäristö, joka on erilainen kuin päiväkodissa, mihin esimerkiksi suurin osa lähdekirjallisuudesta pohjautui. Perhepäivähoitajien toimintaympäristö on koti, joka tuo omat rajoitteensa, mutta myös mahdollisuutensa toiminnalle ja leikille. Erityisen tärkeää meidän oli huomioida tuotosta suunniteltaessa, että perhepäivähoitaja tekee työtään yksin, joten monimutkaiset toiminnot, joihin tarvitaan useampia aikuisia eivät onnistuisi. Kuitenkin tiivis ryhmä, joka perhepäivähoitajien nopeasti muotoutuu, antaa antoisan mahdollisuuden leikin rikastuttamiseen ja juurikin lasten mielenkiinnonkohteisiin tarttumiseen. Perhepäivähoitajan työ on suurimmaksi osaksi perhepäivähoitajan itsensä suunniteltavissa, jolloin hänellä on mahdollisuus suunnitella juuri heidän ryhmälleen sopivaa ja sillä hetkellä kiinnostavaa toimintaa, joka voi tarvittaessa jatkua niin kauan kuin lasten kiinnostus riittää.

Leikki syntyy lasten omista kokemuksista, kuten kuulluista saduista ja tarinoista sekä koetuista tapahtumista, kuten retkistä ja yhdessä tekemisestä (Mikkola ja Nivalainen 2009, 55). Koska tarinallisuus nousi meillä yhteiseksi mielenkiinnonkohteeksi ja se on yksi leikkipedagogiikan lähtökohdista, aloitimme kehittelyn muokkaamalla ja lyhentämällä vanhoja perinnesatuja kuten Punahilkka ja Kolme pientä porsasta. Nämä perinnesadut toimivat jokaisen kuukauden ja niiden toimintojen ja leikkien innoittajana ja leikkimaailman luojana. Satujen lisäksi yhdistimme satuun erilaisia toimintoja, kuten askartelua, retkeilyä ja leikkejä, joiden tarkoitus on rikastaa lasten kokemusmaailmaa sekä innostaa perhepäivähoitajia kokeilemaan uusia ja erilaisia asioita lasten kanssa.

Huomasimme tuotoksemme pohjautuvan pedagogiseen draamaleikkiin, jonka voi aloittaa satu tai tarina, ja jota lapset ilmentävät erilaisilla rooleilla. Pedagogisen draamaleikin tavoitteina voivat olla esimerkiksi satuhahmojen ominaisuuksien pohtiminen, tunteiden tarkasteleminen, eettisten ratkaisujen pohtiminen, ajankohtaisen aiheen käsitteleminen tai vaikka yhteisen tapahtuman suunnitteleminen. Pedagoginen draamaleikki voi sisältää monia erilaisia vaiheita, kuten esimerkiksi keskustelua, leikkiä, muovailua, askartelua, piirtelyä ja rakentelua. Aikuisen tulee olla aloittamassa ja ohjaamassa toimintaa ja sen etenemistä. Lapset toteuttavat leikkiä aikuisen antaessa mahdollisuuksia erilaisiin valintoihin ja ratkaisuihin. Tärkeintä on lasten välinen vuorovaikutus, jossa he huomioivat toisiaan ja perustelevat omia valintojaan. (Helenius ja Lummelahti 2013, 131.)

Vihkon kehittälyvaiheessa, ennen siirtymistä viimeistelyyn testasimme tuotetta itse tuotteen liitteissä olevien esimerkkikuvien ottamisen myötä. Testasimme tuotteemme soveltuvuutta ja sovellettavuutta yhden sadun ja muutaman toimintavinkin osalta. Tähän testaus- ja kuvaustuokioon osallistuivat yksivuotias ja kuusivuotias lapsi. He olivat innoissaan erilaisista toiminnoista ja niihin liittyvistä materiaaleista. He pääsivät kuulemaan sadun ja kokeilemaan käsinukkeja sekä varjoteatteria. Lisäksi muovailimme ja rakensimme lasten kanssa yhdessä majan. Tämä kuvaus- ja testaustuokio antoi meille itsellemme pienen esimerkin tuotteemme toimivuudesta eri ikäisten lasten osalta.

6.3 Kehittämistyön viimeistely

Eri vaiheissa saadun palautteen ja kokemusten perusteella tuote viimeistellään. Tuotetta voidaan esimerkiksi esitellä loppukäyttäjillä ja kerätä heiltä palautetta. Viimeistelyssä huomioidaan palautteen lisäksi yksityiskohtien hiominen, tarvittavien ohjeiden laadinta sekä markkinointi. (Jämsä ja Manninen 2000, 80–81.)

Elokuun 2017 aikana keräsimme palautetta vihkosta ohjaavalta opettajalta, perhepäivähoidonohjaajalta sekä hänen alueellaan toimivilta perhepäivähoitajilta. Jaoimme valmiin tuotoksen haastattelemllemme perhepäivähoitajille niin, että he saivat oman valintansa mukaan perehtyä yhteen vuosikellon kuukauteen ja näin testata tuotosta arjessa. Keräsimme palautetta heidän kokemuksistaan sähköpostikyselyllä. Pyysimme perhepäivähoitajia vastaamaan vapaamuotoisesti, missä olimme onnistuneet, mitä kehitettävää tuotoksessa olisi sekä aikovatko he jatkossa hyödyntää tuotosta tai mikä mahdollisesti estäisi sen käytön. Palaute vihkosta oli erittäin positiivista ja varsinaisia korjaus-ehdotuksia tuli hyvin vähän. Kaikki palautetta antaneet perhepäivähoitajat sanoivat ottavansa vihkon käyttöön arjessa. Palautteessa tuli ilmi tiedostamamme haaste hyvin eri ikäisistä lapsista perhepäivähoidossa, mutta pienimmätkin pystyivät perhepäivähoitajien mukaan osallistumaan mukaan toimintaan, vaikka itse satu ei välttämättä jäänyt mieleen. Varsinaisia esteitä vihkon käyttöönotolle ei tullut esille. Erityisesti vihkon toiminnallisuudesta ja monipuolisuudesta saimme hyvää palautetta. Palautteen mukaan vihko on selkeä ja perhepäivähoitajat pitivät kuukausittain vaihtuvista saduista. Vihkoa kuvailtiin myös luovuuteen ja ideointiin innoittavaksi.

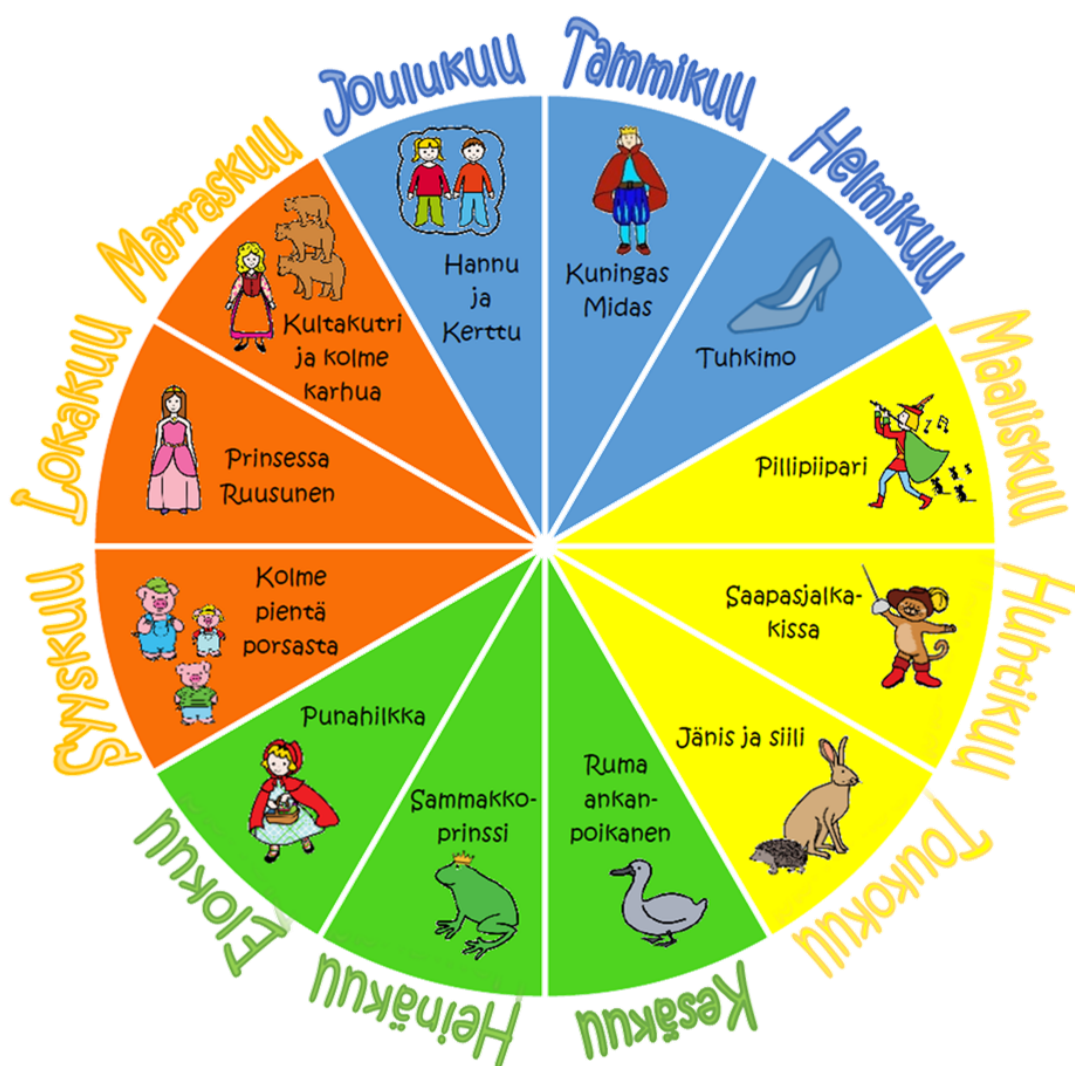
Viimeistelyvaiheessa testasimme myös itse vihkon tulostamista ja laadimme tulostusohjeet (liite 4) varmistaaksemme oikeanlaisen lopputuloksen. Testitulostuksesta hahmotimme viimeisteltäviä asioita esimerkiksi tekstin ja kuvien asettelussa. Vihkon ulkoasuun kiinnitimme erityistä huomiota, jotta se olisi houkutteleva sekä perhepäivähoitajan että lasten mielestä. Tämän vuoksi hyödynsimme paljon kuvia, käytimme erilaisia värejä ja kiinnitimme huomiota esimerkiksi tekstin fonttiin. Pidimme tärkeänä myös vihkon A5-kokoa, jotta se olisi kätevä käyttää eri tilanteissa.

Vihkon markkinoimisessa perhepäivähoitajille hyödynsimme yhteistyötä perhepäivähoidonohjaaja Penttisen kanssa. Teimme vihkosta PowerPoint-esityksen sekä videon, jossa itse näymme ja kerromme tuotteesta. Näitä Penttinen voi hyödyntää esitellessään vihkoa alueensa perhepäivähoitajille esimerkiksi heidän työkokouksissaan. Lisäksi vihko julkaistaan PDF-tiedostona perhepäivähoitajille yhteisessä verkkoympäristössä Santrassa, jossa jokaisen on mahdollista käyttää sitä sähköisessä muodossa tai tulostaa se sieltä paperivihkoksi. Penttinen ohjeistaa perhepäivähoitajia vihkon käyttöön jatkossa.

6.4 Valmis Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko

Kehittämistyömme valmis tuotos on Vuosi Satukeijun matkassa -vihko (liite 5), joka tukee perhepäivähoitajia roolissaan leikin rikastuttajana. Se antaa ideoita, kuinka tarinallisuudella ja erilaisilla toi-

minnoilla voidaan rikastuttaa lasten leikkejä ja toimintaa. Vihko innostaa perhepäivähoitajia kokeilemaan uusia toimintatapoja ja heittäytymään leikin maailmaan. Vihko kulkee mukana koko vuoden ja se alkaa toimintakauden alusta eli elokuusta ja päättyy heinäkuuhun. Toimintojen sovellettavuuden ja ryhmän muuttumisen takia vihkoa voi hyödyntää joka vuosi uudestaan ja soveltaa haluamallaan ja parhaiten juuri sitä ryhmää palvelemalla tavalla. Vihko on visuaalinen ja jo kansikuvasta ilmenee vihkon vuosikellonmukainen rakenne. Eri värit ilmentävät eri vuodenaikoja ja helpottavat vihkon käyttöä arjessa. Erilaiset kuvat ja värit innostavat lapsia ja herättävät mielenkiintoa vihkon käyttöön.

KUVA 1. Vuosi Satukeijun maailmassa -kansikuva (Tuhkanen ja Papunet 2017-06-30.)

Loimme vihkoa varten oman hahmon, Satukeijun, joka kulkee matkassa ympäri vuoden ja loihii perhepäivähoitajan sekä lapset satujen maailmaan luoden leikkiympäristöä ja -maailmaa mielikuvilla. Vihko seuraa vuodenaikoja ja kuukausia niin, että jokaiselle kuukaudelle on oma perinnesatunsa. Sadut on tyypillisesti jaoteltu eläin-, ihme-, novelli-, legenda- ja pilasatuihin ja näistä vanhimpia muotoja ovat eläin- ja ihmesadut (Apo 2001, 12). Sadut, joita hyödynsimme vihkossa, ovat lyhyitä ja hieman muunneltuja perinnesatuja, pääosin eläin- ja ihmesatuja. Ihmesaduissa on fantasiaelementtejä, kuten esimerkiksi taikaesineitä tai haltijakummeja, jotka edistävät päähenkilön tavoitteen saavuttamista (Apo 2001, 12). Vihkossa olevia ihmesatuja ovat esimerkiksi Tuhkimo ja Prinsessa Ruusunen, kun taas eläinsatuja ovat esimerkiksi Ruma ankanpoikanen ja Jänis ja siili. Muokkasimme

satuja tarpeen mukaan, esimerkiksi vastaamaan hieman paremmin nykypäivää tai mahdollistamaan lasten osallisuuden tarinan kulkuun. Teimme käyttämistämme saduista lyhyitä versioita, jotta pienimmätkin lapset jaksaisivat eläytyvän hoitajan lukiessa keskittyä satuun. Satujen on tarkoitus toimia leikin ja erilaisten toimintojen innoittajina, luoden yhteistä leikkimaailmaa tarinallisuudella.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 38) korostetaan monipuolisten työtapojen hyödyntämistä lasten kanssa toimiessa ja esimerkiksi osallistavat, luovat ja toiminnalliset toimintatavat ovat lapsille luontaisia oppimisen keinoja. Työtavoissa tulee huomioida esimerkiksi liikuminen, taiteellinen kokeminen, tutkiminen ja leikki. Tämän huomioimme vihkon toiminnallisuuden suunnittelussa. Vihkossa on jokaisen sadun jälkeen lasten kokemusmaailmaa ja leikkiä rikastuttavia toimintoja, joita olemme kuvanneet erilaisilla kuvasymboleilla. Erilaisia toimintojen aiheita ovat musiikki, tehtävät, leikki, media, luonto, liikunta, työ ja tavat, draama, tunteet ja taide. Jokaisen toiminnon kohdalla on tarinallinen johdatus toimintoon ja sen lisäksi perhepäivähoitajalle vinkkejä toiminnon toteutukseen.

Tylsät kertomukset eivät herätä tunteita, eivätkä esimerkiksi satujen opit ja maailmat saavuta katsojaa, jos niissä ei ole viihteellisyyttä (Apo 2001, 16). Eläytyvällä tarinankerronnalla ja erilaisilla toiminoilla perhepäivähoitajat voivat rikastuttaa sekä omaa toimintaansa että lasten kokemuksia. Nämä kokemukset voivat rikastuttaa myös lasten omaehtoista leikkiä. Tärkeää vihkon käytössä on perhepäivähoitajan oman luovuuden löytyminen ja omien työtapojen kehittyminen. Vihko toimii innoittajana ja ideapankkina, niin että perhepäivähoitajat voivat hyödyntää sitä toiminnassaan joustavasti ja omalla tyylillään.

7 POHDINTA

Opinnäytetyö alkoi tavoitteesta rohkaista ja tukea perhepäivähoitajia erilaisten leikkilanteiden mahdollistajana sekä tarjota uusia vinkkejä leikin rikastuttamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää vuodenaikoja seuraava satuvihko, joka sisältää erilaisia toimintaideoita. Opinnäytetyökokonaisuus sisälsi teemahaastatteluna toteutetun laadullisen tutkimuksen, sekä tuotteistamisprosessin, jonka tuotos Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko on.

Opinnäytetyön aiheena leikki oli ajankohtainen, sillä uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) leikkiä on korostettu muun muassa kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä sekä keskeisenä toimintatapana varhaiskasvatuksessa. Perhepäivähoitajien, niin kuin kaikkien varhaiskasvattajien, on tärkeää huomioida leikin merkitys ja tärkeys lasten arjessa. Opinnäytetyömme aihe aikuisen rooli leikissä on erityisen osuva, tärkeä ja ajankohtainen aihe, leikin ollessa painopistealueena Kuopiossa 2016–2018 ja etenkin painopisteen keskittyessä aikuisen rooliin leikissä 2017–2018. (Kuopion kaupunki 2017, 31).

Laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on löytää totuus tutkitusta ilmiöstä (Metsämuuronen 2006, 80), tuotti meille paljon tietoa leikistä perhepäivähoidon arjessa. Teemahaastatteluna toteutettu tutkimus oli tärkeä osa alkukartoitusta. Teemahaastattelulla pyritään selvittämään tutkimusongelmaan liittyviä asioita, niin että tutkijan ymmärrys ilmiöstä kasvaa. Aineistoa kerätään niin paljon ja niin kauan, että tutkimusongelma ratkeaa. (Kananen 2015, 127-129 ja 148.) Teemahaastattelujen avulla saimmekin lisättyä omaa tietämystämme, jotta pystyimme tekemään opinnäytetyöstä mahdollisimman hyvin tarvetta vastaavan. Tutkimuksessa saimme vastauksen tutkimuskysymykseemme, joten laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu sen menetelmänä toimivat hyvin kyseistä aihetta tutkiessa.

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantajan osoittamaan tarpeeseen tukea perhepäivähoitajia leikin rikastuttamisessa. Opinnäytetyö antaa perhepäivähoitajille tukea ja ideoita leikkiin ja leikin ohjaukseen perhepäivähoidossa. Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko innostaa kokeilemaan uusia ideoita ja auttaa oivaltamaan omia vahvuuksia leikkimisessä. Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko pohjautuu leikkipedagogiikkaan painottaen erilaisten leikkimaailmojen luomista ja rakentamista, mikä mahdollistaa monipuolisen yhteisen toiminnan, jossa korostuu lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus.

Leikin lisäksi olemme opinnäytetyössämme ottaneet huomioon muitakin uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nousseita ajankohtaisia asioita. Halusimme vihkoa tehdessä ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen monipuolisesti, koska esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 38) korostetaan monipuolisten työtapojen hyödyntämistä lasten kanssa toimiessa. Olemme työssämme huomioineet myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esille nostetut erilaiset oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen. Oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin toimin ympäristössäni ja kasvan, liikun ja kehityn (Opetushallitus 2016, 36). Suunnittelimme eri toimintavinkit tukemaan eri osaamisen alueita ja laaja-alaista osaamista.

Huomioimme työssämme eettisyyden koko prosessin ajan aiheen valinnasta koko opinnäytetyöprosessin päätökseen. Noudatimme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä, joihin kuuluvat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Myös avoimuus ja vastuullisuus lisäävät ohjeiden mukaan tutkimuksen ja työn luotettavuutta ja eettisyyttä. Pohdimme jo aiemmin alkukartoituksena tehdyn tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, mutta kiinnitimme eettisyyteen erityistä huomiota aineiston hankinnassa, analysoimisessa sekä säilyttämisessä. Opinnäytetyötä kirjoittaessamme huomioimme eettisyyden käytettyjen lähteiden valitsemisessa sekä lähdeviitteiden merkitsemisessä. Hyödynsimme työssämme ajantasaista tietoa sekä tunnettujen ja arvostettujen asiantuntijoiden kirjoittamia artikkeleita ja teoksia. Raportoinnissa kiinnitimme huomiota asianmukaiseen ilmaisuun ja raportoimme ohjeiden mukaisesti. Teimme opinnäytetyön ajan tiivistä yhteistyötä toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa ja noudatimme yhteisiä sopimuksia sekä aikatauluja. Työstimme opinnäytetyötä yhteisesti sovittujen rajausten mukaisesti.

Oma mielenkiintomme tutustua perhepäivähoitoon ja siten laajentaa näkemystämme varhaiskasvatuspalveluista johdatti meidät mielenkiintoisen aiheen pariin. Saimme mahdollisuuden lähteä työstämään monimuotoista opinnäytetyötä, joka palvelisi niin toimeksiantajaa, kohderyhmää että tekijöitään. Varhaiskasvatukseen suuntautuneen sosionomin näkökulmasta leikki oli aiheena tärkeä, etenkin uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden takia, missä leikki on määritelty keskeiseksi työtavaksi. Leikki on tärkeä osa lasten kanssa työskentelemistä ja saimme itsellemme työvälineitä tutustuessamme aikuisen rooliin leikin innoittajana ja rikastuttajana. Opinnäytetyön tekeminen oli meille myös mahdollisuus verkostoitua ja luoda suhteita työelämään Kuopion alueella, sillä olimme tekemisissä muun muassa varhaiskasvatusjohtajan, perhepäivähoidonohjaajan, hankekoordinaattorin sekä perhepäivähoitajien kanssa. Opinnäytetyötä tehdessä pääsimme tutustumaan niin tutkimustyöhön kuin tuotteistamiseen ja kehitimme osaamistamme myös muun muassa tiedonhankinnassa. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme myös työelämässä tarvittavia taitoja, esimerkiksi yhteistyötaitoja, eettistä ajattelua, tavoitteellista suunnittelua, aikatauluttamista sekä oman työn arviointia ja kehittämistä. Opinnäytetyötä tehdessä kehityimme ammatillisesti ja hankimme paljon tietoa, jota voimme hyödyntää tulevaisuuden työssä.

Opinnäytetyön aiheesta, leikistä ja aikuisen roolista leikin rikastajana voisi tehdä useitakin erilaisia jatkotutkimuksia, koska aihe on ajankohtainen tulevinakin vuosina, niin valtakunnallisesti kuin paikallisesti. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on myös keskeinen osa varhaiskasvatuksen kehittämistä ja johtamista (Opetushallitus 2016, 60). Jatkossa voisi tutkia esimerkiksi kuinka laajasti Vuosi Satukeijun maailmassa -vihko on otettu käyttöön Kuopion perhepäivähoidossa. Samalla voitaisiin tutkia mahdollisia esteitä käyttöönotolle sekä vihkon kehittämismahdollisuuksia. Mielenkiintoista olisi tutkia myös jonkin ajan kuluttua, kuinka perhepäivähoitajien käsitykset leikistä ja omasta roolistaan leikin rikastuttajana ovat muuttuneet, kun aihe on ollut pedagogisena painopisteenä ja he ovat saaneet käyttöönsä hankkeessa tuotetun Leikin käsikirjan sekä Vuosi Satukeijun maailmassa -vihkon.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

APO, Satu 2001. Klassinen satutraditio. Julkaisussa: SUOJALA, Marja ja KARJALAINEN, Maija (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 12–29.

ASETUS LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA. A 1973/239. Finlex. [Viitattu 2016-10-23.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=asetus%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta>

HAKKARAINEN, Pentti 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

HAKKARAINEN, Pentti 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Julkaisussa: HELENIUS, Aili ja KORHONEN, Riitta (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

HAKKARAINEN, Pentti ja BRÉDIKYTÉ, Milda 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Maja-vesi: Kogni.

HAKKARAINEN, Pentti, BRÉDIKYTÉ, Milda, JAKKULA, Kaisa ja MUNTER, Hilka 2013. Adult play guidance and children's play development in a narrative play world. European Early Childhood Education Research Journal Vol 21, No. 2, 213-225.

HEINONEN 2001. Sanataide oppimisen ja leikin innoittajana. Julkaisussa: SUOJALA, Marja ja KARJALAINEN, Maija (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 201–214.

HEINÄMÄKI, Liisa 2006. Varhaiskasvatuksen suunnittelu perhepäivähoidossa. Julkaisussa: PARRILA, Sanna (toim.) Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 51–54.

HELENIUS, Aili 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

HELENIUS, Aili ja KORHONEN, Riitta 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

HELENIUS, Aili ja LUMMELAHTI, Leena 2014. Leikin käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

JÄMSÄ, Kaisa ja MANNINEN, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

KALLIALA, Marjatta ja TAHKOKALLIO, Leena s.a. Mitä aikuinen voi tehdä lasten leikin hyväksi? Julkaisussa: LASTENTARHANOPETTAJALIITTO (toim.) Leikin aika [verkkójulkaisu]. Lastentarhanopettajaliitto, 17–19. [Viitattu 2017-09-26.] Saatavissa: <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet>

KARILA, Kirsti ja LIPPONEN, Lasse 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

KOIVULA, Merja, SIIPPANEN, Anna ja EEROLA-PENNANEN, Paula 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

KOIVUNEN, Pirjo-Leena ja LEHTINEN, Taisto 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

KUOPION KAUPUNKI 2017a. Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma [verkkójulkaisu.] Kasvun ja oppimisen lautakunta. [Viitattu 2017-09-14.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/f293342d-4520-41ae-9fe3-78d2a2785506

KUOPION KAUPUNKI 2017b. Leikin käsikirja. Lähdetään löytämään -hanke. Saatavissa: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

- KUOPION KAUPUNKI s.a.a. Päivähoito Kuopiossa [verkkosivu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2017-01-26.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/fi/paivahoito-kuopiossa>
- KUOPION KAUPUNKI s.a.b. Lapsen kotihoito ja leikkitoiminta [verkkosivu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2017-01-26.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/fi/lapsen-kotihoito-ja-leikkitoiminta>
- KUOPION KAUPUNKI s.a.c. Päivähoidon toiminta-ajatus [verkkosivu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2017-01-26.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/fi_FI/kunnallinen-paivahoito
- LINDQVIST, Gunilla 1998. Leikin mahdollisuudet. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- LINDQVIST, Gunilla 2001. PIKKULASTEN LEIKKI. Aikuisen roolien luominen ja lasten merkitysten muodostaminen. Oulun yliopiston Kajaanin opettajan koulutusyksikön julkaisuja. Sarja c: Varhaiskasvatus 8/2001.
- LINDQVIST, Gunilla 2002. Lekens estetik [verkkoartikkeli]. Psyke & Logos. [Viitattu 2017-11-6.] Saatavissa: <https://tidsskrift.dk/index.php/psyke/article/view/8598>
- MARTINEZ-ABARCA, Terhi ja NURMI, Riikka 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1–7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus.
- METSÄMUURONEN, Jari 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Julkaisussa: METSÄMUURONEN, Jari (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp, 81–150.
- MIKKOLA, Petteri ja NIVALAINEN, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- OJALA, Mikko 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 368. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- OPETUSHALLITUS 2013. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto. Näyttötutkinnon perusteet [verkkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 2016-10-23.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/152266_Perhepaivahoitajan_ammattitutkinto_15_011_2013.pdf
- OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [verkkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 2016-10-24.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- PARRILA, Sanna 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Julkaisussa: ALHO-KIVI, Hanna ja KESKINEN, Soili (toim.) Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Tammi, 13–37.
- PARRILA, Sanna, VÄHÄNEN, Leena 2006. Perhepäivähoidon kotikäynti. Teema: Leikki – lapselle ominaisena tapana toimia. Julkaisussa: PARRILA, Sanna (toim.) Perhepäivähoidon kehittämishaasteita, 149-174. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- PENTTINEN, Eija 2016-10-18. Perhepäivähoidonohjaaja. [Opinnäytetyöpalaveri.] Kuopio: Pitkälahden koulu.
- REUNAMO, Jyrki 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- SIREN-TIUSANEN, Helena s.a. Leikki ja oppiminen. Julkaisussa: LASTENTARHANOPETTAJALIITTO (toim.) Leikin aika [verkkojulkaisu]. Lastentarhanopettajaliitto, 14–16. [Viitattu 2017-09-26.] Saatavissa: <http://www.lastentarha.fi/cs/Itol/Esitteet>
- SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-10-24.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

- SÄRKKÄ, Satu 2012. Leikin ohjaamisen merkitys päiväkodin kasvatustyössä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2016-12-11.] Saatavissa: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83588/gradu05924.pdf?sequence=1>
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2016. Varhaiskasvatus 2015 [verkkójulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-09-01.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131666/Tr21_16.pdf?sequence=5
- TUHKANEN, Hanna ja PAPUNET 2017-06-30. Vuosi Satukeijun maailmassa -kansikuva [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Tuhkasen sähköiset kokoelmat.
- TUOMINEN, Tiina, JÄRVI, Katriina, LEHTONEN, Mikko H., VALTANEN, Jesse ja MARTINSUO, Miia 2015. Palvelujen tuotteistamisen käsikirja. Osallistavia menetelmiä palvelujen kehittämiseen [verkkójulkaisu]. Tuotantotalouden laitos. [Viitattu 2017-09-17.] Saatavissa: <https://aalto-doc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/16523/isbn9789526062181.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa [verkkójulkaisu]. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 2016-12-28.] Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- VEHKALAHTI, Reetta ja URHO, Tuomas 2013. LEIKKI on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.
- VARHAISKASVATUSLAKI. L 1973/36. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-10-24.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki>
- WOOD, Elizabeth 2004. Developing a pedagogy of play. Julkaisussa: ANNING, Angela, CULLEN, Joy, FLEER, Marilyn (toim.) Early Childhood Education: Society and Culture. London: SAGE, 19–30.
- YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIETOARKISTO 2016. Tutkittavien informointi [verkkosivu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 2017-01-05.] Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/tutkittavien-informointi.html>
- YLEISSOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA. 60/1991. Finlex. Valtiosopimukset. [Viitattu 2017-09-14.] Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITE 1: TUTKIMUSLUPA

Muut asiat 23 § / 2016

Tutkimuslupa / Smolander Anni-Maria ja Tuhkanen Hanna

Selostus ja perustelu	<p>Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Anni-Maria Smolander ja Hanna Tuhkanen ovat pyytäneet tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten.</p> <p>Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluille tehtävän työn aiheena on perhepäivähoitajan rooli leikin rikastuttajana.</p> <p>Tarkoituksena on tehdä konkreettinen tuotos, joka jää perhepäivähoitajille arjessa toimimisen tueksi.</p> <p>Aineisto kerätään haastatteleamalla Jynkkä-Petonen –alueen perhepäivähoitajia tammi-helmikuun 2017 aikana.</p>
Päätös	<p>Myönnän Anni-Maria Smolanderille ja Hanna Tuhkaselle luvan anomuksen mukaisen tutkimuksen tekemiseen Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa. Yksi kappale tutkimusta pyydetään toimittamaan Kuopion kaupungin kasvun ja oppimisen palvelualueelle varhaiskasvatuspalveluihin.</p> <p>Yhteyshenkilö Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa on perhepäivähoidonohjaaja Eija Penttinen.</p>
Toimivallan peruste	<p>Hyvinvoinnin edistämisen ja kasvun ja oppimisen palvelualueiden toimintäsääntö 3 §.</p> <p>Tuula Nuotio Va.varhaiskasvatusjohtaja</p> <p>Asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.</p>
Liitteet	<p>Oikaisuvaatimusohje Tutkimuslupahakemus_Aihekuvaus_Smolander_Tuhkanen.pdf Tutkimuslupahakemus_Kysymykset_Smolander_Tuhkanen.pdf</p>
Tiedoksi	<p>Varhaiskasvatuspalveluiden esimiehet Kasvun ja oppimisen lautakunta Kaupunginhallitus</p>
Tiedoksianto	<p>Päätös on lähetetty tiedoksi sähköpostilla 29.12.2016.</p>
Nähtävänäolo	<p>Päätös on yleisesti nähtävänä Kouluvirastossa, os. Vuorikatu 27, 2.1.2017.</p>

Liite A Kuntalain mukainen oikaisuvaatimusohje**Oikaisuvaatimusoikeus**

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Kuopion kaupungin kasvun ja oppimisen lautakunta

Postiosoite	Vuorikatu 27, 70100 KUOPIO
Käyntiosoite	Vuorikatu 27
Puhelin	017 18 2111
Faksi	017 18 4210
Sähköposti	kirjaamo.kasvujaoppiminen(at)kuopio.fi

Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen

Oikaisuvaatimus on tehtävä **14 päivän kuluessa** päätöksen **tiedoksisaan- nista**. Kunnan jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan.

Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Oikaisuvaatimuksen voi toimittaa myös telekopiona (faksina) tai sähköpostina. Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen viraston virka-ajan päättymistä tai mikäli määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä tai muu sellainen päivä, jona työt virastoissa on keskeytettävä, ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Sähköisen viestin (faksin tai sähköpostin) katsotaan saapuneen viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikaisuvaatimus toimitetaan aina omalla vastuulla. Postiin asiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

LIITE 2: SAATEKIRJE

Olemme sosionomi (AMK) -opiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluille aiheesta perhepäivähoitajan rooli leikin rikastuttajana. Opinnäytetyömme yhteyshenkilönä toimii perhepäivähoidonohjaaja Eija Penttinen ja opinnäytetyönohjaajana lehtori Anne-Leena Juntunen.

Teemme opinnäytetyön kehittämistyönä ja osana alkukartoitusta haastattelemme perhepäivähoitajia Kuopiossa Jynkkä-Petosen alueella. Haluamme teemahaastatteluiden avulla lisätä omaa tietämystämme perhepäivähoidon arjesta ja leikistä perhepäivähoidossa, jotta voimme tehdä työstämme tarpeita vastaavan. Teemahaastattelut toteutamme yksilöhaastatteluna ja ne perustuvat vapaaehtoisuuteen.

Haastatteluihin on saatu asianmukainen lupa Kuopion varhaiskasvatuspalveluilta. Nauhoitamme haastattelun, jotta voimme hyödyntää saamaamme tietoa opinnäytetyössämme. Haastattelumateriaali käsitellään nimettömästi ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Tutkimuskysymykset:

- Miten leikki näkyy ja mikä on sen merkitys perhepäivähoidon arjessa?
- Mikä on perhepäivähoitajan rooli leikissä?

Kiitokset haastatteluun osallistumisesta!

Anni-Maria Smolander
Savonia-ammattikorkeakoulu
Puh. 0400 662 114

Hanna Tuhkanen
Savonia-ammattikorkeakoulu
Puh. 050 466 5886

LIITE 3: TEEMAAHAASTATTELURUNKO

LEIKKI PERHEPÄIVÄHOIDOSSA JA PERHEPÄIVÄHOITAJAN ROOLI

1. Taustatiedot

- ikä
- koulutus
- työura
- täydennyskoulutukset

2. Leikki arjessa; miten toteutuu?

- vapaa leikki /ohjattu leikki
- pitkäkestoisen leikin mahdollisuudet
- juonellinen leikki / tarinallisuus
- leikillisuus perushoidon tukena
- leikin merkitys lapsille

3. Leikkiympäristö

- ulko- ja sisäleikkiympäristöt
- tila ja aika
- välineet ja materiaalit
- vaihtuvuus/ muokattavuus
- leikkiympäristöjen luominen/ rakentaminen
- lasten osallisuus ympäristön rakentamiseen ja luomiseen
- eri-ikäisten huomiointi ympäristön suunnittelussa
- mahdollisia kehittämiskohteita kokonaisuuteen

4. Perhepäivähoitajan rooli leikissä

- tarkkailija/rikastuttaja/mahdollistaja
- osallistuminen (ohjaaja vai osallistuja)
- välitön/välillinen ohjaaminen
- havainnointi, dokumentointi, arviointi

5. Tämänhetkinen vuosikellon mukainen toiminta

- vuodenaajat / sisä- ja ulkoleikit
- teemapäivät
- suunnitteleminen
- yhteistyö lasten ja huoltajien kanssa

LIITE 4: TULOSTUSOHJE

VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA -VIHKON TULOSTUSOHJEET

Tämä ohje on laadittu vihkon PDF-tiedoston tulostamiseen Adobe Acrobat Reader DC -ohjelmalla, jotta vihko tulostuisi oikein A5-kokoisena. Suluissa on merkitty valinnat englanniksi. Kuvassa näkyy malli tulostusikkunasta.

Tärkeimmät valinnat (kuvassa ympyröitynä) kohdassa sivun koko ja käsittely (page sizing and handling):

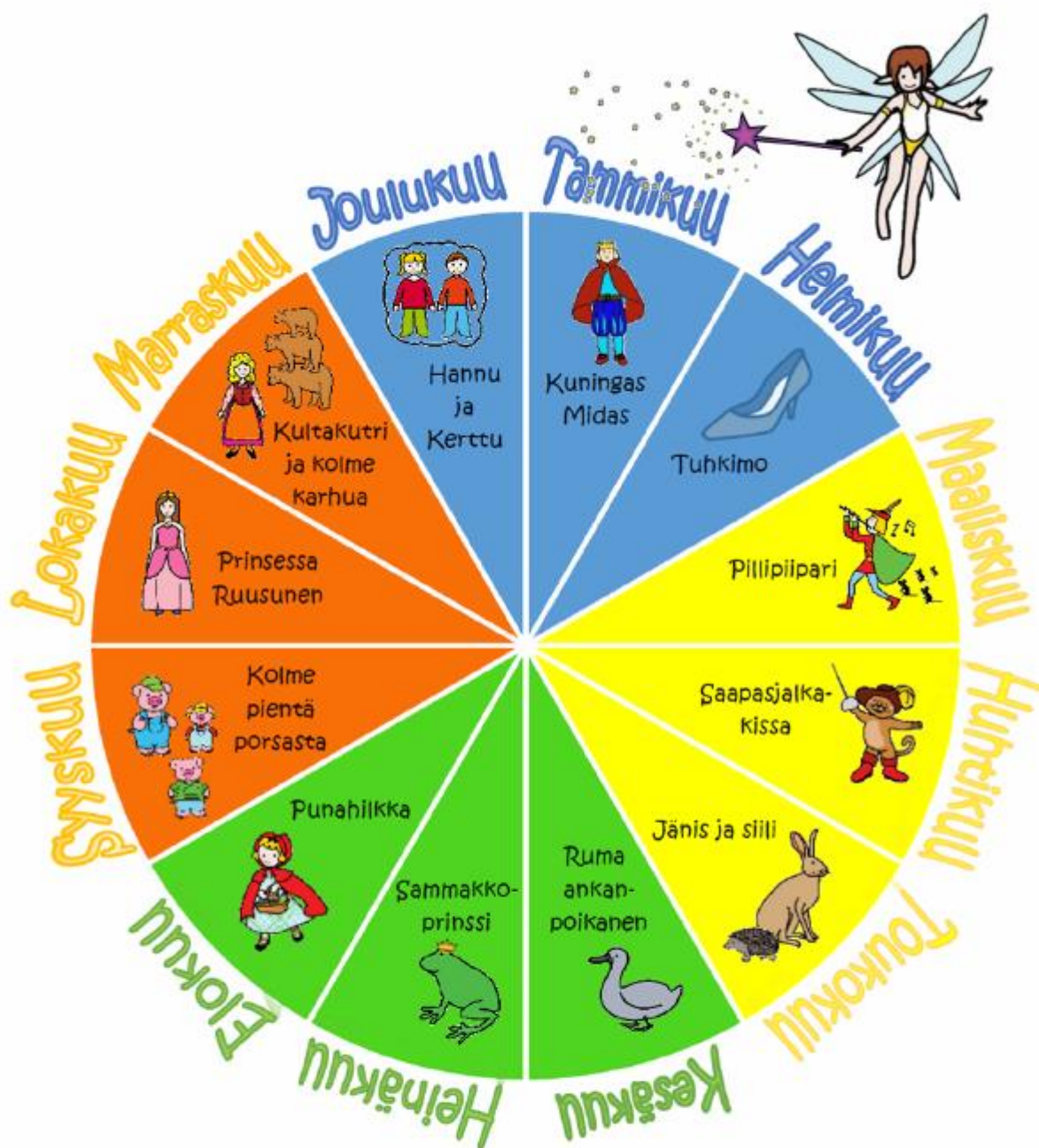
1. Kirjanen (booklet)
2. Kirjasen osajoukko: molemmat puolet (booklet subset: both sides)
3. Sidonta: vasen (binding: left)

The screenshot shows the 'Tulosta' (Print) dialog box in Adobe Acrobat Reader DC. The printer is set to 'NPI8F6805 (HP LaserJet CP1525nw)'. The 'Ominaisuudet' (Properties) tab is active. The 'Kopioit' (Copies) is set to 1. There are checkboxes for 'Tulosta harmaasävyisenä (mustavalkoinen)' (Print in grayscale) and 'Säästä mustetta/väriainetta' (Save ink/toner). The 'Tulostettavat sivut' (Pages to print) section has 'Kaikki' (All) selected. The 'Sivun koko ja käsittely' (Page Sizing and Handling) section is circled and shows 'Kirjanen' (Booklet) selected, 'Molemmat puolet' (Both sides) for the booklet subset, and 'Vasen' (Left) for binding. The 'Suunta' (Orientation) is set to 'Pysty' (Portrait). A preview of the booklet page is shown on the right, with dimensions 279,4 x 215,9 mm. The page number is 'Sivu 1/20 (1)'. Buttons for 'Arkin määrittely...' (Paper settings), 'Tulosta' (Print), and 'Peruuta' (Cancel) are visible.

Näiden lisäksi joskus on tarpeen valita tulostimen omista asetuksista (esimerkkikuvan ominaisuudet kohdasta):

1. Viimeistely/Taitto: vihkotaitto/kaksitaitto
2. Puolisuus: 2-puolinen (lyhyt reuna).

LIITE 5: VUOSI SATUKEIJUN MAAILMASSA -VIHKO

Vuosi Satukeijun maailmassa

Sisälllys

Esipuhe	3
Elokuu: Punahilkka	6
Syyskuu: Kolme pientä porsasta.....	8
Lokakuu: Prinsessa Ruusunen	10
Marraskuu: Kultakutri ja kolme karhua.....	12
Joulukuu: Hannu ja Kerttu	14
Tammikuu: Kuningas Midas	16
Helmikuu: Tuhkimo	18
Maaliskuu: Hamelnin pillipiipari.....	20
Huhtikuu: Saapasjalkakissa.....	22
Toukokuu: Jänis ja siili	24
Kesäkuu: Ruma ankanpoikanen	26
Heinäkuu: Sammakkoprinsesi	28
Lähteet.....	30
Kuvien lähteet.....	31
Liitteet	32
Muistiinpanoja.....	39

Esipuhe

Tämä vihko on toteutettu Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -tutkinnon opinnäytetyönä yhteistyössä Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Yhteyshenkilönä on toiminut perhepäivähoidonohjaaja Eija Penttinen. Opinnäytetyön tarkoituksena on innostaa perhepäivähoitajia rikastuttamaan lasten kokemusmaailmaa ja leikkejä tarinoiden ja niihin liittyvien toimintojen avulla. Vuosi Satukeijun maailmassa -vihkonen tukee myös Kuopion kaupungin julkaisemaan Leikin käsikirjaan tutustumista.

Vihko perustuu leikkipedagogiikkaan, jonka avulla leikkiä voidaan rikastaa muun muassa hyödyntäen tarinankerrontaa ja tarinoiden lukemista. Tärkeää leikkipedagogiikassa on aikuisen ja lasten yhteinen toiminta, sekä leikki, jossa aikuinen luovasti ja mielikuvitusta käyttäen osallistuu leikkitilanteiden luomiseen. Aikuinen on yksi leikkijöistä, eikä auktoriteetti, joka tietää kaikki vastaukset. Vaikka onkin tärkeää, että aikuinen osallistuu leikkiin ja muodostaa leikkimaailmoja yhdessä lasten kanssa, on tärkeää myös antaa tilaa lasten omaehtoiselle leikille. Oma-aloitteisessa leikissä lapsi kokeilee ja sisäistää yhdessä aikuisen kanssa koettuja asioita.

Perhepäivähoidossa on oivalliset mahdollisuudet tukea lasten leikkiä erilaisten kokemusten ja aikuisen välittömän läsnäolon avulla. Perhepäivähoidon kodinomainen ympäristö, joustavuus sekä tiiviin ryhmän läheinen suhde ovat perhepäivähoidon valttikortteja ainutlaatuisen leikkiympäristön luomiseen. Tässä ympäristössä lapsen on turvallista tutustua uusiin asioihin ja kehittää monipuolisesti erilaisia taitoja leikkiessään.

Vihko sisältää jokaiselle kuukaudelle oman sadun ja siihen liittyviä toimintavinkkejä. Sadun alussa kuvasympolit kertovat millaisia toimintavinkkejä kyseinen satu sisältää. Kuvasympolien selitykset löydät alta. Voit soveltaa vinkkejä vapaasti ja keksiä itse lisää! Jokaisen toimintavinkin kohdalla on ensin pieni johdatus toimintoon, jonka voitte yhdessä lukea lasten kanssa. Johdatuksen jälkeen harmaalla tekstillä on kerrottu vinkkejä perhepäivähoitajalle, kuinka toiminnon voi esimerkiksi toteuttaa tai mitä sen toteuttamisessa voisi huomioida. Vinkeissä on myös viitteitä Leikin käsikirjaan, jossa on lisätietoa eri aiheista.

Lapset rakastavat aikuisen heittäytymistä. Siksi haluamme kannustaa erityisesti elävään tarinankerrontaan, improvisoimiseen ja lasten aloitteiden huomioimiseen vihkoa käyttäessä. Jokainen perhepäivähoitaja tekee työtään omalla persoonallaan ja omilla vahvuuksillaan. Vihko antaa ideoita, joista voitte yhdessä lasten kanssa luoda teidänlaisen toteutuksen. Satumaailmassa Batman ja Prinsessa Elsa voivat ehdottomasti olla tanssiaisten kutsulistalla perinnesatuhahmojen kanssa!

Mukavia leikkihetkiä satujen maailmassa toivottavat,

Anni-Maria ja Hanna

Tervetuloa Satukeijun maailmaan!

Minä olen Satukeiju satujen ihmemaasta ja johdatan teidät erilaisiin satumaailmihin. Lähdetään yhdessä kurkistamaan mitä kaikkea erilaisista satumaailmoista löytyykään ja mitä huisin hauskaa voimme siellä yhdessä keksiä! Olkaa tarkkana! Aina kun näette minut sivulla, lausutaan yhteen äänen loru ja näin pääsemme kaikki hyppäämään sisälle satumaailmaan. Taikaloru menee näin:

"LIRUN LARUN LOMPSIS.

SATUMAAHAN POMPSIS!"

Kun haluatte palata satumaailmasta takaisin, voitte lausua yhdessä taikalorun näin:

"LIRUN LARUN LOMPSIS.

SATUMAASTA POMPSIS!"

Elokuu: Punahilkka

Eräänä päivänä Punahilkkan mummo sairastui ja äiti sanoi Punahilkalle: "Tässä korissa on mummolle yskänlääkettä, eväsläipä ja hieman juotavaa. Vie nämä hänelle, mutta kulje varovasti metsässä." Mummo asui kaukana kaupungin toisella puolella sijaitsevassa metsässä. Metsässä Punahilkkaa vastaan tuli suuri susi. "Päivää pieni Punahilkka, minne olet matkalla näin aikaisin?", susi kysyi. Punahilkka vastasi: "Päivää, menen mummoani katsomaan." Ilkeä susi ajatteli: "Tuosta tytöstä saankin hyvän makupalan ja syön vielä mummonkin." Punahilkka huomasi metsäpolun laidalla kauniita kukkia, joita hän alkoi poimia mummolleen yllätykseksi. Tällä välin susi pujahti karkuun ja juoksi mummon mökille. Susi koputti oveen niin hiljaa kuin osasi. "Kuka siellä?", mummo kysyi. "Minä täällä, Punahilkka", susi vastasi. "Tule vain sisälle", mummo sanoi sängystään. Peto astui sisään, hyökkäsi sängyn luo ja nielaisi mummon yhtenä suupalana. Sen tehtyään susi pukeutui mummon vaatteisiin ja meni sänkyyn peiton alle.

Pian Punahilkka saapui mummon mökille, mutta mummo näytti hyvin kummalliselta ja suurisilmäiseltä. "Mummokulta, miksi sinulla on noin suuret silmät?", Punahilkka kysyi. "Että näkisin sinut paremmin." "Miksi sinulla on noin suuri suu?" "Että voisin syödä sinut paremmin." Samassa susi hyökkäsi sängystä ja nielaisi pienen Punahilkkan. Kylläisenä susi nukahti mummon sänkyyn. Metsästäjä kulki mökin ohi ja kuuli kovan kuorsauksen. Mökissä hän näki suden nukkumassa ja arvasi heti pedon syöneen mummon. Metsästäjä avasi kuorsaavan suden suun ammolleen, jotta mummo ja Punahilkka pääsivät kiipeämään suden mahasta pois. Sitten he täyttivät yhdessä suden mahan kivillä. Kivet painoivat suden mahassa niin paljon, ettei hän kyennyt juoksemaan karkuun herättyään, vaan löntysti vaikeroiden takaisin metsään. Punahilkka ja mummo olivat iloisia, kun paha susi lähti pois.

 Metsäretki

Punahilkka kutsuu teidät mummonsa luokse metsään. Löydätkö metsästä viemisiä ja mummon mökin?

Voitte poimia matkalta esimerkiksi kukkia, marjoja tai sieniä. Mummon mökin etsimisessä voitte käyttää mielikuvitusta, se voi olla esimerkiksi leikkipuiston vaja tai suojaisa paikka puun alla. Kokemusten lisäksi muista leikin edellytyksistä voit lukea Leikin käsikirjasta sivulta 52.

 Lääkäreleikki

Punahilkan mummo oli sairaana, kuinka te hoitaisitte sairasta mummoa tai ystävää?

Voitte yhdessä leikkiä lääkäreleikkiä. Esimerkiksi jäätelötikuista voi askarrella kuumemittarin ja erilaisia huiveja voi käyttää sidetarpeina. Joku voi myös hoitaa Punahilkan sairasta mummoa. Leikin käsikirjassa on kuvia lääkäreleikistä sivuilla 3,6 ja 9.

 Susi

Koska susi oli Punahilkalle tuntematon eläin, hän haluaisi ottaa enemmän selvää sudesta. Mitä te tiedätte sudesta?

Voitte etsiä sudesta yhdessä tietoa mm. kirjoista tai internetistä. Muistakaa hyödyntää kirjastoa! Voitte harjoitella myös itse sutena olemista, millä tavalla susi ulvoo tai miten pienet sudenpennut leikkivät? Peuhaamisleikeistä voit lukea Leikin käsikirjasta sivulta 7.

Syyskuu: Kolme pientä porsasta

Kolme pientä porsasta halusivat rakentaa kukin oman talon. Vanhin porsas oli tehnyt jo paljon töitä oman vankan tiilitalonsa kimpussa toisten veljesten vielä leikkiessä pihalla. ”En minä jaksakaan liikaa ahkeroida! Puutalo on paljon nopeampi ja helpompi rakentaa, minä teen sellaisen!” , sanoi toiseksi vanhin porsaista. Tuossa tuokiossa toiseksi vanhin porsas oli naulannut talonsa kokoon. Nuorin porsas oli vieläkin laiskempi. ”Minä teen olkimajan, sillä se on kevyt ja helppo rakentaa. Minulle jää vielä paljon aikaa leikkiä.” Se haali nopeasti kokoon olkia ja kyhäsi niistä hetkessä majan.

Nuorin porsas oli juuri muuttanut uuteen olkimajaansa, kun iso, paha ja nälkäinen susi hiipi majan luo. ”Pikku possu on varmasti herkullinen! Minulla onkin jo aivan kauhea nälkä”, naureskeli susi huuliaan lipoen. Se veti syvään henkeä ja puhalsi olkimajan kasaan. Porsas pakeni kauhuissaan vanhemman veljensä puutaloon. ”Pane äkkiä ovi kiinni! Susi syö meidät muuten suihin.” ”Ei se meitä saa syötyä, olemme täällä turvassa” keskimäinen porsas vakuutti. Siinä samassa iso paha susi puhkui ja puhalsi talon kumoon.

Veljekset juoksivat henkensä edestä vanhimman porsaan taloon. Nuoremmat porsaas olivat pelosta suunniltaan ja menivät pöydän alle piiloon. Vanhin porsas sanoi: ”Älkää pelätkö, minun taloni kyllä kestää! Houkuttelemme suden ansaan. Sytyttäkää äkkiä tuli takkaan ja laittakaa iso vesikattila tulelle!” Samaan aikaan susi tuumi savupiipun olevan oiva reitti vankalta näyttävään taloon. Porsaas olivat kuitenkin jo saaneet kattilan tulelle ja susi pulahti savupiipusta suoraan kiehuvaan veteen. Se koitui hukan turmioksi. Pelastuneet porsaas jäivät yhdessä asumaan turvalliseen tiilitaloon.

Askartelu

Kolme pientä porsasta haastaa teidätkin harjoittelemaan rakentamista. Osaisitteko muovilla majoja esimerkiksi savesta? Mistä muusta materiaalista voisitte askarrella pieniä majoja?

Askartelussa voi hyödyntää erilaisia luonnonmateriaaleja, kuten savea, kiviä, puuta ja olkea. Muovailuvahaa voi myös tehdä itse, yhden ohjeen löydät liitteistä sivulta 32.

Majaleikki

Millaisia majoja te voisitte rakentaa? Oletteko rakentaneet majoja sisällä ja ulkona? Kestävätkö ne pahan suden puhkumisen ja puhaltamisen?

Rakentakaa erilaisia majoja hyödyntäen kotoa löytyviä välineitä, kuten patjoja, peittoja, lakanoita ja tuoleja. Kuva liitteissä (sivu 38). Lapset voivat myös itse ideoida mistä tulisi hyvä maja. Leikkiympäristöjen luominen on myös lapsille tärkeää, voit lukea fyysisestä leikkiympäristöstä Leikin käsikirjasta sivulta 40–42.

Suujumppa

Iso paha susi puhkui ja puhalsi pienten porsaiden rakentamia taloja kumoon vahvoilla keuhkoillaan. Harjoitelkaa tekin puhaltamista! Saatteko puhaltamalla kynttilän sammuksiin tai höyhänen liikkumaan pöydällä?

Suujumppa on suunmotoriikkaa kehittävä harjoitus, jonka yksi osa-alue on puhaltaminen. Muita suujumppaharjoitteita voi tehdä esimerkiksi pillillä imemällä tai harjoitteleamalla erilaisia ilmeitä.

3 porsasta

Montako porsasta tarinassa oli?

Harjoitelkaa yhdessä kolmeen laskemista, voitte laskea possuja kuvasta tai miettiä minkälaisia majoja he rakensivat ja montako niitä oli.

Lokakuu: Prinsessa Ruusunen

Onnellinen kuningatar piteli sylissään vastasyntyntyttä tytärtään. Kastetilaisuuteen oli kutsuttu hyvät haltijattaret, jotka antoivat lapselle lahjaksi erikoiskykyjä. Paha haltijatarta he eivät olleet kutsuneet. Hän kuitenkin saapui kesken juhlien ja vannoi kosta sanoen: "16-vuotispäivänä prinsessa satuttaa sormensa ruusun piikkiin ja kuolee." Kaikki järkyttyivät, mutta viimeinen haltijatar ei ollut vielä ehtinyt antaa lahjaansa. Nyt hän astui lapsen luo ja sanoi: "En voi peruuttaa tuota kauheaa uhkausta, mutta voin lieventää sitä. Prinsessa ei kuole, vaan vaipuu uneen ja vain tosirakkauden suudelma voi herättää hänet." Kuningas käski hävittää kaikki ruusut koko valtakunnassa suojellakseen tytärtään kamalalta kohtalolta.

Vuodet vierivät ja koitti prinsessan 16-vuotispäivä. Paha haltijatar oli naamioituneena päässyt pujahtamaan linnaan ruusu mukanaan. Prinsessa ei ollut koskaan nähnyt ruusuja, joten hän astui uteliaana lähemmäksi. Kun hän tarttui kauniiseen kukkaan, pisti ruusun piikki hänen sormeensa ja siinä samassa hän lyhytyi lattialle. Näin ennustus kävi toteen ja kaikki linnassa vaipuivat syvään uneen. Linnan ympärille kasvoi ruusuaita, joka peitti koko linnan.

Sadan vuoden päästä paikalle osui nuori prinssi. Hän oli kuullut nukkuvasta prinsessasta, jota sanottiin Ruususeksi. Prinssi raivasi miekallaan ruusuaitaan aukon ja astui linnaan, josta hän löysi nukkuvan prinsessan. Prinsessa oli niin kaunis, että hän kumartui suutelemaan tyttöä. Siinä silmänräpäyksessä prinsessa Ruusunen avasi silmänsä ja koko linna heräsi eloon. Prinssi meni naimisiin Ruusunen kanssa ja he elivät onnellisina elämänsä loppuun asti.

Kruunuaskartelu

Prinsessa Ruususella ja hänet pelastaneella prinssillä oli molemmilla kauniit kruunut. Ruusunen toivoo, että tekin saisitte omat kruunut!

Askarrelkaa jokaiselle omannäköinen kruunu prinsessa- ja prinssileikkejä varten. Askarteluun käy erilaiset paperit ja kartongit, koristelussa voivat lapset käyttää mielikuvitusta. Symmetrisen tiaran saa helposti leikattua taitetusta paperista.

Kuninkaallinen leikki

Millaista olisi olla Kuninkaan linnassa? Tanssittetko yhdessä prinsessa Ruususen kanssa vai söisittekö koreasti? Muistakaa kuninkaalliset käytöstavat eli niaukset ja kumarrukset!

Voitte hyödyntää leikissä aiemmin askarreltuja kruunuja ja etsikää esimerkiksi huiveja viitoiksi. Myös muita mahdollisia roolivaatteita voi käyttää. Miettikää, kuka haluaa olla prinsessa, kuningatar, prinssi, kuningas tai haltija. Harjoitelkaa yhdessä hyviä käytöstapoja sekä arvokkaasti keskustelemista. Muista ohjaajana heittäytyä mukaan leikkiin ja ota itsellesi jokin rooli! Aikuisen roolista leikissä löytyy lisää tietoa Leikin käsikirjan sivulta 30–37.

Ruusu

Millainen kukka ruusu on? Millaiset kukat teistä on kauniita?

Voitte tutustua ruusuun katsomalla kuvia tai oikeita ruusuja. Pohtikaa miten teräviä ruusun piikit ovat ja miten ruusuaita suojaasi linnaa sadan vuoden ajan. Voitte myös itse askarrella tai piirtää kukkia.

Prinsessa Ruusu linnassa

Prinsessa Ruusunen -satua voi käydä läpi myös laulun muodossa. Sanat lauluun löytyvät liitteistä (sivu 36) ja musiikkia voi tarvittaessa hakea esimerkiksi YouTubesta.

Marraskuu: Kultakutri ja kolme karhua

Eräänä päivänä Kultakutri lähti kävelyille. Yhtäkkiä rankkasade yllätti hänet. Kultakutri juoksi läheiseen taloon sadetta suojaan. Ovi ei ollut lukossa, joten hän astui sisään.

Häntä vastaan tulvahti houkutteleva tuoksu. Kultakutri näki kolme lautasta, joissa oli herkkupuuroa. Näлкä kurni Kultakutrin vatsassa, joten hän päätti maistaa puuroa. Ensiksi hän maistoi pienimmältä lautaselta, mutta puuro oli aivan liian kylmää. Sen jälkeen hän maistoi puuroa suurimmalta lautaselta, mutta poltti kielensä kuumasta puurosta. Keskikokoisen lautasen puuro oli juuri sopivaa ja hän ahmi lautasen tyhjäksi. Tämän jälkeen Kultakutria alkoi väsyttää ja ajatteli mennä hetkeksi pitkälleen. Yläkerrasta löytyi kodikas makuuhuone, jossa oli kolme sänkyä. Kultakutri ei voinut vastustaa kiusausta, vaan kävi ensin pienimpään sänkyyn pitkäkseen. Sänky oli kuitenkin aivan liian pieni, joten hän kokeili suurinta sänkyä. Suurin sänky oli kuitenkin aivan liian pehmeä ja Kultakutrin oli kammettava itsensä ylös, ettei uppoaisi sänkyyn. Keskikokoinen sänky oli Kultakutrille juuri sopiva ja hän nukahti siihen heti.

Kotiin palattuaan karhuperhe huomasi heti, että joku oli syönyt heidän puurolautasiltaan ja äitikarhun lautanen oli aivan tyhjä. ”Ehkä talossa on varkaita”, kuiskasi äitikarhu peloissaan. ”Kyllä minä niille näytän!” huusi isäkarhu ja kapusi yläkertaan. Isäkarhu löysi makuuhuoneesta nukkuvan tytön ja kutsui muut katsomaan. Kultakutri heräsi ja karhut nähdessään änkytti anteeksipyyntön. Karhut antoivat tytölle anteeksi, kun Kultakutri kertoi mitä oli tapahtunut. Karhut kutsuivat Kultakutrin uudestaan kylään, niin että Kultakutri saisi aivan oman puurolautasensa.

Vertailu

KultaKutrin tapaamat karhut olivat erikokoisia, yksi pienin, toinen keskikokoinen ja isäkarhu kaikista suurin. He söivät erikokoisia annoksia ja nukuivat erikokoisissa sängyissä. Oletteko te erikokoisia?

Voitte etsiä ympäristöstänne kaikkea pientä, keskikokoista ja suurta. Myös luonnon materiaaleista, kuten kivistä voi harjoitella tekemään jonoja, jotka kasvavat.

Herkkupuuro

KultaKutri tykkäsi todella paljon karhujen tekemästä puurosta. Mikä on teidän suosikkipuuroa?

Tehkää yhdessä joku aamu tai päivä ruuaksi lasten lempipuuroa. Voitte myös pohtia lasten lempiruokia ja saisiko niistä kenties toteutettua toiveruokaviikon.

Karhu

KultaKutri tapasi karhut ensimmäistä kertaa. Hän haluaisi oppia karhuista vielä lisää. Etsikää yhdessä tietoa karhusta!

Karhuun voi tutustua esimerkiksi lukemalla, mutta myös erilaisten laululeikkien avulla. Esimerkiksi karhu nukkuu-laululeikki on hyvä ja sopii myös pienimmille. Voitte yhdessä myös rakentaa karhulle talvipesän, joko sisälle tai ulos. Kuvia majaleikistä löytyy liitteistä sivulta 38.

Joulukuu: Hannu ja Kerttu

Hannu ja Kerttu asuivat vanhempineen pienessä mökissä metsän reunassa. Joulukuusta hakemaan. Sisarukset ottivat sahan mukaansa ja lähtivät.

Lapset kävelivät metsässä ja etsivät mahdollisimman kaunista kuusta. Ilta alkoi hämärtää ja lapset huomasivat eksyneensä. Puiden lomasta kajasti valoa, joten sisarukset lähtivät kulkemaan sitä kohti. He löysivät ihanan kauniin talon, joka oli valmistettu kokonaan piparkakusta ja koristeltu erilaisilla karkeilla. Ovella oli kiltin näköinen mummo, joka pyysi heitä ystävällisesti astumaan peremmälle. Sisälle astuttuaan sisaruksille selvisi, että mummo olikin noita. Noita telkesi Hannun häkkiin aikomuksenaan ensin lihottaa poikaa ja sitten syödä hänet suihin. Aina kun noita tuli katsomaan Hannua, tämä työnsi ristikon raosta luun kätensä sijaan huononäköiselle noidalle. Noita poistui tyytymättömänä. Kerttu taas joutui ahertamaan noidan palvelijana.

Eräänä aamuna malttamaton noita kuitenkin tokaisi: ”Kerttu, viritähän tuli!” Kerttu tekeytyi tyhmäksi ja valitti: ”En tiedä, paljonko puita minun pitäisi panna uuniin.” Silloin noita sysäsi hänet syrjään ja pisti päänsä uuniin nähdäkseen paremmin. Kerttu työnsi häntä kaikin voimin ja noita lensi päistikkaa tuleen palaen poroksi.

Kerttu päästi veljensä häkistä ja yhdessä he lähtivät takaisin kotiin. Isä ja äiti olivat suunniltaan ilosta nähdessään lapsensa. Lapset kertoivat hurjan tarinansa ja todistaakseen sen vanhemmilleen, he päättivät yhdessä lähteä viettämään joulun piparkakkutaloon.

Piparkakkutalon leipominen

Hannu ja Kerttu löysivät kauniin karkeilla koristellun piparkakkutalon. Joulua odotellessa tekin voitte tehdä yhdessä unelmien piparkakkutalon!

Ideoikaa yhdessä lasten kanssa, miten piparkakkutalon voisi koristella. Voitte leipoa ja koristella piparkakkutalon alusta alkaen tai vaihtoehtoisesti vaikka piirtää ja värittäen koristella piparkakkutalon hienoksi ja näyttäväksi. Myös itse tehty muovailuvaha käy tähän hyvin! Ohje siihen löytyy liitteistä sivulta 32.

Kuusiretki

Hannulta ja Kertulta jäi kuusi löytämättä, kun he eksyivät. Löytäisittekö te metsästä sopivan kuusen tai jonkun muun hienon puun Hannulle ja Kertulle? Piirtäkää retkestänne kartta niin, että Hannu ja Kerttu löytävät seuraavalla kerralla sopivan puun luokse.

Miettikää metsässä millainen kuusi olisi hyvä joulukuusi. Ihastelkaa talvella havupuita ja pohtikaa myös, miten lehtipuut tiputtavat lehtensä. Sisälle tultua jokainen voi piirtää oman kartan tai voitte tehdä kartan yhdessä esimerkiksi vanhalle lakanalle.

Tunteet

Mitä mahtoi lapsista tuntua, kun he huomasivat eksyneensä? He olivat varmasti todella iloisia, kun pääsivät takaisin vanhempiensa luokse.

Satua lukiessa voi pysähtyä välillä ja pohtia yhdessä lasten kanssa miltä Hannusta ja Kertusta nyt tuntuu. Harjoitelkaa yhdessä myös erilaisia ilmeitä ja eleitä eri tunteille.

Tammikuu: Kuningas Midas

Olipa kerran _____, jolle rikkaus oli kaikki kaikessa. Hän ei ollut koskaan tyytyväinen, vaikka hänen salaiset piilopaikkansa pursusivat rikkauksia. Niinpä hän päätti mennä taikurin puheille.

”Sinun on pakko auttaa!” sanoi _____. ”Minä haluan maailman rikkaimmaksi.” Taikuri tokaisi sen pitempään miettimättä: ”Toiveenne toteutuu. Annan teille harvinaisen kyvyn. Kaikki, mihin tästä lähtien koskette, muuttuu kullaksi.”

_____ oli pakahtua onnesta. Hän kiitti taikuria ja kiiruhti takaisin kotiinsa kokeilemaan uutta kykyään. ”Hurraa! Nyt olen maailman rikkain! Kaikki kadehtivat minua.” _____ oli muuttanut jo niin monta tavaraa kullaksi, että hänellä alkoi olla nälkä. Juuri kun hän oli leikkaamassa mehevää kanaviipaletta, hän huomasi kauhukseen, että hänen kosketuksestaan myös ruuat ja juomat muuttuivat kullaksi. ”Minä kuolen nälkään ja janoon”, valitti _____. _____n ystävä halusi lohduttaa ja halasi häntä. Heti koskettuaan _____ ystävä kuitenkin muuttui kultapatsaaksi.

Epätoivoinen _____ palasi kiireesti taikurin luo ja pyysi: ”Auta minua! Haluan eroon tästä hirveästä kyvystä. Minä annan pois kaikki rikkauteni, jos palautat ystäväni ennalleen.” Juuri näitä sanoja viisas taikuri oli odottanut. Taikuri halusi antaa _____ opetuksen parantaakseen hänen ahneutensa. _____ palasi helpottuneena ystävänsä luo. Hän ymmärsi viimein, että rakkaus on paljon tärkeämpi asia kuin mitkään rikkautet. _____ piti sanansa ja jakoi kaikki rikkautensa köyhille.

Aukkotarina

Tyhjien viivojen kohdalle voi keksiä lasten kanssa heille mieleisen hahmon tai käyttää alkuperäisen tarinan kuningas Midasta. Tarinassa ilmenee myös päähenkilön ystävä, jonka voitte myös yhdessä keksiä.

Kultapatsashippa

Tarinassa kaikki päähenkilön koskettama muuttui kullaksi. Mitä jos kaikki mihiin koskettaisi, muuttuisi oikeasti kullaksi?

Leikkikää hippaa niin, että kiinnisaadut muuttuvat kultapatsaiksi tarinan tapaan. Kaverit voivat pelastaa patsaaksi muuttuneen halaamalla.

Aarteenetsintä

Ojisiko teistä aarteen etsiminen kivaa? Aarteita voi löytyä monenlaisista piilopaikoista. Löytäisitteköhän te aarrekartan avulla kuninkaan aarteen?

Piirtäkää yhdessä aarrekarttoja ja koittakaa etsiä sen mukaan lähiympäristöstä aarteita. Myös aarteen piilotus on hauskaa ja sitä voi etsiä kylmenee-kuumenee-leikin avulla. Joko aikuinen tai lapsi voi piilottaa yhdessä sovitun aarteen.

Mainosten tutkiminen

Tarinassa kuningas olisi voinut rikkauksillaan ostaa vaikka kaiken haluamansa. Tutkikaa yhdessä mainoksia ja miettikää mitä haluaisitte ostaa! Täyttyvätkö teidän ostoskärryt nopeasti?

Tämä on hyvä harjoitus etenkin isompien lasten kanssa. Voitte koota "ostokset" paperille ja lopuksi laskea paljonko ne tulisivat maksamaan. Pienempien lasten kanssa voi harjoitella repimistä mainosten kanssa ja yhdessä katsoa mitä silpusta löytyy.

Heimikuu: Tuhkimo

Rikkaan miehen vaimo kuoli. Mies halusi antaa rakkaalle tyttärelleen uuden äidin ja meni siksi uudestaan naimisiin. Uusi vaimo toi mukanaan kaksi tytärtä. Äitipuoli ja hänen tyttärensä paljastuivat kuitenkin hyvin ilkeiksi ja laiskoiksi. Äitipuoli pakotti tyttäressun tekemään kaikki raskaat ja likaiset kotityöt ja kutsui häntä pilkaten Tuhkimoksi.

Eräänä päivänä prinssi järjesti tanssiaiset. Äitipuoli lähti tyttärineen linnaan, mutta Tuhkimon he jättivät yksin suruissaan kotiin. Silloin paikalle ilmestyi hyvä haltijatar, jolta Tuhkimo sai upean tanssiaispuvun. ”Muistathan tulla takaisin keskiyöhön mennessä”, sanoi haltijatar.

Prinssi rakastui Tuhkimoon ensi silmäyksellä. Hän ei välittänyt muista tytöistä lainkaan, vaan tanssi koko illan yhdessä Tuhkimon kanssa. Tuhkimo ei onnen huumassa muistanut seurata ajan kuluu. Yhtäkkiä hän kuuli linnan kellon lyövän kaksitoista. Tuhkimo juoksi kiireesti tanssisalista, jolloin häneltä putosi portaissa toinen lasikengä.

Prinssi ei löytänyt Tuhkimoa, mutta huomasi pudonneen lasikengän portailla. Hän sanoi: ”Minä otan puolisokseni tytön, jonka jalkaan tämä kenkä sopii.” Kaikki kuningaskunnan nuoret naiset sovittivat kenkää jalkaansa. Viimein tuli Tuhkimon sisarpuolten vuoro. Kenkä oli heillekin aivan liian pieni. ”Asuuko talossanne muita?” kysyi prinssi. ”Vain Tuhkimo, mutta ei hän ollut tanssiaisissa”, vastasi äitipuoli. ”Hänen pitää kuitenkin sovittaa kenkää”, käski prinssi. Kenkä sopi kuin valettu Tuhkimon jalkaan. Samassa prinssi tunnisti hänet kauniiksi tytöksi, johon oli rakastunut. Ei mennyt aikaakaan, kun hääkellot jo soivat.

Tanssiaiset

Tuhkimo haluaisi, että tekin järjestäisitte ikimuistoiset tanssiaiset! Onko teillä ihanat tanssiaispuvut ja sopivaa tanssimusiikkia?

Tanssiaisia voi viettää esimerkiksi ystävänpäivän tai syntymäpäivien yhteydessä tai pienimuotoisesti osana arkea. Muistakaa tanssiaisvalmistelut, mahdolliset koristelut, puvut sekä tarjottavat.

Lumilinna

Tuhkimo ja prinssi haluaisivat jo oman linnansa. Voisitteko te rakentaa heille sopivan linnan?

Sopivalla kelillä voitte rakentaa yhdessä lumilinnaa ulos. Jos talven säät eivät suosi, voitte askarrella sisällä pieniä linnoja. Hauskoja linnoja syntyy esim. muovailumalla. Ohje muovailuvahaan on liitteissä sivulla 32.

Työkasvatus

Tuhkimo joutui tekemään kotonaan kaikki raskaat ja liikkeelliset kotityöt. Mitä kotitöitä te voisitte tehdä yhdessä?

Ota lapset mukaan esimerkiksi pöytien kattamiseen ja pyyhkimiseen. Voitte myös lakaista lattioita tai tehdä lumitöitä yhdessä. Muista ottaa työn ohessa satu puheeksi ja kuinka Tuhkimo teki kaikki työt yksin, mutta teillä on kenties hauskeempaa yhdessä tehden.

Maaliskuu: Hamelnin pillipiipari

Rotista tuli _____ssa iso ongelma. Ne levisivät jopa ihmisten koteihin. Ihmiset kirkuivat kauhuissaan. Kaikki yritykset rottien karkottamiseksi menivät mönkään. Silloin _____ssa määrättiin suuri rahapalkkio sille, joka ajaisi rotat pois. Silloin paikalle osui nuori pillipiipari. Musiikin kuulleessaan rotat lähtivät hänen peräänsä. Nuori mies houkutteli ne pois joelle, jonka virta vei rotat mennessään.

Niin _____ vapautui rotista. Pillipiipari meni hakemaan palkkiotaan. _____n päättäjät söivät kuitenkin sanansa ja passittivat nuoren miehen pois ilman rahoja. Pillipiipari vannoi kostoja. Hän otti taikahuilunsa esiin ja rupesi soittamaan. Tällä kertaa musiikki sai kaikki lapset lähtemään hänen peräänsä, kun hän käveli _____sta pois.

_____ssa oli sen jälkeen hyvin hiljaista. Mistään ei kuulunut lasten iloista naurua. Kaikki surivat ja olivat epätoivoisia. Silloin päättäjät katuiivat sitä, että olivat syöneet sanansa ja käskivät tuoda pillipiiparin puheilleen. He pyysivät nuorelta mieheltä anteeksi ja palkitsivat hänet niin kuin olivat luvanneet. Sen jälkeen kaikki lapset palasivat _____.

Koko _____ iloitsi, sillä kaikkialla raikui jälleen lasten iloinen nauru. Se sai kaikki ihmiset hyvälle mielelle. _____ssa järjestettiin juhlat ja kaikki ihmiset muistivat vastedes aina pitää sanansa.

Aukkotarina

Missähän rotista olisi voinut tulla iso ongelma? Olisiko se esimerkiksi Kuopio vai Kenties koko Suomi?

Hamelnin tilalle voitte yhdessä keksiä paikan, jossa rotista tuli ongelma.

Soittimet

Piilipiiparilla oli hieno pilli, jonka taitavoimin hän sai lumottua kaikki kaupungin rotat. Haluaisitteko tekin omat taitanomaiset soittimet?

Erilaisista rasioista ja purkeista saa helposti erilaisilla täytteillä marakaseja ja rytmimunia. Ilmapallon voi pingottaa säilykepurkin päälle, jolloin siitä syntyy rumpu. Langoista tai kuminauhoista saa kieliä erilaisiin kitaroihin tai viuluihin. Askartelun jälkeen musisoikaa yhdessä soittimilla!

Piilipiiparileikki

Yhtykää Piilipiipariin ja soittakaa uusilla soittimillanne. Saatteko kaverit seuraamaan teitä soittoillanne?

Piilipiiparia voi leikkiä myös seuraa johtajaa -leikkinä. Vapaasta, ohjatusta ja tuetusta leikistä voit lukea lisää Leikin käsikirjasta sivulta 10 lähtien.

Eri musiikkivälineet

Piilipiipari soitti itse huiluaan, mutta miten muuten voi kuunnella musiikkia?

Kuunnelkaa musiikkia erilaisilla välineillä, kuten radiosta, CD-levyltä, tietokoneelta tai vaikka puhelimesta. Kuunnelkaa lasten toivomia lauluja myös. Voitte tutustua myös vanhoihin tapoihin kuunnella musiikkia, kuten kasetteihin ja vinyyleihin.

Huhtikuu: Saapasjalkakissa

Isä oli antanut lahjaksi vanhemmille veljille talon ja auton, mutta nuorimmalle pojalle jäi vain kissa. Kissa kuitenkin sanoi: "Anna minulle saappaat ja hattu, niin pidän huolen siitä, että onni hymyilee sinulle." Poika teki, kuten kissa pyysi. Ovela kissa laittoi saappaat jalkaansa, hatun päähänsä ja pani toimeksi. Se nappasi kiinni kaksi jänistä ja vei ne linnaan. "Teidän majesteettinne, olen isäntäni prinssi Jumetiituksen asialla. Hän lähetti teille tämän lahjan." Kuningas oli kovasti mielissään ja pyysi kiittää prinssiä.

Vähän myöhemmin kuningas oli ajamassa vaunuillaan sillan yli. Samassa kissa sanoi pojalle: "Hyppää äkkiä jokeen ja huuda apua!" Kissa selitti kuninkaalle, että maantierosvot olivat yllättäneet prinssi Jumetiituksen. Kuningas halusi oitis auttaa. Kuningas otti nuoren pojan mukaansa linnaan, jossa hänelle annettiin uudet, hienot vaatteet. Kuninkaan tytär rakastui heti nuoreen mieheen.

Tällä välin kissa kiiruhti velhon linnaan. Kissa sanoi: "Olen kuullut taikavoimastanne, mutta en tahdo uskoa näkemättä omin silmin. Pystyttekö tosiaan muuttumaan eläimeksi?" Velho hymähti ja taikoi itsensä tuossa tuokiossa leijonaksi. "Johan on ihme!" ällisteli kissa. "Pystyttekö muuttumaan vaikka hiireksi?" kissa kysyi juonikkaasti. Yhtäkkiä leijonasta tuli pikkuruinen hiiri. Kissa loikkasi sen kimppuun ja pisti sen poskeensa. Nyt linna oli vapaana saapasjalkakissan isännälle, nuorelle pojalle, jota prinssiksi luultiin.

Poika muutti velhon linnaan ja meni naimisiin kauniin prinsessan kanssa. Saapasjalkakissa asui heidän kanssaan vielä monet onnelliset vuodet.

Roolivaatteet

Saapasjalkakissa halusi pukeutua saappaisiin ja hattuun. Millaiset roolivaatteet teistä olisi kivat? Ketä esitätte uusissa vaatteissa?

Roolivaatteina voitte hyödyntää vanhoja vaatteita, lainata toisilta tai pyytää tuomaan kotoa erilaisia vaatteita. Niiden ei tarvitse olla prinsessapukuja, vaan tavalliset vaatteet käyvät. Leikin käsikirjassa on kuva pienten pukemisleikeistä sivulla 12 ja lisätietoa roolileikeistä sivulla 54.

Hauskat KissaKuvat

Saapasjalkakissa oli varmasti kuninkaasta hauska näky. Jos hän olisi ottanut kissasta kuvan, olisi se varmasti julkaistu lehdessä! Etsikää, löytyykö lehdistä hauskoja kissa- tai eläinkuvia!

Leikatkaa tai repikää hauskat eläinkuvat talteen ja tehkää niistä yhdessä iso taideteos pahville. Voitte myös ottaa oikealla kameralla yhdessä hauskoja kissakuvia itsestänne tai vaikka pehmokissoista. Youtubesta löytyy hauskoja kissavideoita!

Kissalauluja

Kissoista on paljon lauluja, osaatteko te yhtään kissalaulua?

Kuunnelkaa yhdessä erilaisia kissalauluja, esimerkiksi Mustan kissan tango tai Mirri sairastaa.

Toukokuu: Jänis ja siili

Eräänä sunnuntaiaamuna siili seisoj majansa ovella ja katseli maailmaa hyräillen iloista laulua. Äkkiä siili sai päähänpiston ja ajatteli tehdä kävelyretken pellolle. Siili sulki oven ja lähti tallustelemaan. Matkalla hän tapasi jäniksen, joka oli etsimässä meheviä kaalinlehtiä. Siili tervehti ystävällisesti: "Hyvää huomenta!" Jänis oli hyvin koppava ja katseli siiliä halveksivasti. "Kylläpä sinä aikaisin juoksentelet ulkona, voisit käyttää jalkojasi johonkin hyödyllisempään." Jäniksen huomautus suututti siiliä. "Sinä kai kuvittelet voitasi käyttää jalkojasi paremmin kuin minä. Lyön vetoa kymmenestä eurosta, että voitan sinut juoksukilpailussa", siili vastasi topakasti. "Sopii, voimme aloittaa heti!" "Niin kiirettä meillä ei sentään ole, käyn ensin kotona aamiaisella. Olen puolen tunnin päästä täällä takaisin."

Siili lähti kulkemaan mökilleen ja juoni suunnitelman jänistä vastaan. Kotona siili huikkasi: "Eukkoseni, sinun täytyy tulla avukseni, sillä olen lyönyt jäniksen kanssa vetoa." Siilirouva seurasi siiliherraa pellolle. Matkalla siili sanoi: "Näetkö tuon pitkän pellon, juoksemme siellä kilpaa. Sinä asetut tänne pellon alapäähän ja kun jänis tulee, niin huudat hänelle: minä olen jo täällä!" Tämän jälkeen siili jatkoi matkaansa pellon toiseen päähän jäniksen luokse. Molemmat asettuivat lähtöviivalle ja aloittivat kilvan. "N-Y-T-NYT!" Jänis syöksyi kuin tuulenpuuska, mutta siili otti rauhassa vain muutaman askeleen. Jäniksen tullessa pellon toiseen päähän, huusi siili rouva: "Minä olen jo täällä!" "Jokin on nyt hullusti, käännä ympäri ja juostaan vielä kerran" jänis vastasi. Pellon toisessa päässä siiliherra oli jo vastassa ja huusi: "Minä olen jo täällä!" Näin toistui 73 kertaa, kunnes seuraavalla kerralla jänis ei enää jaksanutkaan juosta vaan tuupertui matkalle. Siili sai rahansa ja tyytyväisenä vaimonsa kanssa he menivät kotiin. Sen jälkeen ei yhdenkään jäniksen päähän ole pälkähtänyt kilpailla siilin kanssa, eivätkä he enää halua tehdä pilaa pienemmistä, edes siileistä.

Omat olympialaiset

Jänis ja siili kilpailivat keskenään. Millaiset kevätolympialaiset te voisitte järjestää? Jokainen voi miettiä oman lempilajinsa.

Lajien ei tarvitse olla välttämättä oikeita lajeja vaan ne voivat olla myös itsekeksittyjä. Esimerkiksi ilmapallojalkapallo tai saappaanheitto voivat olla kivoja lajeja. Muistakaa askarrella jokaiselle osallistujalle mitali!

Erilaiset eläinhahmot

Miten erilaiset eläimet liikkuvat? Miten liikkuvat siili ja jänis? Pitäkää yhteinen eläinjumppa!

Voitte aloittaa tarinassa esiintyneillä jäniksellä ja siilillä. Voitte miettiä erilaisia eläimiä Suomen luonnosta. Ei ole oikeaa tai väärää vastausta esimerkiksi siihen, miten lintu lentää, mutta voitte yhdessä miettiä, onko eroja pienten ja isojen eläinten välillä.

Teatteri

Sadun voi käydä läpi myös pöytä- tai nukketeatterina. Erityisiä lavasteita ei tarvita, vaan riittää yksi jänis ja kaksi siilihahmoa. Liitteistä (sivu 37) löytyy kuvat nukkeaskarteluun, mutta esityksessä voi käyttää myös esimerkiksi pehmoleluja hahmoina.

Kesäkuu: Ruma ankanpoikanen

Ankkaemon poikaset olivat kuoriutumassa munista, kun ankkaemo hätkähti: "Voihan kauhistus!". Yksi ankanpoikanen oli aivan erilainen kuin sisaruksensa. Se oli niitä paljon isompi, mutta erikoisinta oli, ettei se ollut keltainen vaan pikimusta. Muutkin lammen asukkaat kummastelivat erinäköistä poikasta. Musta ankanpoikanen oli täysin ymmällään. Se ei ymmärtänyt, miksei kukaan halunnut leikkiä sen kanssa ja miksi kaikki vain nauroivat sille. Lopulta se päätti lähteä pois ja unohtaa lammen ilkeät asukkaat.

Ankanpoikanen kulki sinne tänne tietämättä, minne mennä. Yhtäkkiä tuli talvi pakkasineen. Ankanpoikanen paleli niin kovasti, että rohkaisi mielensä ja koputti erään talon oveen. Miten se hämmästyikään, kun se ensimmäistä kertaa elämässään sai ystävällisen kohtelun. "Astu sisään lämmittelemään. Voit jäädä minun luokseni asumaan", sanoi jänisrouva. Uupunut ankanpoikanen otti kutsun mieluusti vastaan.

Ruma ankanpoikanen vietti talven jänisrouvan luona. Kevään tullessa hän päätti kuitenkin lähteä etsimään omaa kotia. Hän kulki pitkin poikin ja löysi syrjäisen lammen, johon hän ajatteli mennä uimaan. Lammelle laskeutui kaunis puhtaanvalkoinen tyttöjoutsen. Ruma ankanpoikanen painoi nolostuksissaan päänsä alas ja siinä samassa huomasi veden pinnasta heijastuvan kuvajaisensa. Ruma ankanpoikanen oli kasvanut komeaksi joutseneksi. Nyt hän uskalsi nostaa päänsä ja tutustua tyttöjoutseneen. Joutsenet uivat ylväänä lammessa ja saivat osakseen ihailevia katseita. He rakastuivat toisiinsa ja päättivät elää yhdessä elämänsä loppuun saakka.

Retki

Ruma ankanpoikainen toivoisi, että tekin lähtisitte lammen tai järven rantaan retkelle ja tutustuisitte sen elämään. Millaisia eläimiä ja kasveja rannalta löytyy?

Yrittäkää olla rannalla ihan hetki hiljaa ja vain kuunnella ääniä. Mitä ääniä kuulette? Tutkikaa kasveja ja ympäristöä. Voitte tutustua myös ankaan ja joutseneen eläiminä. Millaisen leikin keksisitte rannalla?

Eriaisuus

Ruma ankanpoikainen tunsu itsensä kovin erilaiseksi kuin muut sisarusensa. Sitä hänestä tuli kaunis ja ujas joutsen. Mitä eroavaisuuksia teissä on?

Ulkoista olemusta on helppo vertailla ja se on lapsillekin konkreettista. Korostakaa sitä, että erilaisuus on hyvä asia, ei kilpailla paremmuudesta.

Vesiheikki

Rumasta ankanpoikasesta lammella uiminen ja pärskiminen olivat parasta kesäpuuhaa. Etsikää tekin amme tai pieni uima-allas, jossa voisitte hieman pärskiä!

Voitte käyttää myös vateja, jos ammeita tai vastaavia ei ole. Jos kelit eivät suosi, voitte leikkiä myös kylpyhuoneessa. Kuva vaahtokylpyleikistä Leikin käsikirjassa sivulla 33.

Heinäkuu: Sammakkoprinssi

Kaukaisessa kuningaskunnassa asui muinoin nuori prinsessa. Hän leikki mieluiten kultapallollaan. Eräänä aurinkoisena aamuna hän kipitti lammelle ja heitti pallon ilmaan. Pallo lipsahti hänen kädestään ja se pudota molskahti veteen. Prinsessa purskahti itkuun. Miten hän saisi kultapallon ongituksi lammen pohjasta? Samassa paikalle tupsahti sammakko, joka piteli kultapalloa. ”Jos leikit kanssani, saat pallon takaisin”, sanoi sammakko. ”Sovitaan niin!” vastasi prinsessa. Mutta hänpä sieppasikin pallon sammakolta ja säntäsi karkuun.

Kiittämätön prinsessa ei halunnut pitää sanaansa, mutta sammakko ei niin vain luovuttanut, vaan loikki hänen perässään linnaan. ”Sinä olet märkä ja liukas. En halua sinua lähelleni”, sanoi prinsessa heltyvästi. Tapaus kantautui kuninkaan korviin. Hän käski tyttärensä kohdella sammakkoa, kuten prinsessa oli luvannut. Niinpä prinsessa leikki koko päivän sammakon kanssa.

Kun prinsessa illalla meni huoneeseensa, sammakko loikki perään. Se halusi nukkua prinsessan tyynyllä. ”Nyt menet kyllä liian pitkälle!” huusi prinsessa raivoissaan. Prinsessaa puistatti pelkkä ajatuskin, että niljakas sammakko nukkuisi hänen puhtaissa lakanoissaan. Kuningas kuitenkin huomautti tytölle, että sammakko oli ollut hänen ystävänsä koko päivän. Tästä heltyneenä prinsessa antoi sammakon tulla tyynylleen ja muiskautti hänelle hyvänyönpusun. Prinsessa ei ollut uskoa silmiään, kun hän yhtäkkiä näki edessään nuoren miehen. ”Mihin sammakko katosi?” hän sai hädin tuskin kysytyksi. ”Minä olen prinssi, jonka paha noita loihti sammakoksi.” Nuoret rakastuivat oitis ja menivät pian naimisiin.

Sammakko

Sammakkoprinssi sai tutustua sammakon elämään olemalla itse sammakko. Kokeilkaa tekin! Saatteko napattua karpäsen nenäitä kielellänne?

Tutustukaa sammakon kehitykseen pienestä nuijapästä isoksi sammakoksi. Etsikää sammakkoaiheisia kirjoja ja laulakaa esimerkiksi pienet sammakot laulua. Löydättekö luonnosta sammakonkutua tai sammakoita?

Palloilua

Prinsessa rakasti kultapalloillaan leikkimistä ja oli hyvin taitava sen heittälyssä. Oletteko te palloilleet, kopitelleet tai potkineet palloa?

Käyttäkää paljon erilaisia palloja! Sisällä voitte vierittää pehmeitä palloja lattiaa pitkin, siitä tykkäävät myös pienimmät. Ulkona voitte harjoitella jalkapallolla tai koripallolla. Jos lapset innostuvat, voitte maalata myös erikokoisia massapalloja, niin että ne näyttäisivät kultapalloilta.

Varjoteatteri

Sadun voi käydä läpi myös esimerkiksi varjoteatterin avulla. Varjoteatteriin tarvitset nuket (liitteistä, sivu 34), lakanan sekä valon, esimerkiksi taskulampun. Nukeista on tarkoitus muodostua varjo lakanalle ja katsojat ovat lakanan toisella puolella. Halutessasi myös lapset voivat toimia "näyttelijöinä" ja resurssien riittäessä voitte myös videoida esityksen ja katsoa sen yhdessä, niin että näyttelijätkin näkevät sen. Voitte myös kokeilla miltä erilaiset lelut tai omatekemät nuket näyttävät lakanan läpi. Kuvia liitteissä on sivulla 35.

Lähteet

GRIMM, JACOB 1994 (s.a.) Grimmin kauneimmat sadut. (Suom. K. Merikoski.) 9. painos. Jyväskylä: Gummerus. (Vihkon sadut mukaillen teosta.)

HAKKARAINEN, Pentti ja BREDIKYTE, Milda 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Vilna: UAB BALTO.

KOTIKOKKI s.a. Muovailuvaha. [Viitattu 2017-7-7.] Saatavissa: <https://www.kotikokki.net/reseptit/nayta/122838/MUOVAILUVAHA%20itse%20tehty/>

KUOPION KAUPUNKI 2017. Leikin käsikirja. Lähdetään löytämään -hanke. Saatavissa: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

STOCKHEIM, Kathi 1994 (1980). Hamelnin pillipiipari ja muita satuja. (Suom. Ilkka Rekiaro.) Vantaa: Kirjalito. (Vihkon sadut mukaillen teosta.)

Kuvien lähteet

KUVA 1 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Itsetehty muovailuvaha keltaisesta ja punaisesta elintarvikeväristä [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 2 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Pienet sormet tunnustelevat [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 3 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Isommat sormet muovailevat [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 4 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Käsienukkejen varjot lakanan läpi [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 5 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Käsienukkeja voi käyttää eri tavoilla [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 6 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Käsienuket tikun päässä [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 7 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Majan salakäytävä [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 8 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Maja on hauska pienistä ja isoista [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

KUVA 9 = TUHKANEN, Hanna 2017-07-30. Tyynyistä ja peitoista syntyy hieno maja [digikuva]. Sijainti: Kuopio: Hanna Tuhkasen kokoelmat.

PAPUNET 2017. Kuvapankki. [Verkkosivu.] Papunet. [Viitattu 2017-05-30.] Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>

Liitteet

Kotitekoinen muovailuvaha

Ainesosat	Ohje
4dl Vehnäjauhoja	1. Sekoita vesi, öljy ja väriaine
2dl suolaa	
3rkl alunaa (apteekista)	2. Sekoita jauhot, suola ja alunaa.
5dl kiehuvaa vettä	3. Lisää kuivat aineet nesteeseen ja vaivaa kuten pullataikinaa. Tarvittaessa voit lisätä vehnäjauhoja.
2-3rkl ruokaöljyä	
Elintarvikeväriä	4. Jäähdyttyään taikina on valmista muovattavaksi. Säilyy ilmatiiviissä astiassa.

Itsetehty muovailuvaha on helppo valmistaa ja sitä voi säilyttää jääkaapissa kannellisissa rasioissa. Se voi säilyä useita kuuksia käyttökelpoisena.

Värit tuovat iloa muovailuun. Kuvissa 1-3 näkyvät muovailuvahat ovat saaneet värinsä punaisesta ja keltaisesta elintarvikeväristä.

Muovailuvahojen voi antaa jäähmettyä taideteoksiksi jättämällä ne huoneenlämpöön muutamaksi päiväksi tai käyttämällä niitä uunissa miedossa lämmössä.

Kuva 1 Itsetehty muovailuvaha keltaisesta ja punaisesta elintarvikeväristä (Tuhkanen 2017-07-30).

Kuva 2 Pienet sormet tunnustelevat (Tuhkanen 2017-07-30).

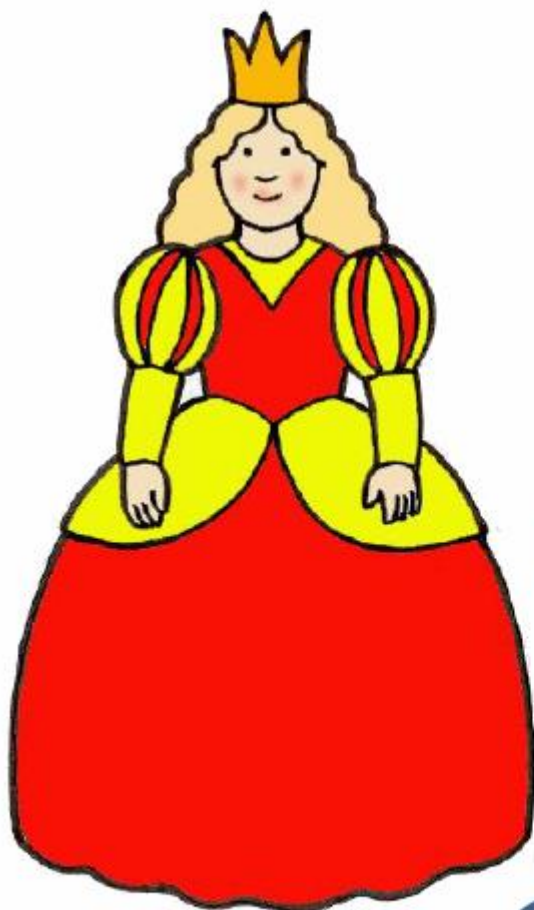
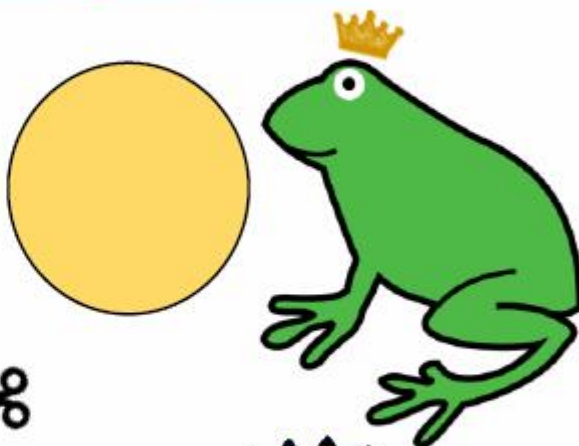

Kuva 3 Isommat sormet muovailevat (Tuhkanen 2017-07-30).

Sammakkoprinssi -Varjoteatterinuket

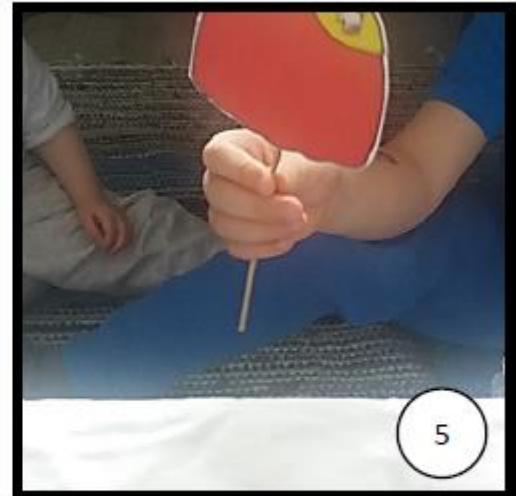
Voitte tulostaa sivut erikseen
A4-kokoon tai kopioida kuvat.

Tämän jälkeen kuvat on
helppo leikata irti ja liimata
vahvemmalle pahville tikun
kanssa. Kuvia voi käyttää esim.
nukketeatterissa,
varjoteatterissa tai vaikkapa
leikeissä.

Kuva 4 Käsinnukkejen varjot lakanan läpi (Tuhkanen 2017-07-30).

Kuva 5 Käsinnukkeja voi käyttää eri tavoilla (Tuhkanen 2017-07-30).

Kuva 6 Käsinnuket tikun päässä (Tuhkanen 2017-07-30).

Kuvissa 4-6 näet viereiseltä sivulta löytyvät varjonuket käytössä. Varjo- tai nukkeatteri tuo sadun kerrontaan ja läpi käymiseen jotain uutta ja mielenkiintoista! Ne on helppo toteuttaa kodin materiaaleja ja ympäristöä hyödyntämällä. Lelut ja itse askarrellut tuotokset näyttävät myös hauskoilta lakanan läpi!

Prinsessa Ruusu linnassa -laulu

Prinsessa Ruusu linnassa, linnassa, linnassa,
prinsessa Ruusu linnassa, linnassa.

On pahan noidan pauloissa, pauloissa, pauloissa.
on pahan noidan pauloissa, pauloissa.

Vuossadan nukkuu Ruusunen, Ruusunen, Ruusunen,
vuossadan nukkuu Ruusunen, Ruusunen.

Ja linnan muurit kohoaa, kohoaa, kohoaa,
ja linnan muurit kohoaa, kohoaa.

Vaan prinssi ujias avun tuo, avun tuo, avun tuo,
vaan prinssi ujias avun tuo, avun tuo.

Hän rientää kauniin Ruusun luo, Ruusun luo, Ruusun luo,
hän rientää kauniin Ruusun luo, Ruusun luo.

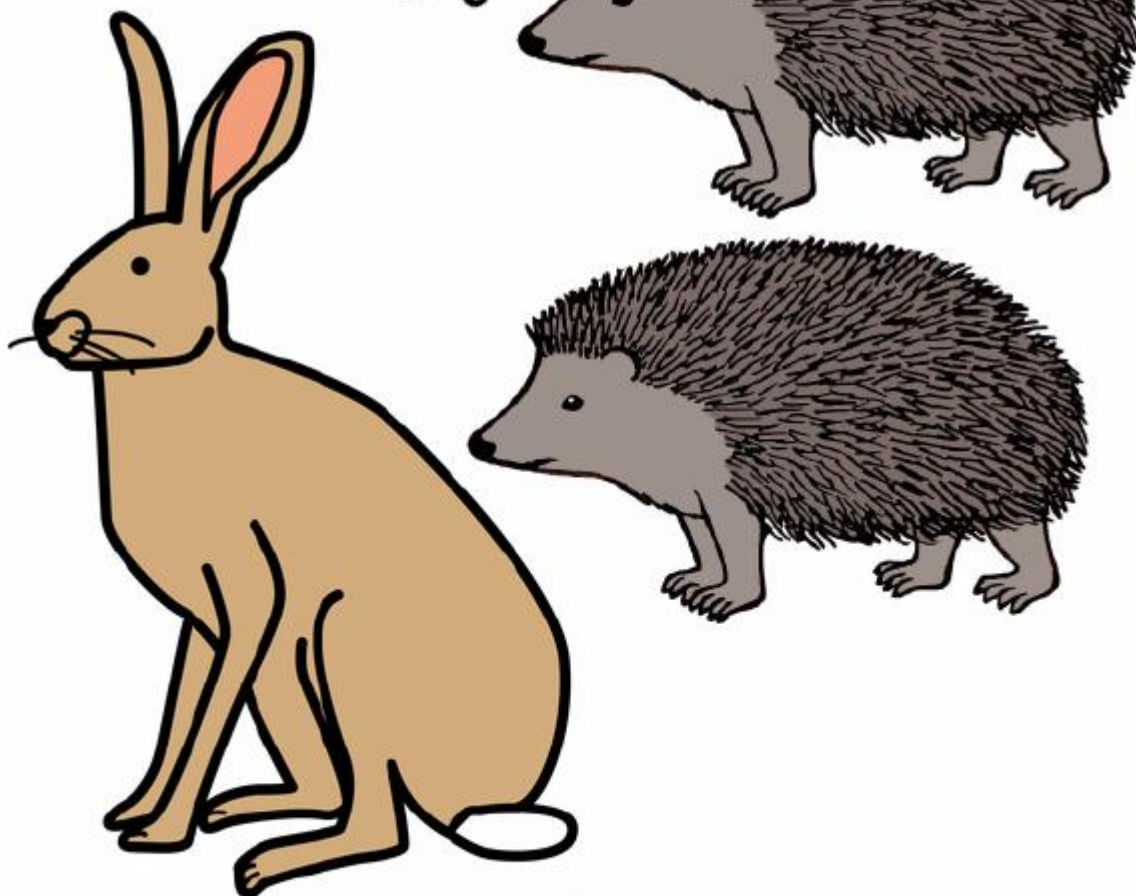
Herää, Ruusu kaunoinen, kaunoinen, kaunoinen,
herää, Ruusu kaunoinen, kaunoinen.

Nyt tanssikaamme laulellen, laulellen, laulellen
nyt tanssikaamme laulellen, laulellen.

Jänis ja siili -nuket

Voitte tulostaa sivut erikseen
A4-kokoon tai kopioida kuvat.

Tämän jälkeen kuvat on
helppo leikata irti ja liimata
vahvemmalle pahville tikun
kanssa. Kuvia voi käyttää esim.
nukketeatterissa,
varjoteatterissa tai vaikkapa
leikeissä.

Kuvat 7 Majan salakäytävä
(Tuhkanen 2017-07-30).

Majaleikki

Kuva 8 Maja on hauska pienistä ja isoista
(Tuhkanen 2017-07-30).

Kuva 9 Tyynyistä ja peitoista syntyy hieno maja (Tuhkanen 2017-07-30).

Kuvissa 7-9 näkyy hyvä esimerkki siitä, että hauska maja syntyy yksinkertaisista tarvikkeista. Majan rakennus ja etenkin siellä ojeilu on hauskaa puuhaa. "Kojot ja salakäytävät ovat huippu jänniä!"

Tekijät:

Anni-Maria Smolander ja Hanna Tuhkanen

Ohjaava opettaja:

KT, lehtori Anne-Leena Juntunen

Opinnäytetyön yhteyshenkilö:

Perhepäivähoidonohjaaja Eija Penttinen

SAVONIA
AMMATTIKORKEAKOULU